Sayı 27 MAYIS 1935 CİL

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

Bu sayıda *Karşılıklar Kılavuzu* tam olarak verilmektedir.

AYDA BİR ÇIKAR SAYISI 25 KURUŞ

İÇİNDEKİLER

Parti Kurultayı	Necib Ali Küçüka	161
İstanbul Rıhtımlarının Alınması	S. Saracoğlu	165
Köylü ve Köylü Ekonomisi	Şahid Aydoslu	170
Sinirli Bir Anne	Wilhelm Stekel'den Şerif Erdoğdu	180
Türk Edebiyatında Akrostiş	Orhan Şaik	186
Anadolu'da Oğuz Boyları	H. Namık Orkun	189
Millî Musiki Nasıl Doğdu	Selim Sırrı Tarcan	200
Yavrularımızın Değerini Bilelim	Zeki N. Barker	206
Ayın Politikası	Zeki Mesud Alsan	112
Sel *(Hikâye)*	Farid Celâl Güven	218
Büyük Kurultaydan Dilekler ve Kanada'da Köycülük	Nusret Köymen	225
Zıvarık Köyü	Namık Ayas	230
Bibliyografya		236
Halkevleri Mecmuaları	M. N. O.	238
Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu		

"ÜLKÜ" nün sayıfaları inkılâblarımızı yaymıya yarıyacak veya yayma yolları üzerinde düşündürecek bütün yazılara açıktır. "ÜLKÜ"ye yazı yazanlara para verilmez.

Neşrolunmıyan yazılar geri yollanmaz.

"ÜLKÜ" ye paralı ilân konmaz. Yalnız memlekete inkılâb ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilânları parasız neşrolunur.

"ÜLKÜ" nün bir sayısının fiyatı — ilâveli veya ilâvesiz — yirmibeş kuruştur.

"ÜLKÜ" nün yıllık abone fiyatı 2 5 0 kuruştur. Yalnız ilk mekteb muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektebler talebeleri için abone fiatı 175 kuruştur.

"ÜLKÜ" nün altı sayısı bir cilt, iki cildi bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye yıl başından mecmua gönderilir. Yalnız hesabları malî yıla bağlı resmî daireler bu kayitten müstesnadır.

İmtiyaz sahibi: Nusret Köymen; Umum neşriyatı idare eden Necibali Küçüka. Ankara'da Ulus Basım Evin de basılmıştır.

Sayı: 27
Cilt: 5

Mayıs 1935

KÜTÜPHANESİ

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

PARTİ KURULTAYI

NECİB ALİ KÜÇÜKA

PARTİ kurultayı bugün Büyük Kamutayın tarihî binasında toplanıyor. Cihan savaşından sonra yurdun geçirdiği karanlık ve korkunç günlerde işe başlıyıp bugüne kadar yurdun ve ulusun taliini elinde tutarak sosyal kurumumuzda en büyük inkılâbı yapan ve Türkü bin yıllık ulusal ruhuna kavuşturan bir partinin kendi iç hayatı bakımından çok ehemmiyetli sayılan bir gününde onun üstünde durarak ondan bahsetmek sevimli bir ödevdir.

Cümhuriyet Halk Partisinin henüz yirmi yıl bile olmıyan hayatında yaptığı büyük ve çok esaslı inkılâb hamlelerini birer birer anmıyacağım. Bu noktalar birçok genç ve kudretli kalemlerle her gün bir vesile ile tebarüz ettirilmektedir. Ben burada Cumhuriyet Halk Partisinin rejim telâkkisini anlatmağa çalışacağım.

Ulusları idare eden rejimler zamanın umumî gidişine sosyal organizmasının biçimine ve ekonomik yönteminin yaptığı izlere göre değişir. Federal devlet orta zaman dünyasının en temelli bir rejim şekli idi. Bu şekil o zamanın sosyal ve ekonomik biçimlerine en uygun olanıydı. On sekizinci asrın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını tatmin edemediği için bu rejim süratle yıkıldı, gitti. Feodal rejim her memlekette bir biçimde kendini göstermemiştir. Başka başka yerlerde başka başka renklerle görünmüştür. Daha kısa bir anlatışla her yurdun sosyal organizmasına göre belirmiştir.

Büyük Fransız devriminden sonra başlıyan yeni kurunda da halk idaresi yukardaki nazariye esasları içinde büyümüş ve olgunlaşmıştır. Her memlekette kurulan halk idareleri biribirlerine eş olmamıştır. İspanyol demokrasisi ile Fransız demokrasisi, İsviçre demokrasisi ile Amerika demokrasisi arasında çok bariz ve derin

farklar vardır. Bu farkları yaratan sosyetenin kendisidir. Halk idarelerinin yalnız genel mefhumu memleketlere göre değişmekle kalmamış, onun temel unsurlarına bile her cemiyet tarafından ayrı manalar verilmiştir. Bizim görüşümüze ve inanışımıza göre bu fark sosyeteyi yaratan ferdlerin yaratılışlarındaki ince hususiyetin toplu bir ifadesinden başka bir şey değildir.

Bosber ile beraber başlayan, Şmüllerle ogunlaşan tarihî mektep Marksda kemalini bulmuştur. Hegel fesefesinin Marks ve Engelsde almış olduğu renk hakikaten bu iki mühim şahsiyetin kendi yaşayışlarının bir ifadesinden başka bir surette tarif edilemez. Bununla beraber iktısadda meşhur toplu iğne misali gibi mefhumların doğmasında yalnız maddî şeylerin değil, geçen binlerce yılın fikir çalışmalarının tesiri olduğu da muhakkaktır. On dokuzuncu asrın ilk yarısının sonunda doğan bu yeni ekolun hiç şüphe yok ki oldukça uzun bir geçmişi vardı. Bu mekteb doğuş ve görüş bakımından sosyalist olmakla beraber bir taraftan da klâsik ekola çok benzer. Bunun için (Rist) Marksizme, klâsik ağaca vurulmuş bir aşıdır, der. Bu ekole göre denklik esasdır. Şu halde komünizm bir zümrenin iktatörlüğüne göre kurulmuş halk idaresidir. Harb sonrasında doğan komünizm, faşizm ve rasizm idareleri aşağı yukarı hep bir kaynaktan doğmuş ve fakat içinde doğdukları çemiyetlere göre başka başka inkişaflar bulmuş idarelerdir.

Bu makalede harb sonrası mahsulü olan bu idarelerden bahsedecek değilim. Başka memleketlerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarından doğmuş ve kendi yaşayışlarının bir ifadesi olan bu idareler üzerinde duruşumun sebebi bizim parti programımızın muhtelif dünya rejimleri arasındaki yerini kendi kanaatime ve görüşüme göre tayin etmektir.

Bizim partimizin amaç edindiği idare genel vasıfları itibairle her şeyden evel bir halk idaresidir. Teşkilâtı esasiye kanunumuzda ve partimizin programında millî hakimiyetin biricik kaynağının millet olduğu ifade edilmiştir. Artık metafizik kuvvet taslaklarına inkılâbımızla katî surette nihayet verdiğimiz için ulus iradesinin kendini göstereceği yer ancak Kamutay, bu mefhumu büyütecek ve tatbik edecek müessese de ancak Cümhuriyettir.

Ulusun iradesinden doğan ve o iradenin ifadesi olan devlet otoritesine yurdun ve ulusun aziz ve yüksek menfaatleri için çok ehemmiyet veririz... Devlet otoritesini devlete verilmiş sonsuz bir salâhiyet olarak değil, Kamutayca yapılan kanunlarla sınırları çizilmiş ve yöntemleri belirtilmiş bir kuvvet olarak tanırız.

Bizim sosyete hakkındaki inanımız büyüktür. Yalnız Hegel ve çömezleri gibi onda ferdi içinde eriten bir salâhiyet tasavvur etmiyoruz. Sosyete içinde ferde de bir kıymet

ve mevki veriyoruz. Çünkü cemiyet manevî bir varlıktır. Onu yaratan teklerin serbest inkişaflarını, gene cemiyetin yüksek menfaatleri bakımından, lüzumlu görüyoruz. Sosyete psikolojisi ve ferd psikolojisi başka şeylerdir. Fakat sosyete de ferdlerden doğduğu için fertleri kültür yönünen yükselmiş bir sosyete ile ferdleri ilerlememiş bir soyetenin şüphesiz, çok büyük farkı vardır. İşte bunun içindir ki ferde cemiyet içinde değer veriyoruz.

Ferd kendisine verdiğimiz bu değeri ,ancak ferdî ve içtimaî, hürriyet, müsavat, masuniyet ve mülkiyet haklarile temin eder. Burada dikkatle kovalanacak ve incelenecek bir nokta vardır. Bizim ferdde var olduğunu kabul ettiğimiz bu haklar ezelden mevcud ve hududları muayyen manevî bir cisim değildir. İşte, benim kanaatimce, Fransız inkılâbcılarının en çok aldandıkları ve büyük inkılâbı anarşiye düşürdükleri nokta bu olmuştur. Fransız inkılâbcıları onsekizinci asır filozoflarının inançlarına uyarak tabiî hukuk fikirlerine saplanmışlardı. Bu "tabiî haklar„ telâkkisi ferdlere ucsuz bucaksız bir hürriyet vermek istiyordu. Bu hava içinde yıkılan eski nizamın yerine yeni bir nizam kurulamadı. Nihayet nizamı kurmak için bir diktatörlük doğdu. Fırkamız tabiî haklar fikrinin doğuracağı derin ve korkunç zararları gördüğü için, bugünün bilgi esaslarına da uygun olmıyan tabiî hukuk fikrine kıymet vermemiştir. Bizce ,hürriyet, müsavat, mülkiyet hududları cemiyetin yüksek menfaatlerine bağlıdır. Bunun hududlarını ancak o tayin eder.

Sosyolojik bakımdan ortaya attığımız bu düşünceler ekonomik cihetden de devletçilikle anlaşılabilir. Hususile, sermayenin henüz birikmediği ve binlerce ihtiyacın birden hücum ettiği yerde hiç şüphe yok ki devletçilikten daha doğru, ve daha emniyetli bir yol takib etmek imkânı yoktur. Asrımızın geçen asırladan en esaslı farklarından biri de fen ve ilim vasıtalarının hayata tatbiki sayesinde insanların süratle kütleleşmeğe doğru gitmekte olmasıdır. Millet diye, bir düşünen, bir duyan ve bir dil konuşan kütleye diyorlar. Artık uzuvlar birbirlerile kütleleşir ve perçinleşirken bunu idare edecek biricik kuvvet devettir. Lassal diyor ki: "İnsanlık tarihi tabiatten, sefalet ve cehalet, fukaralık, zaaf gibi insanı kavuran her çeşit sıkıntılardan insanı kurtarmak için yapılan uzun bir kavgadan başka bir şey değildir. Tek ferd bu kavgada âciz kalır: birleşmek zarurîdir.. Bu birleşmeden devlet çıkar., Lasalın devletçilik izahı etrafında yaptığı tarife ilâve edilecek bir şey yoktur. Devletin sosyetenin yüksek faydalarını daha geniş bir bakışla daha yüksekten kavrıyacağı şüphesizdir. Ferd bu nizamı gerek kendi dar menfaati bakımından kavramağa ve gerekse aczi cihetile yapmağa hiç bir zaman muktedir olamıyacaktır. Fakat bu-

nunla beraber devlete bir Allah kudreti de vermiyoruz. Cemiyetin menfaatlerine uygun olmak veya ona zarar verecek bir şekilde olmamak şartiyle, ferd ekonimik çalışmalarını serbestçe yapar. Bizce devletçiliğin hududu ve salâhiyetleri tıpkı ferdin salâhiyetleri gibi sosyetenin ihtiyaçları nisbetinde genişletilir veya daraltılır. İşte Cümhuriyet Halk Partisinin başka partilerden en farklı ve en güzel cebhesi prensipleri kavrayışındaki bu genişliği ve esenkliğidir. Türkiyede yapılan büyük inkılâp hamlelerinin muvaffakiyetle başarılması sebeblerinden biri de budur.

Partimiz türk halkının genel inanından doğmuş bir parti olduğu için daima halkın birleşik duygularının ve onun fikrî akışlarının ve inkişafının toplu bir ifadesi olmağa çalışmıştır. Partimizin bu halkçı ruhunu, anlatabilmek için Parti Umumî Kâtibliğinin parti programına yazdığı başlıktaki yazıyı bir kere tetkik etmek lâzımdır. Genel Kâtib diyor ki:

" Yurdun her yerinde kurulan kongreler, halkın istekleri üstünde konuşmalar yaparak her yerin kendi ihtiyacı bakımından ve genel ihtiyaç bakımından tesbit edilen dilekleri Parti hükûmeti ve müesseseleri nezdinde takib eder. Bu sistem sayesinde halk yığınlarının dilek ve istekleri süzülerek kurucu ve yapıcı makamların çalışmasında, bir yandan devletin ve idarenin yüksek görüşlerinin icapları gözönünde tutulurken, öte yandan da kararların alınmasında ve işlerin yapılmasında, ulusun görüşleriyle de mümkün olduğu kadar uygunluk temin edilmiş bulunuyor. Bu sistemle ulusun tesiri yalnız meclisleri seçerken rey vermekle kalmıyor, otoritelerin yüksek hâkimiyeti, kanunlar ve prensipleri mahfuz kalmakla beraber, hakimiyetin kaynağı olan ulus kütlesi yolundan devlet idaresine arasız surette iştirak fırsatını da bulmuş oluyor. „

Partimizin en salâhiyetli ağızlarından birinin bu ifadesi partinin devlet idaresindeki görüş tarzını iyice aydınlatır. Halk devleti sisteminin bizdeki tatbik şekli ve memleketimizde demokratik sistemin bu suretle inkişafı memleketin umumî yaşayışına ve ruhuna son derecede uygundur.

Demokratik sistemin birçok memleketlerde görülmekte ve haklı olarak tenkid etdimekte olan mahzurları da bu suretle ortadan kaldırılmış oluyor.

On altı yıldanberi türk milletini mucizeler yaratmağa sevketmiş olan partimizin geçmiş yılların verdiği olgunluk ve dolgunluk içinde önümüzdeki yıllarda daha çok büyük işler başaracağından asla şüphe etmemek gerektir. Laiklik prensipimizin bize verdiği geniş ve serbest düşünce içinde kendi dilini, kendi milli ruhunu ve tarihini bulmuş olan bugünkü sosyetemiz yeni yöntemler karşısında taze bir ateş ile kuvvetlenmektedir. Partimiz yeni alacağı hız ile yalnız yurd içindeki başarıklılığı ile kalmıyacak, dünyada halk idareleri biçiminde yeni bir sistem olarak tebarüz edecektir.

İSTANBUL RIHTIMLARININ ALINMASI

Ş. SARACOĞLU

BÜYÜK meclisin 2665 numaralı kanunu İstanbul rıhtım şirketinin emval, hukuk ve menafiini devletleştirdi. Böylece hızlı adımlarla yükselen Türk cümhuriyeti hedefine biraz daha yaklaşmış oldu.

Son asır içinde bir taraftan Osmanlı imparatorluğu her gün biraz daha çökerken diğer taraftan da yabancılar aldıkları imtiyazlar, inhisarlar, fermanlarla birçok alâka yaratıyor, her politika masası üstüne kolayca geçebilen varisler türetiyordu. Garb istilâcılarının piştarları olan bu imtiyazlı şirketler arasında en tehlikelisi ve en korkuncu İstanbul rıhtım şirketi idi. Çünkü, diğer imtiyazlı şirketlerde politika ve siyaset korkusu az çok saklandığı halde bu şirkette daha açık yürümekte bir mahzur görülmemişti. Ecnebi bir dostumun söylediği gibi yarısı Fransaya bırakılan İstanbul rıhtım şirketinin diğer yarı hissesi, Alman iştirakine mâni olmak için hariciye nazırının bir emrile İngiltere devlet bankası tarafından toptan mübayaa edilmişti. Bugün de bu şirket hisse senetlerinin Fransız akademisinde bulunan cüz'î mikdarından maadası Osmanlı bankası ile İngiltere devlet bankası elinde bulunmaktadır.

Teşkilinde ve kırk küsur senelik hayatında pek bariz olan bu siyasi manaya rağmen bu şirketi mübayaya muvaffak olmak her şeyden ziyade Türk devletinin kuvvetini ve rejimin hayatiyetini gösterir. Dün kendilerini varis görenler bugün istiklâlimize hürmet gösteriyorlar. Bizler bir taraftan bu yeni duyguya saygı ile mukabeleye çalışırken diğer taraftan da Atatürkün bayrağı altında bu kökleşmiş ve bayat kanaatlerin birer birer söküldüğünü görmek ve bu işin ameleleri arasında bulunmak zevkini de doya doya kanıncaya kadar içmeğe çalışacağız.

Bundan elli altı sene evel Mariyüs Mişel ile "Dersaadet rıhtımları imtiyazına dair,, bir mukavele yapılıyor. Bu mükaveleye göre: Karaköy köprüsü, Azapkapısı ile Perşembe-Pazarı arasında bir yere kaldırılacaktır. İki köprü arasında kışlamakta olan gemiler için boğazda bir yer tayin olunacak, imtiyazın devamı müddetince köprüler imtiyaz sahibine kiraya verilecektir. Bu mukavele tatbik ve icra edilemediği için 26 teşrinievel 1309 da yeni bir imtiyaz mukavelesi yapılıyor. Bu imtiyazın müddeti 3 teşrinisani 1306 tarihinden itibaren 85 sene idi. Yukarıda ismi

geçen Mişel Paşa 18 ay içinde anonim bir Osmanlı şirketi kuracaktı.

Verilen bu imtiyaza göre:

1 — İstanbul tarafında, Sirkeciden Unkapanı köprüsüne kadar ve Galata cihetinde, Tophaneden ayni köprüye kadar rıhtım yapılacak;

2 — Galata ve İstanbul cihetlerinde ve devletin göstereceği yerlerde gümrük, sıhhiye ve liman dairelerini ve antrepoların teftişine bakacak devlet memurlarının odalarını şirket yeni baştan inşa edecek ve bu daireler kendisine verilen dairelerden küçük olmıyacak;

3 — Gümrük daireleri yanında Wardant (rehin senedi) vermek salâhiyetile ve şehrin ticarî ihtiyaçlarını karşılayacak genişlikte dok ve antrepolar teşkil edilecek;

4 — İki sene zarfında bu inşaata başlanılacak ve 14 sene zarfında da bitirilecek;

5 — Şirket taahhüdatının ifasını temin için 500.000 franklık bir kefalet akçesi tediye edecektir.

Bilmukabele Osmanlı hükûmeti de aşağıdaki resimlerin şirketçe alınmasına muvafakat etmişti:

1 — Gemilerden tonilâto başına bir frank palamar resmi;

2 — Gemilere yüklenecek ve gemilerden çıkarılacak eşyanın tonilâtosundan üç frank rıhtım resmi;

3 — Dok ve antrepolara konulacak eşyanın yüz kilosundan ayda iki buçuk kuruş ardiye resmi;

4 — Rıhtıma yanaşan yolcu vapurları, romorkörler ve mavnalardan abonman resmi;

Ana hatları bunlardan ibaret olan İstanbul rıhtım şirketi imtiyaz mukavelesinin bir maddesi de: İmtiyazın kırkıncı senesinden itibaren devlet, her ne vakit isterse dok ve antrepo mağazalarile teferrüatını ve rıhtımları işletmek üzere satın almak hakkını mahfuz bulundurmuştu. Satış bedeli şu suretle tayin olunacaktı: İmtiyaz herhangi sene satın alınacak olursa ondan evelki beş senelik gayri safi hasılatın vasatisi bulunacak, bu suretle elde edilen vasatinin yüzde seksenine muadil bir para imtiyaz müddetinin sonuna kadar şirkete verilecekti. Şu kadar ki bu para hiç bir zaman, bedeli ödenmemiş sermayenin ve faizin itfası için iktzia eden miktardan dun olmıyacaktı. Alât, edevat ve levazım da peşinen bedeli verilmek şartile devlete mal edilecekti.

Mukavelenin diğer bir maddesinde de: Şirketin denizden kazanacağı arazi ile istimlâk kanununa tevfikan iştira eyleyeceği araziden ve mukavele mucibince devletin kendisine terkeyliyeceği yerlerden umuma aid yollar, rıhtımlar, dok ve antrepolar ve memurlara mahsus yerlere tahsis olunacaklardan maadasını devlet kavanin ve nizamatı mahsusasına tabi olmak şartile şirket dilediği gibi tasarruf etmek hakkını haiz olacaktı.

18 Haziran 1313 tarihinde nafıa nezareti tarafından şirkete yazılan bir

mektubda: "İki köprü arasında yapılacak rıhtımların keşfiyat ve ameliyatının tehiri zarurî„ görüldüğü bildirilmiş ve şirket tarafından buna yazılan cevabda: "Şirketimizin gerek halen, gerek istikbalen işbu tehir meselesinden dolayı asla zarar ve ziyan veya tazminat talebinde!„ bulunulmıyacağı bildirilmiştir.

Keza lik ticaret ve nafıa nezaretinden 20 şubat 315 tarihinde şirkete yazılan bir tahriratta: "Dedsaadet rıhtım tarifesinin tadilâtı için ba iradei seniyei cenabı rilâfetpenahi teşekkül eden komisyon mukarreratı sefaratı ecnebiye! tarafından kabul edilmiş„ olduğu bildirilmiştir.

Nafıa nezareti 15 ağustos 317 tarihinde şirkete yazdığı mektubda: "Şirketin, payitahtı saltanatı seniyenin yüz mil etrafı erbaasında antrepo için istediği hakkı rüchan pek vasi olduğundan Anadolu tarafına şümulü olmamak üzere Rumeli tarafından Tekirdağı dahi dahil olduğu halde bu mesafe dahilinde antrepo inşası için şirketinize hakkı rüchan verilmesi suretile şirket hakkında ibrazı muavenet ve atıfet olunması meclisi mahsusu vükelâ kararile ledelarz..... bildirilmiştir.

9 Nisan 1914 tarihinde Cavit Bey tarafından Fransa başvekili Mösyö Dumerg'e ve rıhtım şirketine yazılan mektublarda: "Gümrüklerde tahmil ve tahliyeye tabi tutulan bilûmum emtiayı ticariyenin tahliye resmi rıhtım şirketine tesviye.. tahmil ve tahliye muamelâtından muaf tutulduk.

ları halde bile tahliye rüsumu şirketinize tesviye edilecektir„ denilmiştir.

Muhtelif tarihlerde şirketin tarifesine zamlar yapılmıştır. Ve şirketin hükûmetçe talep edilen en son sistem antrepoları yapmak taahhüdünü bir kere daha almış olmasına mukabil mevcut tarifenin muhafazası 1340 tarihinde yeniden kabul edilmiş ve antrepolar inşasından sonra tarifelerin bir misli daha artması esası kabul edilmiştir.

İmtiyazın 10 uncu senesinde şirketle hükûmet arasında çıkmış olan ihtilâflar had bir devreye girdikten sonra uzun müzakereler neticesinde imtiyazın hükûmet tarafından kırk bir milyon franga istirdad edilmesi tarafeynce tekarrür etmiş ve şayet bu meblâğ bir sene zarfında tamamen şirkete tesviye olunmazsa hükûmetin yirmi beş bin lira tazminat vermesi ve imtiyazı şirkete iade etmesi tekarrür etmişti. Bu uzlaşmanın tatbikatında çıkan ihtilâflar siyasî ihtilâtat tevlit etmiş ve Midilli adasının Fransa donanması tarafından işgali gibi elim ve acı bir hatıra yaratmıştır.

Yirmi üç küsur milyon frank sermaye ile kurulan şirket 1895 tarihinde yüzde beş faizli on iki milyon franklık tahvilât ihraç etmiş ve hasılını rıhtımların inşasına serfetmiştir.

1906 senesinde tekrar yüzde dört faizli on yedi milyon franklık tahvilât çıkarılmıştır. Bunun bir kısmı ile eski borç ödenmiş diğer bir kısmı

ile de gümrük anbarları, çinili rıhtım hani ve saire inşa edilmiştir.

Merkez hanının inşası için sarfedilen 800 küsur bin frank, hissedarlara tevzi edilmesi iktiza eden temettü akçelerinden gösterilmiştir.

Şirketin kırk seneyi geçen istismar devresinde zararla kapadığı senelerin adedi çoktur. Altın devresinde en yüksek hasılatı, kârlı senelerde 3 milyon frank, kâğıt para devresinde de 18 milyon frank raddelerindedir. Yalnız şirket evvelâ masraflı bir şirket olduğu, saniyen, mukavele ile kendisine fazla kalan arsalar üzerinde emlâki hususiye edinebilmesi imkânı bahşedildiği için, kârlı senelerin kârlarile emlâki hususiyesini kabartmak politikasını takib etmiştir. Bunun içindir ki hissedarlara yalnız yedi sene yüzde altı temettü verebilmiştir. Mütebaki seneler yüzde sıfırla üç arasında tevziat yapabilmiştir.

Hukukî ve malî safhaları hülâsatan yukarıda gösterilen şirket mevcudunun mübayaası konuşulmağa başlandığı zaman şirket murahhası, mukavelenin mübayaa maddesine istinaden son beş senelik gayri safi hasılatının vasatisinin yüzde seksenini - ki 700 bin liadır - imtiyaz müddetinin sonuna kadar her sene verilmesini istiyor, ve ayni maddeye istinaden alât, edevat ve sairenin tahmin olunacak bedelinin ayrıca peşinen tesviyesini taleb ediyordu. Bundan başka şirketin emvali hususiyesinin mutlaka mübayaa mukavelesi haricinde kalması icab edeceğini iddia ediyordu.

Eğer şirket mukavelelerin kendisine tahmil etmiş olduğu vecibeleri yerine getirmiş olsaydı bittabi mübayaa mukavelesinde derpiş edilen bir talebi reddetmek müşkül olurdu. Halbuki, tarafeynin şikâyetleri uzun bir liste teşkil etmekte idi. Bunlar arasında devletin talebleri şirket için altından kalkamıyacağı ağır bir yük halinde bulunuyordu. Uyuşmak için gelmiş olan şirket murahhası o maddenin aynen tatbikini istemekteki imkânsızlığı görmekte çok zorluk göstermedi. Ancak şirketin 70 — 80 milyon frank olduğu söylenen ve buhran senelerinde yüz elli bin Türk lirası irat getiren emlâki hususiyesini vermemekte çok musir davrandı. Yalnız bu safhada müzakerat birkaç kere inkita tehlikesi geçirdi.

Çok uzun süren müzakereler neticesinde; ecnebi bir şirketin vasi mikyasta emlâki hususiye sahibi olmasını hoş görmeyeceğimiz ve bu emlâki hususiyenin teessüs ve teşekkül tarzına vaki olacak itirazlarımız göz önüne alınarak makul bir rakam etrafında uyuşulmuş ve buna mukabil şirketin Türkiyede mevcut hususî ve umumî emval, hukuk ve menafiinin hükûmete devri takarrür etmiştir.

Şirketin hükûmete devrolunan imtiyaz, emval, hukuk ve menafiine mukabil kabul etdiği borç evvelâ yüzde yedi buçuk faizli 31 küsur milyon franklık resülmali havi bonolar;

saniyen, faizsiz üç senede ödenecek 1.400.000 frank; salisen, yüzde 4 faizli 570.000 Türk liralık istikraz bakiyesi ,ki ceman 40.000.000 kâğıt franktan dun bir deyin senedidir. Bu borcun senelik taksidi ceman 230.000 Türk lirası raddesindedir.

Türk devletinin bu kabil senetleri borsalara yüzde 69 ile kote edilmekte olduğu nazarı dikkate alınacak olursa, rıhtım şirketi devlete takriben 24.000.000 kâğıt franka veya 2.000.000 Türk lirasına mal olmuş demektir. Senelik itfa ve faiz servisi 230.000 liradan dun bir borç mukabili devlete intikal etmiş olan bu müessesenin varidatı 700.000 lira raddesindedir. Kıymet ve kudretlerini muhtelif hizmetlerde her gün biraz daha gösteren Türk çocuklarının, evvelâ şirketin mutat masraflarını tenkis, saniyen mutat varidatı tezyit etmek sureile rıhtımların devlete intikalinde halkımızın duyduğu büyük hazzın yanı başına kıymetli ve maddî bir kâr koyacaklarına eminim.

KÖYLÜ VE KÖYLÜ EKONOMİSİ

SAİD AYDOSLU

KÖYLÜ ökonomisi; acun ökonomisi ulusal ökonomi, birlikler ökonomisi, işlemeler ökonomileri, arda (aile) ökonomisi gibi derinliğine bölümlü kategorilerden başlıca birisidir. Köylü ökonomisinde, arda ökonomisi de birleşmiştir. Ayniyle köylü ökonomisi; tarih, alışveriş, zenaat gibi yanlama bölümlü kategorilerle de katışmış, çeşidine salt kendi örnek olabilen bir ökonomidir. Köylü ökonomisi bu durumu ile başlı başına bir kategoridir. Burası epiyce aydınlatılmak gerektir. Bununla beraber köylü sözü, yalnız ökonomik bir anlam taşıyan bir değer dahi değildir. Belki o, ökonomik ve soysal olduğu kadar, ulusal varlığın sıyasal ve süel bütün değerlerini bağrında saklayan bir (değer-varlık) dır. Bu sözde soysal varlığın esenliği, durluğu (istikrar), ve uyumu (ahenk) ile anlatılabilen birçok sorumlarla; sıyasal dileklerin nomal halde gerçek olduğu bir öz de gizlidir.

Köylü kime denir?

Her ne kadar köyde veya köye benzer yerlerde oturan her kişinin köylü sayılması akla gelebilirse de, köylü olabilmek için bu yetişmez. Köylü olmak, her şeyden önce gönüllü olmak demektir. Nasıl bir fidan, kök saldığı toprak ve içinde yetiştiği iklim ile kaynaşmış ise, köylü de içinde yaşadığı, geçindiği tabiatle ve hele kendisinin malı sayılan parça ile etin kana, kanın ete kaynaştığı gibi kaynaşmış, kökleşmiş, kısaca "ocak„ denilen yere, tabiat parçasına içten ve dıştan bağlanmış olmalıdır. Şu halde gerçek köylü; babasından ve soyundan kendine kalan ocakta, kendisinin ve ardasının gücü ile çalışan, başaran ve yaşayan kişidir. "Köylülük, soysal meslekler içinde bir meslektir.„ (1) Köylü ile çiftçi arasında da bir ayırdım yapmak doğru olur. Böylece çiftçi de, salt piyasa ve kazanç amacı için bir toprak parçasını işleten, kendisi sapan ve çapa ile arkası kesilmeden uğraşmıyarak başkalarını çalıştıran kişidir, diyebiliriz.

Burada da tekrarlayalım, ki büyük toprak sahipliği ve bizim anlattığımız anlamda çiftçilik, asla, köylü ökonomisinden başlayarak büyümüş, daha doğrusu köylü ökonomisinin yüksek bir tekâmül kertesi değildir. Her ikisinin kökleri ve oluşları başka başkadır.

Köylü başarmasının şekli:

Köylü ökonomisinin derinliğine bölümlü ökonomik kategorilerden birisi olduğunu ve genişliğine bölümlü

(1) Bak: Aeroboe, Landwirtschaft (Hwb. d. Stw.)

ökonomik kategorilerin işleri onda da katışmış bulunduğunu yukarıda söylemiştik. Bununla beraber, köylünün başlıca kök işi, tarım (ziraat) tir. Tarih, köylü ökomisinin rengini ve şeklini vermiştir. Bu renk ve şekildeki özelliği eyice göz önüne koyabilmek için tarım ile zanaatin işlemelerinde ayırd edilebilecek ana çizgiler üstünde durmak istiyoruz:

Bunlardan birisi organiğ (organik), öteki mihaniğ (mihanikî) bir başarmadır. (2) Mihaniğ başarmada ardı arası kesilmeden işlenebilir. Bir masa veya bir gömlek yapmaya her zaman başlanabilir. Başlandıktan sonra da hiç ara vermeden bu iş ileri götürülebilir. Dokumacılık, marangozluk, demircilik gibi gerçek mihaniğ başarmada bir işin usallığı (rasyonelliği) denilen bir şey vardır. Bu ise, elden geldiği kadar işin arasını az kesmektir. Zahire yetiriminde ise iş bambaşkadır. Burada iş zamanını tabiat emredecektir. Tarlanın ekime hazırlanması bile öyle arası kesilmeden olamaz. Toprağın birinci, ikinci ve üçüncü sürülmesi arasında günler, haftalar geçmelidir. Çünkü fizik, şemik ve bakteriyolojik oluşlar için toprağa vakit bırakmak ister. Tohum toprağa atıldıktan sonra da yeniden haftalarca aylarca iş kesimi gerektir. İlkbaharda gübrelemek, çapalamak gibi kısa devirli işlerden sonra gene uzun bir mola vermek ve böylece ürünün kaldırılması zamanını beklemek tabiatin dileğidir. Bu işe yeniden başlamak için tabiatin yeniden iznini almak, sonbaharı beklemek gerektir.

Organiğ başarmada (tarımda) bu vakit vakit iş kesiminden başka, ayrıca bir de iş değiştirme vardır. Gübrelemek, sürmek, taramak, tohum atmak ,silindir geçirmek, çapalamak, biçmek, ürünleri taşımak, harman yapmak, anbara yerleştirmek işleri biribirini değiştirerek arka arkaya yapılır. Halbuki, mihaniğ yetirim (zanaat) biribiri ardından ve biribiri yanında yapılabilir. Yanyana yürüyen işlerle yetirim, bir sürü ve biribirinden müstakil iş bölümlerine ayrılmıştır, ki bu, yüksek kertede uzmanlar (mütehassıs) yaratabilir. Tarım için bu faydalar yoktur. Tarım işinin tabiati, toprak işçisini durmadan bir işi bırakıp ötekine sarılmağa zorlar. Onun için de parça işler üstünde uzmanlık (ihtısas) kolay değildir. Ardarda çalışma şekline bağlılık, yanyana iş bölümünün başarma gücünden çoğay (azamî) fayda elde etmek amacı ile, büyük zanaat işlerinin karakteristiği olan usal (rasyonel) tedbirleri güçleştirmektedir.

Biliriz, ki zanaat başarmasının güçlüğü iş kurumunu belli başlı yerlere yığmak ve toplamaktadır. Böylece iyi bir disiplin kolay bir idareden başka, avadanlık makinelerile motörlerin en elverişli yerde yerleştirilmesi ve tarihte her zaman harekette olan iş vasıtalarına nisbetle, bunların iş güçünden çoğay ve usal faydalanmak amacı elde edilmiş olur. Tarım işlerinde ise iş güçü, durmadan yer değiştirmektedir. Tarladan çayıra, oradan har-

(2) *Bak: David, Sozialismus und Landwirtschaft ve Wygodzinski, Agrarwesen und Agrarpolitik*

man yerine, ahıra, samanlık ve kilerlere geçen iş gücünün ve iş kurumunun derli (istikrarlı) bir yeri yoktur. Tarım ürünlerinin oluş ve yayışları birer yere bağlıdır. Onlar iş yerine değil, iş güçü ve kurumu onlara gitmelidir. Tarımda motör kullanınız, bu da zanaatte olduğu gibi bir yerde yerleşip kalacak değildir. O da tarımcı ile birlikte dolaşacaktır. Bundan dolayı tarım makinelerinin büyüklüğüne bir buç (hudud) çekilmiştir. Motörler zanaattekilere ölçünce, ancak küçük motörlerdir.

Tarımda makine kullanmak isterken ayrıca şu düşüncelere yer vermek gerektir:

Bu makineler, ancak yılın belli ve kısa bir devrinde kullanılabilecekler ve bütün yıl boş duracaklardır. Motörlü pulluk, biçme makineleri, döğme makinesi gibi en önemli (ehemmiyetli) tarım makineleri işte böyle ancak bir veya iki ay için kullanılacaklar ve ondan sonra bütün yıl boş duracaklardır. Bu hal, makine kullanılmıya karar verirken onun rantabiletesi üstünde iyi hesab yürütmek, iyi düşünmek ister. Gerçi köylü ökonomisinde kooperatifler, bu güçlüğü azatabilirler ve makine masraflarının yükünü büyük bir kalabalığın sırtına dağıtabilirlerse de, bu da ancak dar bir sınır içinde küçük bir kolaylık olmuş olur. Çünkü motörlü pulluğu, biçme makinesini, dövme makinesini köylülerin hepsi de ayni zamanda istemek zorluğundadırlar. Şu halde makine, tarımda ancak pek az yerlerde ve durumlarda insan işinin yerini tutabilecektir.

Zanaat yetiriminin başlıca bir karakteristiği de yetirim zamanını kısaltmak, bunun için de yetirimi çabuklaştırmaktır. Ancak bu yol iledir, ki fabrikaya ve makinelere bağlanmış sermayenin verimi artacaktır. Tarımda ise yetirimin organik mahiyeti, böyle bir çabuklaştırmaya ancak pek az yerlerde ve pek dar sınırlar içinde ün verir: Hayvan yetiştirmesinde cinsin iyi ve ustalıklı seçilmesi ile yetişme zamanının bir az kısaltıldığı gibi. Ama düşünmelidir, ki bu da, başarma güçünden büyük bir tasarruf değildir. Çünkü en az iş gücü bekleyen tarım yetirimi, hayvan yetiştirmesidir. Tarımda en çok başarma güçü istiyen, toprak işleridir. Oysa, ki yetirimin kısa bir zamana sıkıştırılması asıl orada kabil değildir.

Unutulmaması gereken en canlı nokta ise şudur:

Toprak, köylünün ve tarımın salt kök yeri değildir. *Belki aynı zamanda başta gelen yetirim vasıtası ve ilk maddesidir.* Tarım işinin genişletilmesi, bundan dolayı, ancak yetirim alanının genişletilmesi yolu ile olabilir. İş alanının bu genişliği ise işçilerin ve işin bakım ve kontrolünü güçleştirir ve zanaat işlerine ölçünce, daha çok masrafa boğar. Tarımda çokluk (mikdar) bakımından ve hele iyilik (evsaf) bakımından kontrol, zanaate karşılık daha pek güçtür. İş bölümü ile işliyen zanaatte iş, kapalı bir yerde bir elden ötekine geçerken, her iş kertesi, bir öncekini kontrol etmiş olur. Tarımda, bu

içinden kontrol yoktur ve olamaz. Her işçinin sürdüğü, hazırladığı ve tohum atdığı yerin ürünü ve oraya verdiği özenin kertesi, ancak ürünler meydana geldikten sonra anlaşılabilir ve ölçülebilir. *Bu gerçekliğin önünde denilebilir ki tarım işçisi yaptığı işe içden ve dışdan bağlanmış, ilgileşmiş olmalıdır ki çoğay (azami) verim elde edilebilsin! Bu ise herkesin kendi toprağında kendisi için çalışmasını gerekleştirir!*

Köylü ökonomisinin taşıdığı bir gerçeklik daha vardır:

Biliriz, ki ökonomide sermaye yetirim usurudur ve genel olarak denilebilir, ki sermaye güçü ne kadar artdırılırsa, yetirim gücü de o ölçü de sonsuza kadar arttırılabilir. Bu artma, düz değil belki, müterekkidir. Hele makine sermayesinde ne kerte güçlü makineler kullanılırsa yetirim gücü de o kerte ve fakat müterakki olarak artar. Tarımda ise, "toprak veriminin azalması„ diye bir kanun vardır. Bunu şöylece anlatabiliriz: Belli bir toprak parçası üstündeki yetirim artmasının bir son kertesi vardır. Çünkü her kök nebat, gelişmesi için belli ölçüde bir yer ister. O belli toprak parçasına istediğiniz kadar sermaye koyunuz, söz gelişi, sürünüz, gübreleyiniz, belleyiniz, beyhudedir. Çıkacak ancak bir tek kök nebattır. Bundan başka, bakir bir toprak, en az emekle ve sermaye ile dahi, ilk önce çok ürün verir. Bunlar gösteriyor, ki tarımda, sermayesi güçlü bir işletme, her zaman en usal (rasyonel) bir işletme değildir.

Köylü ökonomisinde ve genel olarak tarımda, acun ökonomisinin konjonktürüne göre, artma ve azalma esnekliği (elâstikiyeti) yoktur. Zanaatçi bilir, ki eğer şu kadar pamuğu fabrikada işlerse şu kadar bez dokuyabilir. Köylü ve tarımcı ise, güneşin ve yağmurun bolluğunu beklemek, her an türlü türlü hastalık, haşere, afat ve böceklerle işinin ve emeğinin verimi, ancak iyi bir şansa bağlı olduğunu bilmek zorluğundadır.

Köylü tini (ruhu):

Şu bir yanını anlattığımız köylü işi, onun yapışına öyle bir şekil vermiştir, ki bu şeklin köylü tininde derin izler bırakması, köylü tabiatine bir özellik vermesi beklenebilirdi. Bunları biz, kısaca sayacağız. (3):

Ocağını, yuvasını, kılığını, suratının görünüşünü, tonunu, şivesini, halk şiirlerini, kısaca köylü biçimini veren değerlerini koruyucu bir "muhafazakârlık„; köylü tininin başlıca karakteristiğidir, ki bu, onun tabiatine bir ananecilik ve yerinde gönüllülük vermiştir. Yerine, ocağına bağlılığın ne büyük ve paha biçilmez bir değer olduğunu bir yağı (düşman) tehlikesi karşısında he-

---

(3) Şu izerlere (esrler) de bakınız:

Vierkandt: Naturvölker u. Kulturvölker.

b)René Vorms: Sociologie rurale

c) Gobé: Le paysan français à travers les âges

d) A. L'houet: Psychologie des Bauerntums

e) Walter Darré: Der Bauer

men pılıyı pırtıyı sırtına vurarak yola düşen göçmen sürülerini görmüş veya kendisi bu acıyı tatmış olanlar anlaya bilirler. Gönüllü köylüyü, ocağına derin bir mistikle bağlı köylüyü, hiç bir yağmın ve yabancı kültürün korkutamadığını, ürkütemediğini ve yutamadığını acun tarihini hiç bir düşünme kalıbına girmeden, olduğu gibi görenler bilirler.

Köylü gayri şahsîdir. Onun için kendinden bile önce soy ve ocak vardır.

Köylü, barışçıdır; uysaldır; oturaklı ,törücü ve saygılıdır.

Köylü, saftır. Köylü olduğu gibi görünür. Bununla beraber köylü, merasimcidir de. Sözde ,sırada yöndem, karşılıklı yapışlara töre güder. Buna sosyolog Vienkandt, oynayan enerji (Spielende Energie) diyor. Fakat bu merasimcilik gayri şahsîdir. Ancak ata türesi olduğu için sevgi ile karşılanır.

Köylünün duygusu; nomalin üstünde, arık, keskin ve sandığımızdan çok incedir.

Köylü, yapışlarında ölçülüdür. İhtiyaçlarında' yorganına göre ayağını uzatır ve düşünüşünde aşırılık-(ifrat) tan kaçınır. Gerçeği boştan ayırd etmeği bilir. Uzağa bakar. Kendine sunulan her şeye kanmaz; onun sonunu, sıkıntısını düşünür.

Köylü, susaktır. Her aklına geleni söylemez, zevzeklikten hoşlanmaz.

Köylüde beden ve tin sağlığı ve esenliği bir tabiat parçasıdır. Ondaki dayanıklık, bu sağlık ve esenliğin belgesidir. Şarlıların sporla ermek istediği amac da, bu boşluklarını doldurmak değil midir?

Bir köylünün, şarlılar gibi, "canım sıkılıyor,, dediğini duyan olmamıştır. Can sıkıntısına dayanmak, köylünün en köklü huyudur. Bütün bir kışı, şekli değişmez bir yaşayışla geçiren köylünün duygusuz olduğunu sanan şarlılar, şar yaşayışının sinir bozucu fırtınası içinde düştükleri hastalığın derecesini anlayamayanlardır. Köylüleri eğlendirmek istiyen şarlıya köylünün içinden güldüğü bir gerçekliktir.

Eğer bir ulus, tarihinin ana çizgilerini ararsa onu en belli olarak köylüde bulur. Orada yaşanmış tarihin ana çizgileri arık ve saf olarak yaşar, durur.

Şunu da ekliyelim, ki köylü, hiç bir vakit kocamayan bir delikanlıdır. Bu, onun her an dipdiri kalan tininin en güzel beldeğidir (alâme tidir)!

Köylü ökonomisinin gücü: (4)

Köylü (ocak) ökonomisinin en zayıf yanı, onun veriminin ve rantabilitesinin, büyük tarım teşebbüsle-

---

(4) Şu izerlere de bakınız:

a) Droboe: Agrarpolitk

b) Lauer: Der Einfluss der landwirtschaftlichen Besitzgrösse

c) Borgedal: Bericht für İnt. Konf. der Agsarwissenschft

d) Zörner : Bricht für İnt. Konf. der Agrarwisseschaft.

e) Conrad - Hesse: Volkswirtschaftspolitik

rine karşılık, daha az olmasıdır, sanılır. Bu, doğru olmasa gerektir. Geçen yılki arsıulusal ağrar ökonomi bilgisi konferansında - ki 20 ülkenin bilginleri toplanmış ve yalnız Almanyadan 96, İngiltereden 20, birleşik Amerikadan 22 bilgin gelmişti - İsviçreli profesör Lauer'in şu sözlerini tekrarlamak yetişir:

"...İsviçre köylü işleri idaresi, 30 yıldan artık yaptığı rantabilite raporlariyle ,köylü ökonomisinin, gerek verim, gerekse ulusal gelir bakımından büyük tarım işletmelerine karşı üstünlüğünü ve bu üstünlüğün, bir kanuniyet halinde , değişmeden, her yıl yeniden anlaşıldığını belli etmiştir. (ispat etmiştir.) Söz gelişi 30 hektardan daha büyük mülklerin ham verimi 1931 de hektar başına 834 frank iken, 3:5 hektar büyüklüğündeki köylü ökonomilerinin hektar başına ham verimi 1717 frangı bulmuştur. Yalnız köylünün büyük işletmelere karşı rekabet yapabilmesi için belli şartların yerine getirilmesi gerekir: gerek okullarla gerkese kurumlarla ve başka yollarla köylünün uzmanlık (ihtisas) bilgisi artırılmalıdır. Bundan başka, birçok yanlı kooperatif kurumları köylünün hizmetine anık bulundurulmalıdır.„

Ancak, bunu tamamlamak için Almanyaya göre yapılan bir başka hesabı da göz önüne koymalıyız:

Köylünün ve hayvanlarının barındığı yapılarla, anbarlar, makine ve avadanlığa yatırılan sermaye, küçük köylü ökonomilerinde hektar başına 2:3 bin mark, orta büyüklükteki köylü ökonomilerinde hektar başına 1000 mark, büyük tarım işletmelerinde ise hektar başına 600 marktır. Demek, ki köylü ökonomisi, aynı büyüklükte bir toprak genişliği için daha büyük sermaye kullanıyor.

Buna karşılık, köylü ökonomisi, daha çok insan barındırıyor, daha çok insana iş ve geçim veriyor. Çünkü orada bütün arda erani (aile efradı) çalışıyor. Bunu da gene Alman rakamlarile gösterelim:

Her 100 Hektar tarımda kullanılan toprak üstünde:

2:5 Hektar büyüklüğündeki köylü ökonomilerinde	94,4	kişi	
5:10 „ „ „	56,6	„	çalışır ve yaşarken
200:500 „ büyük tarim işlerinde	20,2	„	
1000 Hektardan büyük „ „ ise	17,8	„	kullanılmaktadır.

Köylü ökonomisinde, gerek at ve gerekse sığır sayısının ne kertede bulunduğunu da ayrıca göstermek gerektir. Bir agrar reform ile

yeniden küçük köylü ökonomileri yaratan on bir ülkede, hele bunlardan Estonya, Letonya ve Litvanyada at sayısı, büyük savaştan önceki sayılara karşılık, önemli bir artma göstermiştir. Bunlardan Yunanistanda ise katır sayısının pek yüksek arttığı anlaşılmıştır. (5)

Sığırlara gelince, gene bu 11 ülkede 1913 deki sayı 100 diye onanırsa, 1932 deki durum şöyledir:

Fenlandiyada 112, Estonyada 144, Letonyada 126, Litvanyada 125, Polonyada 109, Çekoslovakyada 94, Macaristanda 84, Romanyada 72, Yugoslavyada 99, Bulgaristanda ?., Yunanistanda 293 dür.

Sığırın azaldığı göze çarpan ülkeler ,büyük savaş ordularının çiğnediği yerlerdir, ki buralarda 1913 ün sığır sayısı pek azalmışken yeniden yükselmektedir.

***

Köylü ökonomisini, asla, para ve sayı ile değerlendirmek dileğinde değiliz. Yukarıdaki rakamları ise, bugünün moda ve düşünüşündeki genel alışkınlığına cevab verebilmek için yazdık. Bizce köylü ökonomisinin asıl gücü, büsbütün başka yerlerdedir.

Önce söyliyelim, ki büyük tarım işletmeleri, mutlak surette, daha ileri tekniğin yeri ve ifadesi olamazlar. Belki, pek haklı olarak diyebiliriz, ki büyük tarım işletmesi, tarım tekniği hakkındaki bilgimizin geri olduğu zamanlarda daha uygun görünürdü. Demokratik okul (mekteb) sisteminin yayılması, meslek bilgilerinin kökleşmesi ve derinleşmesiyle köylü tininde (ruhunda) teşebbüs ve ilerleme duygusu yaratılması işi ne kadar ileri götürülebilirse, orta ve küçük köylü ökonomilerinin gerekliği ve uygunluğu da o ölçüde önüne durulmaz bir gerçeklik olur!

Bir toprağı, daha doğrusu yaşamağa yetişir bir ocağı olmanın vereceği sevinc duygusu, bu ocak ökonomisinin rakamla anlatılabilen veriminden daha üstün bir yaratma gücü, bir güven, bir kıvanc duygusu verebilir, bir ocağı olmanın, bir ocakta yaşamanın, daha doğrusu ocağın, köylü tininde ve bütün varlığında yaşamasının faydaları, o kadar çoktur, ki bunun yerini, ne kadar iyi yetişmiş ,ne kerte bilgili olursa olsun, bir aylıklı müdürün doldurabilmesini beklemek saflık olur. Yukarıda da söylemiştik, ki tarım işlerinin kontrolu, zanaat ve ticaret işletmelerininkine benzemez. Burada ancak toprak sevgisi ve işletildiği yerin hep kendisinde kalması umgusu gerekli bir değerdir.

İskandinav ülkelerinin durluğu (istikrarı), oralarda ahlâkın düzgünlüğü, soysal uyumun (ahengin) daha temelli olması, her şeyden önce, bu ülkelerin hemen hepsinin köylü ve ocak ökonomisine dayanmış olmasındandır. Elli yıl içinde inanılmıyacak bir enerji gösteren Bulgaris-

---

(5) — Bak: Yürgen - Séraphim: (R. rc. İnt.) ilkkânun 934 teki etüdü.

tanın bütün ökonomik ve soysal gücü, küçük köylü ökonomisniden gelmektedir. Bu ülkede tarım mülklerinin ortalama büyüklüğü 1908 de 6,3 hektar, 1926 da 6 hektar, 1929 da ise 5,75 hektar idi. 1926 yılında 30 hektardan büyük toprak mülklerinin bütün genişliği, bütün tarım topraklarının yüzde 11 i kadar, sayısı ise bütün tarım işletmelerinin ancak yüzde 0,6 sı kadardı. (6)

Köylü ve ocak ökonomisi deyince, bunu yalnız arsıuulusal (beynelmilel) ökonomi mekanizması için yahud da herhangi bir zanaat için bir ham madde fabrikası olarak anlamak doğru değildir. Köylü ökonomisi, belki bu işleri de pek güzel yapacaktır, ama onun ilk amacı, kendisidir, kendi geçimidir. Bu temel ödevin, köylüyü, piyasa ve pazara sıkı bağlarla bağlıyacağında da kuşkumuz yoktur. Ancak, kendisini ve kendi geçimini amac edinen bir köylü ökonomisidir, ki hem kendisini, hem ulusal ökonomiyi her çeşid ökonomiğ krizlerden koruyan bir varlıktır. (7)

Köylü ökonomisinin en büyük güclülüğü de ondaki, yalnız kendine öz iş bölümüdür. Bu iş bölümü, köylünün boş durmak ve beklemek zorluğunda bulunduğu zamanlarda imdada yetişen ev zanaati doğurmuştur. Dokumacılık, halıcılık, demircilik gibi.. Eyi bir köylü sıyasası, eğer ulusal gücü boş yere israf etmemek istiyorsa, bu çeşid ev zanaatlerini korumak, korumak değil belki arttırmak ve yenilerini yaratmağa yardım etmektir.

Köylü ökonomisinin en zayıf yeri:

Köylü ökonomisinin en zayıf yeri; para ve piyasa mihveri çevresinde dönen işlerindedir. Tabiat, toprak ve bir tabiat parçası olan ocağıyla kaynaşmış olan, işini ve tinini yukarda anlatmağa çalıştığımız köylüyü; para ve piyasa gibi oynak ve esnek (elâstiki) işlerle, çeşidli spekülasyonların içine sokmak, onu gülünç ve zavallı kılmaktır! Attığı tohumun getireceği az veya çok ürünün para edip etmemesi korkusu ve kuşkusu: köylüyü kemiren ve yıkan en korkunç kurttur. Çünkü buna bir çare bulmak hiç köylünün elinde olmamışır ve elinde olamıyacaktır. Onun için köylü ökonomisinin kendi dışarısı ile olan ilişiklerinin elden geldiği kadar daha az para işine bağlanmasını dilemek yerindedir. Pratik olarak bu: ilk önce onun öz ihtiyaçlarının çoğay ölçüde kendi ocağından örtülmesini ister, bir çeşid ölçülü otarşi (8).

Bundan başka köylü borçlariyle köylü mükellefiyetleri; ulusal kurum içinde elverişli bir değer biçilen ürünleriyle aynen ödenmek doğru olur. Bu da, başlanmış olan siloların çoğaltılması ve her yerde bu maksat-

---

(6) — Uluslar Derneği raporlarından

(7) Bak: Sait Aydoslu: Ükünün 21, 22, 23, ve 24 inci sayılarındaki "ökonomik devridaim,, yazısı.

(8) Bak: Annuaire international de la législation agricole 1932.

lara uygun takas işleri için kurumlandırılması ile olabilir, sanıyoruz. Köylünün pazardan ve piyasadan alacağı ve satacağının ise koopertiflerle yapılması, bunun için de köylü ökonomilerinin tamamen kooperatifleştirilmesi çok iyi ve uygun bir yoldur.

Ancak bütün bunlar yapılsa dahi ,köylünün para ve kredi işleriyle doğrudan doğruya olan ilişiği kesilmiş olmaz. Köylüye verilecek işletme kredisi zencirli kefillik ile ve tarım kredi kooperatifleri kanaliyle yapılması; her çeşid ipotekli kredinin ve borcun kaldırılması ve bir adım daha ileri gidilerek köylü mülkünde satılamayan ve bölünemiyen azay (asgari) ölçüsünün belli edilmesi, köylünün yaşama ve çalışmasına gerekli hayvan, eşya ve makineleriyle geçiminin satılmazlık hükümlerine sokulması pek gereklidir. 16 nisan 1932 tarihli Bulgar kanununun 14 üncü maddesini buraya geçirmek faydalı olur. (8):

"... Şu köylü mülk ve malları haczedilemezler:

A — Yeni rekolteye kadar kendisinin, ardasının ve hayvanlarının yiyecekleri için gerkeli çokluktaki yiyecek maddeleri; bu maddelerin aynen köylü elinde bulunmadığı hallerde bunların alınmasına yetişecek çoklukta para veya aynı değerde başka maddeler: söz gelişi, tütün, pirinç, gül, tohumluk,.. ilh gibi;

B — Köylünün tohum atmasına yetişecek çoklukta tohumluk;

C — 25000 leva değerine kadar olan tarım alet ve makineleri;

D — 5 hektara kadar topraklar, ki bunlardan artığının haczi veya satılığa çıkarılması halinde köylü mülkünün neresinden 5 hektarlık parçanın kendisine bırakılmasını gerekeceğini köylünün kendisi belli eder. Ayniyle toprak hakkındaki bu hüküm, ancak bu kanunun çıkmasından sonra yapılan borçlar içindir;

E — (20) koyun veya (7) domuz, (5) keçi, (10) arı kovanı, bir çift koşum sığırı, bir sürü inek veya manda, ve bir besi domuzu.

Bu maddenin hükümlerinden köylünün mirasçıları da faydalanacaktır.„

Köylü mülklerinin elverişli büyüklüğü:

Tarım mülklerini kategorilere ayırabiliriz:

1 — Bir elden idare edilemeyen, memurlu, direktörlü bir kadro istiyen büyük malikâneler;

2 — Bir elden idare edilebilen, yalnız sahibini çoğay kertede uğraştıran büyük mülkler;

3 — Köylü mülkleri;

4 — Sahibini tek başına doyuramıyacak ve onu başka bir zanaatta tutunmağa zorlayacak büyüklükteki küçük parseller.

Köylü mülkünün daha doğrusu köylü ökonomisinin yukarıda bucu (haddi), köylünün kendisi, ardası ve belki bir iki yanaşması ile idare edebildiği büyüklüktedir. En aşağı bucu ise, köylünün salt toprağı ve ocağı ise, geçinemiyerek başka bir zanaat

de (yukarda söylediğimiz şekildeki ev zanaati değil) tutmak zorluğunda kaldığı büyüklüktedir, ki bundan sonra parselcililer gelir. Ancak bu bucların hektar olarak gösterilişinde, yurdun her yerinde geçer tek bir ölçü kullanmak doğru olmaz. Bu tabii büyüklükler: yer yer iklim ve toprak cinslerine göre değişir. Almanya da şu ölçüler üstünde birleşilmektedir.

Büyük köylüler:	20 : 100	Hektar toprağı olanlar:
Orta „ :	5 : 20	„ „ „ :
Küçük „ :	2 : 5	„ „ „ :

Bununla beraber (Ren) taraflarında 70-100 hektar topraklı mülkler, belki büyük mülk sayılabilecekleri gibi, doğu Prusyasında da 100 hektar toprağı olan köylü, batı Almanyasının büyük köylüsü kertesine gelmiş sayılamaz. Çünkü iklim, toprak, nüfus sıklığı ve tarım şekli farklıdır. (9)

Kültür (maarif) ve idare güçlükleri:

Köy, köylü ve köylülüğün ortaya çıkardığı bu güçlüklerle, bunların bize uygun gelen hal tarzları üstündeki düşüncelerimizi de ayrı bir yazıda araştıracağız ve anlatmağa çalışacağız.

---

(9) Ulus gazetesinin 8 nisan 935 tarihli sayısındaki "Köylü ve toprak„ başlıklı yazımızla, ondan sonra başlıklı yazılarımızı da salık veririz.

EBEVEYNİN TERBİYESİ

SİNİRLİ BİR ANNE

Yazan: Wilhelm Stekel *Çeviren: Şeref Erdoğdu*

BU anne daima yorgundur. Sabah erkenden kalktığı vakit kendisinde bir kırıklık ve bütün gece uyumamış hissi vardir. Geceleri uyumaz ve şiddetli bir kalb çarpıntısile kan ter içinde hafif korkulu bir sesle rahatsız uykusundan uyanır. Bu anne de, sarp bir uçurumdan güvenilmez bir süratle gür diye yuvarlanacağı ve yahud bütün şahsî ihtiyaçlarından haberdar hizmetçi kadının ona rüyasında görünerek işi terkettiğini bildireceği, sonra candan sevgili kocasının güzel dostlarından birine bir puse verdiği, kendisinin iri yarı, kuvvetli bir adam tarafından tehdit ediliği sırada merdivenin basamakları üzerinde ve yahud da korkunç bir bayır kenarında kaçtığı hissi vardır. Ruhunda sabahın belli olmıyan seslerinin zenginliğinden doğan şekiller ve mizaçlar uzaklaştıktan sonra uykunun kendine asla dinlenme vermediğinin ve kendi ezgin ruhunun, hayatın sayısız karşı komalarile sürekli bir boğuşmayı devam ettirdiğinden dolayı yorulduğunun farkına varır. Bazan evinde; başı demir çenberlerle sarılmış ve yahud azalarına kurşun ağırlıklar asılmış hissi vardır. Fakat hiç bir şey fayda vermez. Hiç dinlenme yüzü görmez ve artık rahata kavuşmaz. Çünkü şiddetli bir zaruretle ardı arası kesilmiyen mütenevvi meşguliyetleri devam ettirir

Sinirli anne sabahleyin yorgundur. Uykusu vardır. Fakat akşamleyin içinde binlerce dinç kuvvetler belirir. Bütün gece doyuncaya kadar dans edebilir ve koşabilir. Her akşam tiyatroya gitmek ister ve bunu müteakip de birkaç dostu ile sanatin verdiği intibaları kahvede konuşmalarla devam ettirmek ister. ve uykusu yoktuar. Akşam olunca bütün gün çalışmış ve hoşça bir uykuya en büyük ihtiyacı olan koca, kadının fesadlı isyankâr sözlerile karşılaşır. Düşünmeli ki: Kadın komşuları hakkındaki mühim havadislerden, kendisinin terzi tarafından baştan savma yapılmış elbisesinden bahseder. Daha bahsin bidayetinde koca hırıldamağa başlar ve onun mühim havadisi anlattığı anda Tünaydın demeden ve maalesef mecburi puseyi vermeden rahat uykusuna dalar. Evet! Artık aydın olarak koca, onu asla sevmemiştir! Hayır! Bu böyle kabul edilirse haksızlık edilmiş olur. O onu sevmiş ve pek candan sevmiştir. Fakat şimdi sevgisinde soğumuştur.

Bütün asabî kadınlar gibi bu anne de sevgiye doymaz. Kendisinin

etrafında ebedî olarak kıvranılmayı ve daima değerli olmayı, nahif bir çocuk gibi başını göğsü üstüne eğerek kocasının yumuşak ellerile okşanmayı ve nihayet kendisine yüz verilmeyi ve bu suretle her gün kocasının kendini eskisinden daha çok sevdiğini hissetmek ister. Kocasına; çetin meseleğine ehemmiyet verip kendini geriye ittirdiğinden dolayı muvahazelerde bulunur.

Surat asar, karşılık vermelerle onu teheyyiç eder. Eğer vücudunda ufacık fena bir hal varsa erkeğini kıskandırır onu hiddetlendirerek hesab soruncıya kadar kızdırır. Koca kızdıktan sonra artık o son derece mes suddur. Kocanın ağzından taşan sözleri eğilen başını kapladı mı hiç olmazsa o bu oyunda kocasının kendini nasıl sevdiğini hisseder. Her kadının yapmağa hazır olduğu gönül kapıcı yapmacık hareketlerle onu ayartmasını, hafif taraflarından kavrıyarak kendi kimsesiz masumiyetile kocaya dokanaklı olmayı ve cezbetmeyi bilir. Böylece sert amiri; derhal kuzu gibi yumuşak (halim) ve kendini salıvermiş bir halde ayaklarına kapanır. Başka bir kadın kocasının duygusunu alevlendirmeyi sinirli kadınlar kadar bilmez. Sıhhatli kadınlar daima aynı ve olduğu gibidirler. İyi veya fena, sadık ve yahud da eğri olabilirler. Sinirliler her gün başkadırlar ve kocalarına şu tanınmış kadınların tam bir listesini sunarlar: Sinirli kadın pazar günü Nora (1), pazartesi Hedda Gabler (2), salı Gretchen (3), çarşamba Medea (4), perşembe Messalina (5), cuma die Jungfrau von Orleans (6) olur ve cumartesi günü de tekrar sevimli kız rolünü oynar.

Fakat o yalnız kocasını anlıyabilirse bu kendisini müteselli kılabilecektir. Ve fakat o başını meşguliyetlerden ayırmaz. daima meşguliyet, üzüntü, her gün! Niçin diğer erkeklerin karıları için zamanları var? Ve niçin o kendini bu kadar zorluyor?

Gerçekte yalnız kadın kendini zorluyor. Bütün gün sürekli bir sürgün avı yapış, bu kadın hazırlanamıyacağından, çocuğunun tam zamanında mektebe yetişemiyeceğinden, öğle yemeğinin yetiştirilmeyeceğinden ve kendisi de beklenilen ziyaret için elbise değiştirmeğe vakit bulamıyacağından korkar. Her şey birden başına üşüşür. Aynı zamanda bir hesab puslasile terzi kadın, sebzeci, bir para havalesi getiren postacı ve diğer hizmetçi kız görünürler. Hiddetlenen çocuk sandalyeden aşağı düşerek yuvarlanır ve bir tarafı acır. Bu hale o "Şamata,, adını verir ve bütün kendi hayatı sürekli bir patırdıdan ibaret görünür. Dinlenmiye, sakit ve sakin bir küçük Hollanda köyüne, gürültüden uzak yerlerde mühayyel gezinti yerlerine, günün sükûnetli bir saatine... Elhasıl bütün bunlara karşı tahassür duyar. Ve bunları bulamıyacağından ah! ile içini çe-

ker, o, ev kadını ve anne olarak yetişmemiş. Zira her şeyi vahim görür ve her şeyi teajik kabul eder. Çünkü bütün yükümlerini derecesinden ziyade genişletir. Birçok şeyler onda fikrisabit halindedir, onca toz cennetten koğulmuştur. Bundan dolayı tozun arkasından kovalar, her şeyi yerli yerince bulmak en temiz ve en net oturakca yer meydana çıkarmak ister. Çocukların; bütün şehrin en iyi terbiye görmüş çocukları olmaları gerektir.

Çocuklar! Çabucak ziyade taşan bir sevgi ile yüz bulurlar ve şımartılırlar. Bunu müteakip de hemencecik haksız bir tarzda sert muamele ile cezalandırılırlar. Bugün çocukların mizacına boyun eğer zira çocuklar çok tatlıdırlar.. Ertesi gün onların sıkıntısından kurtulmak ister. Gece gündüz çocukların üzerine titrer. Çocuklar dışarı gittiler mi endişe ile saate bakar. Eğer çocuklar muayyen saatte henüz gelmemiş bulunurlarsa her türlü belli olmıyan (meçhul) düşünceler kafasını sersemletir. Küçük sevimli yavrucuklarının çiğnendiğini, ayak altında ezildiğini, dağa kaldırıldığını onlara fena muamelede bulunulduğunu görür. Bir çeyrek daha geçtiği halde çocuklar görünmezler. Bu sırada kapı çalınıp da çocuklar içeri girdimi anne bir sevinç çığlığı ile küçüklerin üzerine atılır. Onları çarpan kalbi ile binlerce öpmelerle basarına basar. Kendisi için en iyisi çocukların daima yanında bulunmasıdır.

Şüphesiz çocuklar bu sevgiden gereği gibi istifade ile sevgili anneyi üzerler. Bu yüzden anne, türlü tehditlerin derecelerini yükseltmek zorunda kalır: "Alfred, yemin ederim ki evden gidersin. Ben seninle uğraşamam. Seni bir pansiyona vereceğim. Bekle baban eve gelsin„

Akşamleyin baba gerçekten iyi bir neşe ile eve gelir. Yarım saat kadar sevgili yavrucuklarile zamanını geçirdiğinden mesuddur. Fakat onun şimdi bir hakim rolü oynaması gereklidir ve çocukların önünde titredikleri "hı...„ diyerek azarlaması lâzımdır. Babanın bir haykırması korkulan bir otorite gibi onları terbiye etmelidir. Baba bunu yapmazsa derhal çocuklarını terbiye edemiyeceği önüne sürülür ve eğer baba çocukların oyunlarına gülerek aldırmazsa çocuklarla, bu gidişle başa çıkmanın mümkün olamıyacağı söylenir. İyi baba, kendiside çocukluğunda böyle yaptığını pek iyi bilir ve belki kendisi daha fena yapmıştır. Dosdoğru olmanın en iyisi olacağını bilir. Ve gene o, çocukları biraz serbest bırakmak gerekli bulunduğunu ve onları mütemadiyen azarlamamak lâzım geldiğini bilir. Çocuğu, masum, küçük bir şey olarak kabul ile her gün bin defa yavruların şunları işiteceğini düşünür: Mezun değilsin, bu sana yakışmaz, sana müsaade edilmedi. Bu çirkindir. Bu yapdığın edepsizliktir... iläh. Bir çocuk fena mı onun babaya benzerlik göstermesi tabiidir. Ve derhal şöyle söylenir: "Karlcağızın böyle oluşuna hayret etmiyorum. Çün-

kü tabiatın senden almıştır.,, Sinirli anne çocukları önünde kocasına daha birçok şeyler söyler - bittabi artan heyecanın tesiri altında - ki en iyisi böyle şeyleri söylememesidir.

Doktorun için de sinirli kadın korkunçtur. Böyle bir kadının şikâyetleri sonsuzdur. Her gün yeni ıztırabları hakkında malûmat verir. Geceleyin birdenbire şiddetli bir kalb çarpıntısile ağır uykusundan uyanır. Göğsünde teneffüsü güçleştirici his ve sezişler vardır: Şimdi öleceksin! gibi. Acele doktor çağrılır. Ürkütücü ölüm korkusu ve düşülen nevmidi için teskin edici birkaç söz söylenir. Yakınlarda birkaç gün evel de başka bir hayalet onu korkutmuştur. Fakat bu defaki evham değildir. O katî olarak kendinde hiç bir "profesör,, tarafından dahi fikrinden caydırılamıyacağı bir "kanser,, bulunduğuna zahibdir. Artık birkaç gün sonra da yeni bir hastalık mevkii müzakereye konur. Sunduğu liste doğrusu ne biter ve ne de tükenir. Böylelikle tecrübe görmüş doktoru ve kocasını endişeye düşürür.

Bu sinirli kadın bir korku bolluğundan muztaribdir. Ardı arası kesilmeksizin kendisine benzeyen mevzular arar. Biliriz ki hiç bir şey insanlara mübhem şeyler önünde duydukları korkudan daha fazla azap çektirmez. Sinirli kadın kendi, kendisinden ve bizzat göğsünde taşıdığı iç temayülerinden korktuğunun farkında değildir. O hayattan hayatın kendisine verdiğinden ve verebildiğinden fazlasını ister. Hayatta vazifeler ve vazgeçmeler arasında sürüklenir gider. Doktorun kendisine yardım etmesini bekler. Doktoru "zannettiği,, ıztırablarile yorar ve sayısız şikâyetlerine herhangi bir çare bulunması gerekli olduğu iddiasında bulunur.

Bu halde, hayatın kendisine bu kadar borçlu bulunduğu bir kadına doktor nasıl yardım edebilir?

Fevkalâde yüce bir vazife! doktor şu imkâna malik olmak zaruretindedir. Eczahaneden sinirli kadına kuzu gibi yumuşak, hayırlı hizmetçiler, derecesiz titiz ve daha sabırlı bir koca ile gerçekte mevcud olmıyan örneklik müstaid ve "miskin,, olmıyan çocuklar tedarik etmek ve buna uyacak şekilde de vaziyette değişiklik icra etmektir. Keza doktor sinirli kadının derin ve köklü bir ıztırabı olan sevgi açıklığını da kapatmalıdır. Zira sinirli kadınlar gerçekten inkisarı hayale uğramış ve bedbaht kimselerdir. Bunların sık, sık şu şikâyetleri işitilir: "Eğer sinirli olmasaydım mesud olurdum! Ben de bir parçacık olsun dinlenme saadeti noksandır!,, Bu hal insanların kendi, kendilerini severek aldattıkları yalanlardan birisidir. Böyle kadınlara dinlenme verilse de tahammül edemezler ve birkaç istirahat gününden sonra yeniden nefret ettikleri "şamata,, ve "kendini zorlamalar,, a hasret duyarlar. Bu gürültü ve zorlamalar içinde hiç olmazsa kendi derunî sesleri boğuluyordu. Bundan dolayı içinin kendisine daima tekrar tekrar ihtar eden seslerini işitmek

istemezler. Bu sesler kendisine sevgiden, zevkten, gürültülü hayattan bahsederler. Halbuki o bütün bunlardan, günün üzüntüleri ve ehemmiyetsiz endişelerile uğraşarak kurtulmak ister. Evet! Artık bununla şimdiye kadar gizli tuttuğumuz noktai nazarımızı söyliyebiliriz: Sinirli kadınlar o kadınlar ki: *Ne istediklerini neleri bilmeğe mezun olmadıklarını veya bilmek istemediklerini ve kendilerinde noksan olanı bilmezler.*

Çocuklar? Onlar bu daimi girdabın içine sürükenirler. Onlar da sıkıntılı, sinirli olurar. Daima kendilerile meşgul olunmasını isterler. Annelerinin hareketlerini mahirane bir sanatla kopye ederler. Bu durum karşısında bari baba sakin, sakit ve otoriter bir insan olsa.... Maamafih bu gibi izdivaçlarda böyle bir baba az bulunur o da karısının ıztırabile muztarib olur. Evlendiği sırada sinirli bir adam değilse o da sinirli olmak zorunda kalır.

---

(1) — Nora: Felsefi ve içtimai dramlar müellifi, şiirleri ve ahlâksal eserlerile ün kazanmış Norveçli muharrir "İbsen„ in "Bebenin evi„ adlı yazdığı bir dramdaki şahsiyetlerden birisidir. Bu dramda Nora: basma kalıp fikirlerle yoğrulmuş, adi bir adam olan "Halmer„ in karısıdır. Bu adamın evinde hayat yeknasak ve tıpkı evin içi cansız bebelerin varlığını andırmaktadır. Karısı Noranın ruhunda duyduğu bir isyanla bu sıkıcı hava içinden kurtularak serbest yaşamak hissi var. Ve kadında bunu yapmağı kendisi için bir yüküm olduğu zannı hasıl oluyor.

(2) — "Hedda Gabler„ ayni muharririn (1890) da yazılmış dört perdelik bir dramdır ki; bunda vakanın kahramanı muhtelişuur bir bediiyatçı olan kadın, hükmetmek mefkûresinin, çirkin ve abes şeylerle nihayet bulduğuna kani oluyor.

(3) — "Gretchen„ aşk duygusunun objeleri olan Fransada, genç kızlara ve Almanyada genç kadınlara verilmiş bir addır.

(4) — "Medea„: Yunan efsanesinde adı geçen kral "Aêtes, in kızıdır. Bu kızın yurdu Karadenizin şarkındaki "Kolchis„ diyarıdır. Kızın memleketinde mabud ((Mars) a tahsis edilmiş bir ormandaki bir meşe ağacına dünyaca ün almış "Altın yapağı post„ asılmış bulunuyor. Bunu bir ejder muhafaza ediyor. Bu postu elde etmeğe çıkan Tsalya kıralının oğlu "Yason„ kırk kadar Yunan kahramanı ile Argo gemisi üzerinde denizlere açılıyorlar. "Argonot„ lar namile maruf bu kahramanlar kızın memleketinde karaya çıkıyorlar. Bu kız orada "Yason„ u seviyor. Kısacası göze çarpar bir halden diğer bir hale geçer. Bugün ona sevinç veren şey yarın yük olur. Masum kocası dünkü isteğini yerine getirmek isteğinde anlaşılmaz bir tarzda yep yeni girdap gibi dönen bir takım zıd arzularla karşılaşır.

ANADOLUDA OĞUZ BOYLARI

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

ŞİMDİ de yirmi dört Oğuz boyunu birer birer tetkika çalışalım:

Oğuz boylarının ilk kabilesi Kadır. Bu ismi şark membaları muhem, kavi diye tercüme ederler. Bu adı Kâşgârlı Mahmud'da Kayığ şeklinde görmekteyiz. Garb veya Anadolu lehcesinde kelime nihayetindeki uğ, ığ' ların düştüğünü biliyoruz. Katı - Katığ, Acı - Acığ, Sarı - Sarığ, yagı - yağığ v.s. Binaenaleyh Kayı kelimesinin de aslı Kâşgârinin yazdığı gibi Kayığ olup bilâhara g düşmüştür. Profesör Németh'in yazdığı gibi Türklerde baş kabileyi teşkil eden kabilenin ismi kuvvet, şecaat, besalet manasına gelir. (35) Nitekim bütün şark membaları Oğuz kabilelerini zikrederken evvelâ Kayıdan başlamaktadırlar. Yalnız Kâşgârlı Mahmud Kayığ ismini ikinci olarak zikretmektedir; ki müellifin evvelâ Kınık boyunu zikretmesi herhalde zamanında yaşadığı Selçukilere bir cemile olmak içindir. Çünkü Selçuk oğulları bu boydandır.

Osmanlı menabii de Kayı Türklerinin diğer Oğuz boylarına mürecceah olduğunu zikrediyorlar; ki bu suretle mesele tenevvür etmiş oluyor: Lütfi paşa tarihinde Sultan Osmanın cülûsu zikredilirken "Oğuz türesi mucibince Oğuz neslinden kimse olmayacak hanlık ve padişahlık kanı (= Kayı) soyu var iken özge boy soyuna değmez., (36) Selçukiler zamanında sağ kol beyler beyinin Kayı boyunun beği olduğunu görmekteyiz. (37)

Kayığ kabilesinden mada bir de Kay kabilesi vardır; ki Kâşgârlı Mahmudun tasrihi veçhile bu kabile Oğuzlardan değildir (38) .

Kayıların tarihi Anadoluya hicretlerinden itibaren başlamaktadır. Selçuk oğulları Anadoluyu isilâ ettikten sonra muhtelif Oğuz boyları da bunlarla beraber buralara gelmişti. Bu meyanda Kayılar da bulu-

(35) Németh, A türk népnév, Magyar Nyelv, 1927, S. 273.

(36) İstanbul tabı. S. 21; Maamafih Osmanlı müverrihlerinin istiklâli meşru göstermek için bunu uydurdukları ihtimal dahilindedir; çünkü aynı zamanda yukarıda kaydettiğimiz gibi Anadoluda daha bir çok Kayı beği bulunuyordu ve bu beğler Selçuk Oğulları zamanında dahi temayüz etmiş şahsiyetlerdendi.

(37) İbni Bibi tercümesi; Houtsma tabı, S. 89

(38) Kâşgâri, III, 118

nuyordu. Selçuk tarihleri harplerde Kayı beylerinin bulunduklarını sarahaten yazmaktadırlar. Hattâ Aşut bey adlı bir Kayı beyinin adı zikredildiği gibi Hüsameddin Çoban beyin de Kayılardan olduğu malûmdur. (39) Osman oğullarının mensub olduğu Kayı boyu ise bu Kayılardan sonra yani Celâleddin Harzemşahın ölümünü müteakip Anadoluya gelmişlerdi. Karaman tarihleri de Kayı beyinin adını zikretmektedir: Mirza bey. (40)

Göklen Türkmenlerinin arasında Kayı adlı bir kabile vardır. (41) Anadoluda Boyabad civarında Kayı adını taşıyan bir köy bulunmaktadır. (42)

Ankara civarında Kayı adını taşıyan köy vardır. (43) Bunlardan mada Tekirdağı, İsparta, Eskişehir, Burdur (iki yerde), Çankırı, Niğde, Afyon, Tavşanlı, Sıvas, Çorum (üç yerde), Kütahya, Zonguldak, Kastamonu (iki yerde), Erzincanda bu isimde yerlere tesadüf edilmektedir. (44)

Bayat kabile adını bütün şark membaları devletlû, nimetlû diye tercüme etmektedirler. (45) Filhakika kelimenin zengin manasına gelen bay kökünü görüyoruz. (46) Bu isim Türklerde kullanılan bir nevi ünvan idi. (47) Bugün Başkırdlardan Kayı kabilesine mensup Baylar adlı bir kabile vardır. (48) Kâşgârlı Mahmud ve daha diğer membalarda kelimenin hepsinin Tanrı manasına geldiğini de görmekteyiz. (49) Benim görüşüme göre bu kelime bay aslından olup nihayetindeki T Moğolca cemi edatıdır. Filhakika Moğolcada da bu gibi birçok kabile isimlerinin cemilendiğini görüyoruz: Tumank Tümed (50), Nayman> Naymat (51), Cisun> Cisud (52), Kara Muran> Kara murat (53)... Bu tarzda cemi türkçede de kullanılırdı: Tegink tikit diye cemilenmektedir. (54) Oğlan kelimesinin de oğlıt diye cemilendiğini gör-

---

(39) Houtsmanın neşrettiği mezkûr eser; Tarihi Osmani Encümeni mecmuası: cüz. 5, s. 319.

(40) Ali Emiri kütüphanesindeki yazma Karaman tarihi.

(41) Vâmbéry: Török faj, S. 474.

(42) Abdülahad Nuri, Atalar sözü, Kastamoni, 1339. S. 15

(43) Kandemir; Ankara vilâyeti. 1932, S. 212.

(44): Köylerimiz Kayı maddesi.

(54) Ebulgazi şöyle diyor: "Bayat ninin manası devletlû timek bolur...

(46) Kâşgâri, III, 118

(47) Németh, KCSA, I, 3,223

(48) Orenburg topografyası, 1887, S. 65-71

(49) III, S. 128.

(50) Sanang Setsen, S. 170

(51) Pallas, Samml. hist. Nachr. I, 10

(52) Sanang Setsen, S. 182.

(53) Irmak ismidir. De Guignesnin Hunlar tarihine bakınız.

(54) Kâşgârri, I, 297.

mekteyiz. (55) Tarhanın cemi de tarkat'dır. (56)

Bütün bu cemilere dikkat edersek T ile cemilenen kelimelerin nihayetinde bir N bulunmaktadır. Binaenaleyh Bayat kelimesini bay'ın değil, bayan'ın cemi olarak kabul etmek icab eder. Bayan sözü de bay gibi zengin manasınadır.

Bayan adını Türklerde has isim olarak da bulmaktayız: Selçuk tarihinde "der sohbeti Bayan ki hezarei Moğol bud„ ibaresi bize Bayan adlı bir kumandanın mevcudiyetini gösteriyor. (57) Panonia Avarlarının bir hakanının ismi de Bayan idi. (58) Bulgar hükûmdarı Kobratın oğlu da Bayan idi. (59) Bu isimde elyevm bir kabile vardır. (60)

Bugün Nişapur ve Tahran etrafında Bayat adlı bir kabile vardır. Azerbaycanın Gence ve Şuşa vilâyetinde oturan Bayat kabilesi de kendilerini Akbayat, Karabayat namiyle ikiye ayırırlar. (61) Azerbaycanda Cevat, Kuba, Şemahi, Gökçay, Karabağ kazalarında Bayat adlı yedi köy vardır. (62) İzmir civarında, Adana havalisinde elveym aşiret olarak yaşayan Bayatlar vardır. (63)

Anadoluda Antalyada (Elmalı kazasında), Bolu, Sivas (Yıldızeliye tâbi), Kastamonu, (Taşköprü), Kütahya, Kastamonu (Tosya), Isparta, Bilecik (Gölpazarı), Muğla (Fethiye), Antalya (Korkuteli), Manisa (Gördes), Manisa (Soma), Ankara, (Ayaş), Konya, Konya (Beyşehri), Balıkesir, Niğde (Bor), Denizli, Zonguldak (Ereğli), Afyon (Aziziye), Sinop (Boyabat), Amasya (Merzifon), Kocaeli (Geyve), Amasya vilâyetlerinde Bayat adlı köylere rast gelinir. (64)

Alayundluğ kabile adının manası vazıhtır. Ala = Alaca, yund da at manasına gelir. (65) Bu ismi Kâşgâri Ulayunluğ diye harekelemiş ise de diğer membalar bunu ala diye yazmakta ve sarih olan manasını kaydetmektedir.

Ma-tuan-lin, Po-ma-kue adlı bir kırallıktan bahsediyor; ki bunun tercümesi muhtelif renkli at kırallığıdır (66) Ma-tuan-lin buna Türklerin Ho - lo - kuo dediklerini bunun da

---

(55) Thomsen, Orhon kiatbeleri, S. 222

(56) Aynı eser, S. 115.

(57) Selçuk tarihi, Houtsma tabi. S. 291

(58) Hüseyin Namık; Attila ve oğulları; S. 155

(59) Németh, mezkûr eser, 104.

(60) Rodloff, Phonetik S. xxvıı.

(61) Azerbaycanlı Ağa oğlu Mehmed'in hususî notları.

(62) Reşit İsmailoff; Azerbaycan tarihi, Bakû, 1921, S. 19; Mehmet Hasan; Azerbaycan, Bakû, 1921, S. 70.

(63) Ramazan oğlu; Adana, S. 35.

(64) Köylerimiz; Bayat maddesi.

(65) Kâşgâri, I, S. 85.

(66) Klaproth, Mem. relet. l'Asie, I, 129.

aynı manaya geldiğini kaydetmek tedir. (67) Ho-lo De Guignes'nin dediği gibi Ala sözüne yakındır.

Bunların ülkesi herhalde Ebulgâzinin bahsettiği Alakçın ülkesidir. Ebulgâzi burası hakkında şu izahatı vermektedir.

"Aygur muran Kırgız vilâyetining tuşundan ötgen sularnıng uluğu bolur. Anga köb sular koşulur, takı barça sularnıng uluğu bolur turur, takı barça acı tengizke koşulur. Yardı tengiz yakasında bir uluğ şehir bolur. Kendleri köp bolur. Anmg malı ili köb yılkısı köb bolur. Anıng yabağısı bezning kulan yılkımızdı bolur. Barçaları ala bolur, özge renk bolmas. Şehirning atı Alakçın dirler, anıng yakınında gümüş kâni bolur. Ol ilning kazanı ve ayakı barça gümüş bolur, özbeg ala yılkılar, altun oçaklar il bolur imiş, tikeni bu il turur.„

Gerek Çin kaynağının ve gerek Ebulgâzinin bahsettiği bu izahatı birleştirirsek Alayundluların tarihini elde etmiş oluruz. Ma - tuan - lin alaca atlıların bulunduğu arazinin Çinden on dört bin Li urakta olduğunu kayd ile şu izahatı da vermektedir: Bunlar avcılık ve balıkçılık ile uğraşırlar, ağaç kabuklarından kayıklar yaparlar, memleketlerinde demir az olduğundan kaplarını topraktan ve bakırdan yaparlar. Memleketlerinin şimalinde deniz vardır. De Guignes bu izahata bakarak bunların yenisey nehrinin şimale döküldüğü yerde bulunduklarını kaydetmektedir. Bunların alaca atları meşhur olduğundan bu suretle adlanmışlardır. Filhakika at renklerine göre kabile adlanması Türklerde câri olan bir âdettir. Peçenek kabile adlarının mühim bir kısmı da at renklerini ifade etmektedir.

Fatih sultan Mehmet zamanındaki bir belge de Alayund adı geçmektedir. (69) Alayund bugün Kütahya civarında demiryolu üzerinde bir istasyondur.

Töker kabile adını Şeyh Süleyman şöyle izah etmektedir:: "Pişanesinde beyaz bir leke olan at„. Filhakika Türklerde hayvan isimlerinin kabile ismi olarak geçdiğini biliyoruz. (70) Kâşgâride Gücüt adlı bir kabile ismine tesadüf etmekteyiz; ki bunun manasının at olduğu gene ayni yerde kaydedilmiştir. (71)

Töker ismini taşıyan bir kabile bugün Azerbaycanda Gence vilâyetinde bulunmaktadır. (72)

Anadoluda bu ismi taşıyan yerler vardır: Sıvas (Hafik), Afyon, Urfa, Kayseri, Konya (Ilgın), Burdur da

---

(67) De Guignes, Hunlar tarihi tercümesi, I, 100, 101.

(68) Németh'den naklen Hüseyin Namık, Peçenekler, S. 58.

(69) Türk Tarih Encümeni mecmuası, cüz 3, (80), Ahmed Refik'in makalesine bakınız.

(70) Çagatay lûgati, İstanbul tabı.

(71) Cilt I, S. 298.

(72) Ağa oğlu Mehmed'in notları.

bu isimde yerler olduğu tesbit olunmuştur. (73)

Kâşgârlı Mahmudun Kara bölük diye yazdığı kabile adını başka kaynaklar Kara evli diye yazmaktadır. Ebulgâzi "Kara ivlining manası her kayda otursa hargâh birlen olturguçı timek bolur.,, diyor. Yazıcı oğlu da malûm ve açık olan manasını yazmaktadır.

Anadoluda Tekirdağ, Kastamonu, Tokad, Yozgadda Kara evli adını taşıyan yer isimlerine rastgelindiği gibi Zonguldak (Bartın) da Kara evli çavuş, Kara evli geriş adlı yerler vardır. Antalyada Serikte Kara evliler adında bir yer bulunuyor. (74)

Carukluğ kabile adını diğer kaynaklar Kırık diye yazmakta ise de biz Kâşgârlı Mahmudun kelimelerin en iyi şekillerini gerek vukufu ve gerek eskiliği itibarile daha itimada lâyık bir şekilde zaptettiği için herhalde bu şekli esas ittihaz etmeği doğru bulduk. Ayni kaynakta kabilenin —adının manasını da bulmaktayız: Çarıklı. (75)

Anadoluda Çarık adını taşıyan Kütahya (Uşak) da, Bursa (Karacabeğ), Balıkesir (Bandırma) ve Urfa da yerler olduğu gibi Manisada Kula karasında Çarık aşireti adını taşıyan yer ismi ayrıca ehemmiyeti haizdir. Bunlardan maada Samsun ve Niğde de Çarıklı adlı yerlere rastgelinir. (76)

Peçenek adını garp kaynakları Pacinaci, Patzinacitae şeklinde yazmaktadırlar. Bizim telâffuzumuza göre Peçenektir. Bu adı Vambéry Mogolcadan alınmış Biçin (Maymun) sözünden çıkarmaktadır. (77) Gombocz Zoltan ise Türkçede - nak ve - nek'in edat olduğunu kelimenin Beç +nek'ten mürekkep bulunduğunu nu ve Beçeninde has isim olarak geçtiğini kaydetmektedir. (78) Gerek Bizans ve gerek şark kaynakları Peçenekler hakkında birçok malûmat verdiklerinden bunları burada tekrara lüzum görmemekteyiz. (79) Bu adı taşıyan Ankara civarında iki köy vardır. (80)

Yıpar kabile adını Vambéry kokulu diye tercüme etmektedir. (81) Filhakika bu kelimenin misk manasına geldiğini biliyoruz. (82) Anadoluda bu ismi taşıyan bir yer adına tesadüf edemedim.

Kınık sözünü şark kaynakları aziz, muhterem diye tercüme etmektedirler. Kelimeyi bu manada Mo-

(73) Köylerimiz, Düger maddesi.

(74) Köylerimiz, Kara evli maddesi.

(75) Cilt I, S. 318, 411.

(76) Köylerimiz.

(77) Vambéry: Török faj, S. 6.

(78) MNy, XII, 284; Turan, 1918, No. 4.

(79) Tafsilât için bakınız: Hüseyin Namık, Peçenekler, 1933, İstanbul.

(80) Köylerimiz.

(81) Török faj, S. 5.

(82) Kâşgâri: III, 20.

golcada aramak lâzımdır. Selçuk Oğullarının bu boydan olduğu malûmdur.

Fatih zamanında Kınık adlı bir yer olduğunu biliyoruz. (83) Anadoluda pek çok yer vardır: Konya (Bozkır), Kastamonu, Antalya (Kaş), Manisa (Kırkağaç ve Gördes), Giresun (Karahisar Ş.) Çorum, Malatya (Adı yaman ve Arapkir), Muğla (Fethiye), Sinob, Bilecik, Balıkesir, Bilecik (Bozöyük), Balıkesir (Sındırgı), İzmir (Bergama), Eskişehir (Sivrihisar), Afyon (Dinar), Afyon, Afyon (Sandıklı), Kütahya (Simav), Kütahya (Tavşanlı), Ankara (Kalecik), Tokad, Bursa (Orhanlı), Bursa (İnegöl), Ankara, Bolu (Düzce), Ankara (Kızılcahamam, iki yerde) Kınık adını taşıyan yerlere tesadüf olunduğu gibi Boluda Göynükde bir Kınık bala, Çorumda Kınık delileri, Çangırıda Kınık Hasan, Tekirdağında Kınıklar, Denizlide Kınıklar, Urfada Birecikde Kınık melhem, Denizlide Acıpayamda Kınıkyeri Boluda Göynükte Kınık zir adlı yerler vardır. (84)

Alka bölük adını diğer şark kaynakları Kara bölük kabile adı gibi Alka evli diye yazmaktadırlar. Bu iki kabilenin biribirinin mütenazırı olduğu anlaşılabilir. Binaenaleyh Alka adında da bir renk manası aramak lâzım gelir. Fihakika kelimede al kökü göze çarpar ise de ka'nın mahiyetini izah etmek icap eder. Halbuki alka sözü doğrudan doğruya Mogolcada al manasına kullanılır. (85) Bu kabilenin izlerine Anadoluda tesadüf edemedim.

Çepni kabile adını Profesör Németh izah etmiştir: Mumaileyh bu sözü Kara - Kırgızcada çap ve çeper (= çıt) sözlerile alâkadar bularak sonundaki ni ekinin de ne, na, nek eklerinin aynı olduğunu göstermektedir. (86) Bu manalara dayanarak Németh bu sözü hudud muhafızı, bekçisi manasına getirmektedir. Aşağıda izah edeceğimiz diğer bir sözün de ayni manalara geldiğine göre bu izah tarzının da sıhhati anlaşılabiir.

Çepniler bugün Anadolunun muhtelif yerlerinde vardır. Tarihte de bunların hudud muhafızlığı yaptığını görmekteyiz- Selçuk oğulları Sinop ve havalisini ele geçirdikten sonra Çepnileri buraların muhafazasına memur etmişti. Çepnilerin izlerini bugün yer adlarında bulabileceğimiz gibi Trabzonda ve garbi Anadolüda da bunlara cemaat halinde rastgelindiği malûmdur. Bunlar Kızılbaş oldukları için bugün bazı yerlerde bu isim yerine Çepni sözünün kullanıldığını görmekteyiz.

Anadoluda Sinobda (Ayancık ve Gerze), Boluda (Mudurnu), Yozgat

---

(83) Türk Tarihi Encümeni mecmuası, 3 (80), S. 135.

(84) Köylerimiz.

(85) Kowalski'nin Mogolca lûgatına bakınız.

(86) Németh, mezkûr eser, S. 54. Çeper sözü ayni manada Anadoluda da kullanılmaktadır.

(Akdağ madeni ve Boğazlıyan), Kırşehirde (Mecidiye), Bursada (Mudanya), Sıvasta (Şarkışla), Afyonda (Sandıklı), Kastamonuda (Tosya), Manisada (Turgutluda iki yer), Balıkesirde (Gönen), Giresunda (Tirebolu), tekrar Manisada, Ankarada (Şerefli Koçhisar), Boluda, Samsunda (Bafra) bu ismi taşıyan yerlere ve cemaate tesadüf olunmaktadır.

İva, Yıva şeklinde yazılan kelimenin manasını da Kâşgârlı Mahmud vermektedir: Yıva yir sözünü Kâşgârlı Mahmud„ Elmevzi'üd defi„ diye tercüme ettiğine göre bu kabilede Çepniler gibi hudud boyu kabilelerinden olduğu anlaşılabilir. (88)

Anadoluda Çangırı, Sıvas (iki yerde), Burdur (İki yerde), Tekirdağ, Bolu (İki yerde), Antalya, Niğde, Ankara (iki yerde), Giresunda Yuva diye kaydedilen yer adlarına rastgelinmektedir. (89)

Şark kaynaklarının Bükdüz diye kaydettikleri ismi Profesör Németh Bökedür diye tercüme etmektedir. Kelimenin Böke, Bük kökleri nazara çarparsa da bu ismi taşıyan bugün Anadoluda bazı yerlere (Çangırı, Ankara) tesadüf edildiği için bu adın telâffuz tarzını kaynakların kaydettikleri gibi Bükdüz diye kabul etmek lâzım gelmektedir. Dede Korkud kitabından Bükdüzün bir ünvan olduğunu açıkça anlamaktayız. Eserde Bükdüzlerin bin tane olduğu tasrih edilmiştir. (90)

Iğdır adını Profesör Németh açık olarak izah etmektedir: Iğ Türkçede bir ünvandır. (91) Çavdur türkmenleri arasında bugün bu namda bir kabile vardır. (92) Revan şehrinin cenubunda da bugün Iğdır adlı bir şehir mevcuddur. (93)

Anadoluda Kastamonu (Küre, Araç), Tokad (Artova), İçel (Silifke), Çangırı (Ilgaz ve Çangırı), Ankara (Yabanabad), Sıvas (Zara), Gümüşane (Bayburt), Bilecik (Söğüt), Malatya (Hekimhan), Samsun (Bafra), Erzurum (Pasinler), Mersinde bu isimli yerlere tesadüf edilmektedir. (94)

Yazar kabile adını Kâşgârlı Mahmud Yazgar şeklinde kaydetmektedir. Bu ismi Profesör Németh yaz - fiilinden çıkarmaktadır. Binaenaleyh kelimenin manası yanılmak, günâh işlemek olmaktadır. (95)

Bugün Anadoluda bu ismi taşıyan

---

(87) Köylerimiz.

(88) Kâşgâri, III, 20.

(89) Köylerimiz.

(90) Németh, mezkûr eser, S. 49, Dede Korkud, S. 85. Türkçede Z veR seslerinin değişmesi göz önünde tutulursa Németh in bu sözü telaffuz tarzı değil izah tarzı yerinde olmuş olur.

(91) Németh, mezkûr eser, S. 48.

(92) Vambéry, Török faj, S. 471.

(93) Ağa oğlu Mehmed'in notlarından.

(94) Köylerimiz.

(95) Németh, mezkûr eser, S. 36.

yerler şu vilâyelerde bulunmaktadır: Konya (iki yerde), Burdur (iki yerde), Denizli (üç yerde), Edirne, Ankara, Kocaeli, Tekirdağ, Kayseri, Antalya, Gaziantap, Aydın, Eskişehir.

Eymür kabile adının manasını Ebulgâzi "Beylerbeyi„ Yazıcı oğlu Ali "Hadsuz eyü ve bay ol„ diye kaydetmektedir. Kelimenin aslını bilmiyorum.

Bugün Emir adlı bir kabile Erdebil, Karabağ ve Gence vilâyetlerinde oturmaktadır. (96) Fatih zamanında da İmür veya Eymür adlı bir yer vardı. (97) Anadoluda Eymir adına şuralarda tesadüf olunmaktadır: Amasya, Kütahya, Bursa (İnegöl), Antalya (Elmalı), Denizli, Çorum, Sivas (Hafik ve Zara), Yozgat (Sorgun), Samsun (Havza), Aydın (Karacasu ve Bozdoğan) Malatya, Eskişehir, Sıvas (Kangal), Eymür adında da şu yerler vardır: Sinob (Gerze), Ordu, Bolu (Gerede), Tokad (Reşadiye), Kastamonu, Gümüşane (Kelkit), Ankara (Nallıhan) (98).

Kâşgârlı Mahmudun Totırka şeklinde kaydetdiği kabile adını Ebulgâzi de Dodurga ve diğer kaynaklarda da buna yakın şekillerde bulunmaktayız. Bu ismin manasını doğu kaynakları zaptetmek diye yazmaktadırlar. Binaenaleyh Houtsma'nın söylediği gibi kelimenin tut - fiili ile alâkası olsa gerek...

İranın Horasan vilâyetinin Kurgan nehri ve Esterabâd şehri etrafında oturan Türkmen kabilesi bugün Dodırga adile anılırlar ve Göklen aşiretine mensubdurlar. (99) Anadoluda Dodurga adında yerler şuralarda bulunmaktadır: Sinop (Boyabâd), Ankara, Çankırı (iki yerde), Bilecik (Bozöyük), Tokad (Artova), Çorum (Osmancık), Afyon (Sandıklı), Zonguldak (Safranbolu), Bolu (Mudurnu). Bunlardan maada Muğlada Fethiyede Todurga adında bir yer ve Sıvas, Zara da Tödürge adlı bir köy bulunmaktadır. (100)

Karkın kabilesinin adını Kâşgârlı Mahmud kaydetmektedir. Yazıcı oğlu ve Ebulgâzi de bu kabileye "Ulu aş ve Toyurucu„ diye bir mana vermektedir. Kelimenin aslını bilmiyorum.

Fatih zamanında bu isimde bir yer olduğu gibi (101) bugün de Sıvas (Yıldızeli), Kastamonu (Tosya), Seyhan (Bahçe), Kırşehir (Mucur), Afyon (Sandıklı) Eskişehir (Sivrihisar), Ankara (Ayaş), Niğde (Aksaray), Konya (Çumru), Malatya (Adı-

---

(96) Ağa oğlu Mehmedin notlarından.

(97) Türk Tarihi Encümeni mecmuası, mezkûr sayı, mezkûr makale, S. 139.

(98) Köylerimiz. Bu iki telâffuz tarzını ayrıca yerlerinden tetkik etmek lâzımdır .

(99) Mehmedin notlarından, Ritter, Asia, VIII, S. 400.

(100) Köylerimiz.

(101) Türk Tarihi Encümeni mecmuası, mezkûr makale, S. 140.

yaman), Kırşehir (üç yerde)de bu adı taşıyan yerlere rastgelinmektedir. Bundan maada Kargın şeklinde de yer adları vardır: Balıkesir, Isparta(Şarkî Karaağaç), Eskişehir, Ankara (iki yerde), Manisa (Turgutlu), Antalya (Korkuteli), Erzurum, Manisa (Demirci), Muğla (Köyceğiz), Kırşehir, İçelde bu ismi taşıyan köyler bulunmaktadır. (102)

Begtili kabile adını Yazıcı oğlu Beğler sözi azizdir diye izah etmektedir. Kelimeyi Beğ + tili diye tahlil etmek icap ettiğine göre til'in manası açıktır. Til harblerde tutulan esirler ki bunlar söyletilerek düşmanın vaziyeti öğrenilir. Binaenaleyh bu kabilenin tillerden terekküb ettiğini zannedebilirz.

Bugün dahi Göklen Türkmenleri arasında bu ismi taşıyan bir kabile vardır. (103) Anadoluda ise İçel (Gülnar), Isparta (Iğdır), Konya (Karaman), Çorum (iki yerde), Çankırı (Kerkes), Sıvas (Hafik) de bu isimli köyler vardır. (104)

Üregir kabile adının manasını bilmiyorum. Anadoluda Bursada (Orhangazi) de bir Üregil adlı yer ile Ankarada Beğpazarında bir Ürekil ismini taşıyan mevki vardır. (105)

Bayındır kabile adının kökü olan Bayan'ı görmek mümkündür. (106) Kelimenin bugünkü şekli Bayındırdır. Fatih zamanında bu adı taşıyan bir yer vardır. (107) Bugün de Göklen Türkmenlerine mensub bir kabilenin bu adı taşıdığını biliyoruz. (108) Bu kabilenin Şarkî Anadoluda oturduğunu Kitabı Dede Korkuddan anlamaktayız. Bu eserdeki bütün hikâyeler Bayındırlara aid olup vakanın Şarkî Anadoluda geçmesi dolayısile bunların da oralarda oturdukları istidlâl edebiliriz. Daha sonra Selçuk oğullarının tarihlerinde de Bayındır kabilesinin beylerinin adları zikredilmektedir. Bugün Anadoluda şu yerlerde isme tesadüf edilmektedir: Konya (Beğşehir), Ankara (iki yerde), Antalya (Elmalı), Samsun, Bolu (Göynük), Burdur, Çankırı (Çerkes, üç yerde), Çorum (Mecidiye), Aydın (Nazilli), Kastamonu, Elaziz (Keban), Erzurum (Hınıs), Bursa (Orhaneli), Denizli (Acıpayam), Erzurum (İspir), Antalya (Kaş), Seyhan (Bahçe) (109).

Avşar kabile adının Auş - fiilinden çıktığı açıktır. (110) Binaenaleyh Kaç - dan Kaçar diye kabile ismi konduğu gibi auş - dan da Avşar ka-

---

(102) Köylerimiz.

(103) Vambéry, Török faj, S. 474.

(104) Köylerimiz.

(105) Köylerimiz.

(106) Németh, mezkûr eser, S. 58, 59.

(107) Türk Tarihi Encümeni mecmuası, 3 (80), S. 135.

(108) Vambéry, mezkûr eser, S. 474.

(109) Köylerimiz.

(110) Németh, mezkûr eser, S. 38.

bile adı olmuştur ki bu takdirde manası itaat eden demektir. (111)

Avşarların İranda iktidar mevkiine geçtiğini ve meşhur Nadir Şahın bunlardan olduğunu biliyoruz. (112) İrandaki Avşarlar Arhlu, Şamlu, Kırklu, Kasımlu adile dört kısma ayrılmışlardır. Urmiye gölü etrafı ve Hamza nahiyesi, Zencan ve Sultanabâd ve Sahilkale şehirleri arasındaki saha ve Kazvim, Hemden, Tahran şehirleri etrafında Huzistan, Kerman, Horasan vilâyetinde, Farstan ve Mazenderanda Avşarlara tesadüf olunur. (113) Anadoluda da Avşarlar kabile halinde yaşamaktadır.lar. Yer adı olarak şuralarda tesadüf olunmaktadır: Balıkesir, Sıvas (Zara, üç yerde), Çorum (Osmancık), Aydın (Söke), Denizli, Muğla (Milâs), Tekirdağ, Tokat (Artova), Sıvas (Kangal = Avşarcık), Kayseri (Pınarbaşı = Avşar Karaboğaz) Manisa (Turgutlu), Malatya(Akçadağ), (114) Kastamonuda, Boluda da bu adlı bir yer bulunuyor.

Salgur kabile adı da bilâhara Salur olmuştur. (115) Bu ismin sal - fiilinden geldiğini Pofesör Németh izah etmektedir. (116) Bunların Selçuk oğulları ile birlikte Anadoluyu gelip muharebelerde beraber bulunduklarını Selçuk tarihleri kaydetmektedir. (117) Salur Türkmenlerinin bugün dahi mevcud oldulunu bildiğimiz gibi (118) Anadoluda da Adanada Tarsus ovasında bunlara tesadüf edilmektedir. (119)

1147 yıllarında Selçuk oğullarına karşı isyan ederek istiklâllerini ilân eden ve tarihte Selguriler adile tanılan Türkmenlerin bunlar olduğu açıktır. (120) Anadoluda bugün bu ismi taşıyan yerler şuralardadır: Antalya (Manavgat), Urfa (Siverek), Samsun (Ladik), Diyarıbekir (=Saluri), Erzincan (Refahiye), Tokat (Zile, Artova), Konya (Karaman, Sultaniye, Seydişehir), Yozgad (Akdağ medeni), Bolu (Gerede), İsparta (Şarkî Karaağaç), Çankırı, Kayseri (iki yerde), Antalya (Elmalı), Manisa (Gördes), (121).

Şark kaynaklarının Çuvaldar (= Kâşgârlı Mahmud), Çavuldur (= Ebulgâzi) ve Çavundur şeklinde yazdıkları Çaudur Türkmenlerinin ismin-

---

(111) Radloff lûgatına bakınız.

(112) Halil Ethem, Düveli İslâmiye, S. 419.

(113) Ritter, VIII, S. 400; Vambéry, mezkûr eser, S. 685.

(114) Köylerimiz.

(115) Salgur'dan salur şekli vücuda geldiğini Németh izah etmektedir.

(116) Mezkûr eser, S. 49.

(117) Houtsma, Selçuk tarihi metinlerine bakınız.

(118) Vambéry, mezkûr eser, S. 479.

(119) Ramazan oğlu, Adana vilâyeti, S. 36.

(120) Halil Ethem, Düveli İslâmiye, S. 249.

(121) Köylerimiz.

deki ilk hecenin Türkçede şöhret manasına geldiğini biliyoruz. (122). Filhakika şark kaynakları da bu ismi şöhretli diye tercüme ederler .

Bugün dahi Çavdar Türkmenlerinin mevcud olduğu malûmdur. (123).

Anadoluda Çavdar adile şu yerler vardır: Aydın (Söke), Sivas (Kangal), Aydın (Bozdoğan), Ordu (Ünye), Kayseri (Pınarbaşı), Ordu (Mesudiye), Kütahya (Emet), Çoruh (Şavşat). Çavdar şeklinde de şu yerler bulunuyor: Manisa (Soma), Antalya (Finike, Kaş), Kütahya (Simav), Muğla. Ayni zamanda Çavundur şeklinde yer adlarına rastgelinmektedir: Isparta (Ş. Karaağaç), Çankırı (Ilgaz), Amasya (Merzifon), Ankara (Çubuk, iki yerde) (124).

(122) Kelime halâ "Cavcavlı„ şeklinde yaşamaktadır.

(123) Vambéry, mezkûr eser, S.470

(124) Köylerimiz.

MİLLÎ MUSİKİ NASIL DOĞDU?

SELİM SIRRI TARCAN

ÇOK kafa yormak, ömür tüketmek istiyen musiki gibi ince bir sanat hakkında söz söylerken ben kendimi bir elden bir ele mal devreden ve arada pek az komisyon alan tüccarlara benzetirim. Yalnız müşterilerim bilmelidir ki ben temiz mal alırım, yerinden alırım ve pek az kârla kanaat ederim. alış veriş etdigim fikir tüccarlarının adlarını söyleye bilirim zaten onların yüksek irfan firmaları dünyaca tanınmıştır.

(Gaston Rageot), (Henri Bidou), (Gerard Bauer), (Guy de Pourtalès), (Alfred Cortot), (Andre Maurois), (Henri Bordeaux) ve saire.

Nerelerden mal aldığımı işte size açıkça söyledim. Şimdi mevzua geçiyorum: Musikide millî karakter! çok kimseler benim bu sözlerimden halk türkülerinden ve onların millî karakterinden bahsedecegimi zanedeceklerdir. Hayır benim anlatacağım bu değildir. Ben halk türkülerinin degil, işlenmiş münevver garp musikisinin millî karakterini tarife çalışacağım. Garp musikisinin güfteleri bir yana bırakılırsa bunun Avrupa milletlerinin müşterek bir malı olduğunu çok kimselerden işitmişsinizdir. "Umumî hislere tercüman olan ve siyasî çenberleri kolaylıkla aşan ancak musikidir„ derler. Bu düşünce hem doğru hem yanlıştır. Doğrudur, çünkü dilleri bilinmez en yabancı milletlerle musikinin yardımı sayesinde anlaşmak kolaydır. Başka bakımda yanlıştır, çünkü musiki kadar hiç bir sanat doğduğu, yaşadığı muhiti ve o muhitte yaşayan milletlerin sanat kabiliyet ve kudretlerini ortaya koyamaz. Musiki millî karakterin en sadık bir aynasıdır.

"On altıncı asırda musiki aleminde dahiyane bir kudrete sahip bir millet vardıki o millet operaların, (Oratorio) ların, (Sympohonie) lerin, (Opéra - Comique) lerin ve(Ballet) lerin hülasa (Musique cultivée) denilen münevver musikinin her şeklinde diger milletlere rehber olmuştur. Bu millet İtalya idi.

16 ıncı asrın musikisi tetkik edilince bunun İtalyanların imtiyazında olduğu çabucak anlaşılır. Avrupada bu günkü garp musikisi telâkkisi yani on altıncı asırın sonlarında, on yedinci asırın başlangıcında din musikisile dünya musikisini bir birinden ayıran hareket İtalyada büyük sanatkâr (Frescobaldi) ile başlamıştır. Ama İtalyanların bu sanat imtiyazı çok sürmemiştir. İtalyanların musiki alanındaki zaferleri öteki milletlerin yalnız merak ve dikkatini değil rekabetini üzerine çekti ve çok haklı ve meşru olarak Avrupanın başka milletleri de bu sanat savaşına giriştiler ve bu za-

feri paylaşmak istediler. Böylece on altıncı asrın sonlarında ve on yedinci asırda İtalyadaki musiki ceryanları gibi İspanyada, Fransada, İngilterede ve Almanyada sanat aleminde bir kımıldanış, bir davranış, bir yürüyüş baş gösterdi.

Bu münevver, bu (Raffiné) ince musiki o devirde halkın mahdud bir kısmını alâkadar ediyordu. Münevver musiki başka, başka milletlerin (Société) âleminde - hayatı anlayış, görüş hissediş tarzları biribirlerine yakın olan bir zümrenin - ihtiyaçlarına cevap veriyordu. Denebilir ki Madritte, Pariste, Londrada, Berlinde Viyanada bu zarif bilgili, yüksek duygulu (Société) adamları şimdiki gibi nakil vasıtaları kolay olmadığı halde hugüne nisbetle birbirlerile kolayca anlaşa biliyorlardı. Musikinin esasında birleşen bu milletler 17 inci asrın sonlarında ve 18 inci asrın başlangıcında millî duygularla birbirlerinden ayrılmışlardır.

Az çok kulakları garp musikisine alışkın olanlara piyanoda (Scarlati) den, (Couperin) den veya (Bach) den birer parça dinletsek bu eserlerin kompozitörlerini değilse bile, hangi memleketlerin musikisi olduğunu anlamakta güçlük geçmiyeceklerdir. Meselâ (Bach) ın bazı parçalarını Fransız musikisi zannetmek veya (Couperin) in en canlı eserlerini (Scarlati) mal etmek mümkündür. Fakat müsikiden iyi anlıyan bir kulak için Scarlatinin eserlerindeki Napoliten canlılığı, neş'eyi ne bileyim İtalyan (Espit) sini sezmemek mümkün değildir, nitekim (Rameau)nın Klavsen için bestelediği eserlerde Fransız ruhunun inceğili, hassasiyeti çabucak belli olur.

Musikide bu milliyet cereyanları baş gösterdiği ve gittikçe kuvvetlendiği bir sırada dünyayı sanatının dehasına hayran eden (İnternational) beynelmilel bir artist, bir kompozitör zuhur etti. Burada (İnternational) dan yalnız her kesin anlayabileceği zevk alacağı bir kompozitör manasını kastetmiyorum, bu böyle bir kompozitör ki Avrupada his ediş ve ifade ediş ihtibarile zamanının mevcud bütün musiki telâkkisine uyan bir üstat! bu böyle bir kompozitör ki Fransız, İtalyan, Cermen, İspanyol gibi muhtelif milletlerin ifade tarzlarını nefsinde toplamış ve yalnız bir dil ile terennüm etmiş. Her millet onun sanat dehasını benimseyebilir. Her millet onun dehasından kendine bir iftihar payı ayırabilir. Bunun kim olduğunu zannederim biliyorsunuz (Mozart)! evet ondan evvel (Gluck) tede muhtelif miletlerin zevk ve duygularını toplamak, bir arada ifade edebilmek kuvveti belirmişti. (Gluck) dene bilir ki ilk eserlerine İtalyan, sonraları Fransızların büyük tragedienlerinin nüfuzu ile Fransız, doğuşu ve terbiyesi itibarile Almandı. Fakat bu iki üstad arasında haylı fark vardı. Alman, Fransız „ İtalyan musikisini anlamış, hazmetmiş, kavramış ve onlardan birer şaheser meydana getirmiş olan Mozarta bu, Garbin çok yüksek sanatkârına Fransız, Alman, İtalyan değil sadece Avrupa musikişinası demek daha doğrudur.

(Mozart) gibi kudretli bir musiki-şinasın zuhuru ve onun dünyaya örnek olabilecek bir ifade tarzı buluşu ile Esperanto gibi her milletin anlayacağı ve konuşacağı bir musiki dilinin artık Avrupada yerleşeceği zan edilmişti. (Mozart) ın varlığı Avrupada millî duygularda ayrılık gayrılıklığı ortadan kaldıracağı beklenilirken, iş tersine döndü millî cereyanlar kısa bir durgunluk devri geçirdi (Mozart) ın pek kısa süren ömrü ile kapanan bu yol musiki tarihinde 19 uncu asırda çok dikkate değer yeni bir devir açtı.

19 uncu asırda birbirile taban tabana zıt iki cereyan görüldü. Bu cereyanlar 19 uncu asrı ikiye böldü. Yalnız unutmamalıdır ki sanat ve siyaset bakımında bir asır yüz sene değildir. Bunlarda asırlar prensip ihtibarile yüz yıl sayılır. Hakikatte 80,70, hatta 50 sene olan asırlar vardır. Meselâ 18 inci asır Fransada 75 yıldı. 14 üncü Lüi'nin ölümü ile, yani 1715 te başladı ve 1789 da bitti. Birde Fransayı İngiltere ile ölçersek görürüz ki 18 inci halde İngilterede 1800 ze kadar sürmüştür. Öyleyse 1800 den 1850 ye 1850 den 1900 ze diye musiki inkilâbına aid bir tarih söylersem bunu senesi senesine almamalıdır.

Şimdi 19 uncu asrın ilk yarısında musiki verimlerini gözden geçirirsek konser musikisinde, Senfoni musikide, oda musikisinde, ses musikisinde, saz muikisinde, hepsinde Almanların dev adımlariyle ön aldıklarını görürüz. Halbuki önceleri daha evvelki asırlarda musikide asır Fransada büyük ihtilâlle bittiği çok büyük bir liyakat göstermiş olan Fransızlar, İtalyanlar, İspanyollar 19 uncu asrın ilk yarısında tamamiyle uyukuya yatmışlardı denilebilir. Bunun gizli kapaklı yeri yoktur Almanyada (Heiden) ler, (Schubert) ler (Schuman) lar, (Webeer) ler. (Beethoven)ler, (Meldelson)lar biribirini kovalıyan yıldızlar gibi birden belirdiler ve tam 50 sene Avrupa musikisine bir başbuğ gibi kumanda ettiler. Ayni hal 16 cı asırda da görülmedi mi? İtalya Avrupa musikisinin Despot bir kralı değil miydi O zaman Alman olsun, Fransız olsun, kim olursa olsun bir kompozitörün bir parçayı bestelemeden evvel İtalyanca öğrenmesi şart değil miydi İşte Almanyanın musikide bu kudreti tahakkümü ne yaptı bilir misniz? Bütün Avrupa miletlerini benliğine kavuşturdu. Onun içindir ki 19 uncu asra sanat bahsinde (musikide millî duyguların uyanması) adı verilir. 1860 da (Symphonique) ve oda musikisi nevinden Fransada hemen hiç bir şey yoktu. İspanyol musikisi veya İngiliz musikisi de yoktu. Tiyatro âlemi dışında pek az İtalyan musikisi vardı. Fakat 1860 dan sonra yalnız evvelce musikinin muhtelif şubelerinde bir varlık göstermiş olan milletler değil, Avrupa konserine henüz girmemiş olan milletlerde bile duyguları sarsan, milliyet hislerini gıcıklayan, benliklere tercüman olan bir musiki ceryanı baş göstermişti

1850 den itibaren meselâ İskandinavyalıların, Macarların, Çekoslovakların, Belçikalıların musiki alanında atlarını oynatmağa ve haklarını

korumağa kalkıştıklarını gördük.

İşte bu sırada idi ki parlak bir çoban yıldızı gibi doğan bir üstad, musikide milliyetin alemdarı oldu. Dünyanın tanıdığı bu büyük artist (Litz) dir. Musiki ile uğraşan yer yüzünde bir tek adam yoktur ki Litz'in adını ve kıymetli eserlerini duymamış olsun. Musikide çok büyük bir salâhiyet sahibi olan (Henry Bidou) bir konferansında bu eşsiz üstadı büyük bir hayranlıkla anlatmış tı. Ben (Litz) in ne kıymetli besteлerinden, ne de üstadın musikideki deha kudretinden bahsedecek değilim. Onun yalnız millî duyguların inkişafındaki rolünü izaha çalışacağım. Onun bu büyük hizmetini mektublarından öğrendik. Musiki tarihi için birer doküman mahiyetinde olan bu mektubların çogu fransızca yazılmıştır. Meselâ 1875 de bir dostuna yazdığı mektubta şöyle diyor:

"Bilmem Rusyanın genc musikişinaslarile tanışıklığınız var mı? (Balakiref), (Borodine), (Rimsky-korsakof) (Moussorgsky) gibi millî sanat üstadlarını tanıdınız mı? (Rimsky-Korsakof) un eserlerini dinledikten sonra insan Rus millî musikisini daha güzel anlıyor ve daha iyi kavrıyor. Rusyanın millî musikisini yaratanlardan biri de (Borodine) dir. Bu büyük sanatkârın (La princèsse Endormie)" Uykuda prenses" atlı latif, gönül okşayan melodisi ki sırf millî duyguların tercümanıdır. Evet bu parça hakkında o devirde Petresburgda şimdiki (Lenngrad) ta çıkan bir mecmuada yazılan bir kritikte (Borodine) için" bu adam her kesin başını ağrıtmak, canını sıkmak için mi bu melodileri ortaya çıkarıyro" demişlerdi. Halubki 1877 de (Litz) (Borodine)i millî eserler meydana getirmeye kuvvetle teşvik ediyor: Uğraşınız, çalışınız, yolunuzdan şaşmayınız, millî Rus musikisi sizlerin himmetile canlanacaktır, diyordu.

1868 de (Litz) o devirde henüz adı sanı duyulmamış olan ve eserlerinde millî duygular terennüm eden diğer bir genç sanatkâra (N'ecoutez pas les gens qui disent que vous avez tort, suivez vos insprations vouz avez raison!)" iddaanız boştur, diyenlerin sözlerine kulak asmayınız, ilhamlarınızı dinleyiniz siz haklısınız" diyordu Bu genç kompozitör kimdi bilirmisiniz? İskandinavya millî musikisini yaratan (Grieg!)

Çekoslovakyada (Satılmış nişanlı) yıkompoze eden millî musikisinin alemdarı (Smetana) yı Laypzigde tabi (Kissner) e tavsiye edn ve bu gencin yepyeni duygularla bezenmiş eserler meydana getirdiğini ortaya atan gene Litz'dir.

Görülüyor ki (Litz) musikide milliyet cereyanlarının kumandanıdır ve bu cereyan gene şüphe yok ki 1860 da başlamıştır.

Fransada millî musiki hareketi 1870-71 harbinden sonra başlamıştır. 70-71 savaşında Almanlardan yedikleri dayak Fransızlarda milliyet duygularını şiddetle kabartmış o devrin milliyetperver genc musikişinaslarından (Cesar Franck), (Sen Saën) (Castillon), (Faure), (Duparc) gibi o devrin genç sanakârları bir araya toplanarak millî musiki cemiyeti kur -

muşlar ve tam 40 sene fasılasız yalnız oda musikisine aid Fransız eserleri - nin en kıymetlerini terennüm etmiş - lerdir.

Şurası muhakkaktır ki millî kompozitörlerin vücuda getirdikleri eser - lerde en büyük ilham menbaı gene bu gençlerin gönlünde kuvvetle yer tu - tan vatan sevgisi ve milliyet duygu - larıdır.

Bir musiki parçasının millî olabilmesi rast gele bir halk türküsünü alıp beynelmilel musiki kaidelerine uydurmak demek değildir. Bestekâr evvelâ ne olduğunu bilmesi, kendi varlığına benliğine akıl erdirmesi, kuvvetli millî duygularla bezenmiş olması, ken - dini bildiği kadar milletinin hislerini, ihtyaçlarını yani onun da varlığını duymuş olması şarttır.

İşte 1871 de Fransada böyle oldu. Genç kompozitörler böyle yaptılar ve bu hâdiseden tam 40 yıl sonra dün - yaca tanınmış olan millî musikişinas (Claud Debussy) musiki meselelerin - den bahsederken şöyle diyordu:

"Bir milletin dehasına hâs olan hususiyetlerin hiç hırpalanmadan, zedelenmeden başka millete mal edile - bileceğini düşünmek büyük bir gaflettir. Çok zaman bu yanlış telâkki Fransız musikisine zarar vermiştir. İçinde Fransızlıktan bir zerre bu - lunmayan bir takım eserlere, heyeca - na kapılıp kucak açmışız. Bu yanlış bir yoldur. Ne mi yapmak lâzımdır?. dediniz. Düşüncelerimizn ritmini hiç değiştirmeden, benliğimizi kaybet - meden yabancı musiki melodileri ile bizimkileri karşılaştırmak ve bizde eksik olanları tamamlamak lazımdır".

Zamanımızda millî musikide ka - rakterin ne kadar ehemmiyetli bir unsur olduğunu anlatmış olmak için Rus bestekârı meşhur (Moussorgsky) den daha parlak bir misal bulmak mümkün değildir, denilebilir ki bu büyük sanatkâr bütün eserlerinde yalnız millî duygular terennüm etmiştir. (Moussorgsky) 1839 da doğmuş ve 1880 de 61 yaşında ölmüştür. 1868 ile 1870 arasında bestelediği (Kallistra - te), (Enfantines), (Chanson Mephis - tophèle), (La poupée), (La prière) türküleri Rus karakterinin eksiksiz bir örneğidir.

Üstad millî musiki ilhamlarını na - sıl ve nereden aldığını şöyle anlatı - yor:

"Çocuk iken dadımla başbaşa ge - çen günlerde ondan durmasiya Rus masalları dinlerdim. Ve o masalları dinliye, dinliye dah küçük yaşta memleket sevgisi, halk sevgisi yüreğimde yer etti. Rusyanın taşına toprağına, köylüsüne, şehirlerine aşık oldum. Bu aşk bir volkan gibi beni sardı. Bu büyük sevgi sayesinde milletimin en derin duygularını, yaşayış, ha - yatı anlayış şeklini iyice kavradım. İlhamlarımı onlardan alarak piyanoda millî neşideler çalmağa başladım.

Yazılarından birinde de şöyle diyor:

"Halk! Tasvir etmek istediğim işte odur. Uyurken gözümün önüne gelen onun hayalidir. Yemek yerken de onu düşünürüm. Yürürken, gezerken, konuşurken, yazarken, okurken her an her dakika hafızamda onun hayalidir. Süsten, riyadan, yalandan uzak haki-

kat gibi karşımda sade vakur duran hep odur. Halkın duygularını söyleyen dil musikişinas için ne tükenmez hazinedir...

Şimdi bir de Çekoslovakların (Smetana) sına bakalım.

(Smetana) 1824 de doğuyor ve 1884 de 60 yaşında ölüyor. Prag opera orkestrasında 8 yıl şeflik ediyor. Onun himmetile Çekoslovak millî musikisi meydana geliyor. Milletin hayatından aldığı ilhamlarla sekiz opera besteliyor ve onun kıymetli eserleri halkın gönlünde vatan aşkını, milliyet duygularını besliyor çünkü (Smetana) köylünün iztiraplarını ve sevinçlerini olduğu gibi münevver tabakanın bütün duygularını dile getiren bir millî musiki ortaya çıkarıyor.

Bugün bu anlattıklarımla söylemek istediğim şudur: Fransa, Almanya, Belçika ve sair Avrupa memleketlerinde evvelâ dinî musikinin yanında dinî olmayan (profane) bir garb musikisi vardı. Ve esasen o musiki ile halkın kulakları ülfet etmişti. Millî duyguları ifade eden melodiler müzik (Profane) nin üzerine işlenmiştir. Öyle ise yapılacak iş açıktır, meydandadır. Bir taraftan garb musikisinin ritmine kulaklarımızı alıştırmak öbür taraftan da beynelmilel musiki tekniği ile millî duygularımızı terennüm etmek.

YAVRULARIMIZIN DEĞERİNİ BİLELİM

ZEKİ N. BARKER

NÜFUS deneme sayıları, doğum ve ölüm anketleri ülkemizdeki nüfusun gittikçe çoğalmakta olduğunu göstermekte ve bize kıvanç vermektedir. Bu yılın son baharında yapılacak genel nüfus sayımızda Türkiyenin sermayesinin eskisinden 2, 3 milyon üstün çıkacağı kuvvetle umuluyor.

Cümhuriyetin barış ile geçen on yılı, doğan Türk yavrularına sağlık ve varlık bağışladığından bu sunuca şaşılamaz. Çünkü bir taraftan devlet doğan ve büyüyen çocukları korumak üzere çok yerinde tedbirler almış, diğer taraftan da annelerimizin bilgigleri artmıştır.

Türkiye cümhuriyetinde doğacak bir çocuğun yaşaması için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız. Geniş yurdumuzun verimli toprakları düşünecek, çalışacaş ve başaracak güçlü ve gürbüz nesil istiyor. Yurdumuzun zenginliği, imarı, refah ve saadetini ancak sağlam vücud ve dimağla kalabalık bir ulus yapabilecektir. Biz cümhuriyet gençlerini bu şekilde yetiştireceğiz. Kafa, adale ve makine kuvvetleriyle bu güzel ülkeyi her yerden üstün işliyeceğiz ve süsliyeceğiz.

Türk çocukları için bu on yıl içinde epiyce şeyler yapılmıştır. Fakat yapacağımız daha bitmemiştir. Sıra ve para bekliyor. Devlet hususî idare ve belediye kesesinden çıkacak bu para değerli ve bilgili ellerde düzgün bir programla çok yararlı ve meyveli işler başarır.

Doğacak Türk yavrusunu ve doğuracak anneyi kucağına alan "Doğum evleri„ mizin bugün yetişecek sayıda olduğunu hiç birimiz iddia edemeyiz. Şimdilik hiç olmazsa büyük şehirlerimizde birer tane olması lüzumlu olan sağlık kurumlarında yapılmış işleri anlamıyan kalmamıştır. Bu yurdlar en ümitsiz yavruları ve anneleri bile kurtarıyor. Anneler de ölüm nisbetini binde 3, 4 kadar indiriyor.

Bu asırda evde doğumun tehlikesini herkese anlatırız. Bütün dünya, doğumların resmî veya hususî sağlık müesseselerinde ve doğum evlerinde olmasına çalışıyor. Müttehit Amerika cümhuriyetlerinde her yıl doğan 2 milyon çocuktan dörtte üçü bu müesseselerde doğmaktadır.

Doğum evleri gebe anneleri daha doğurmadan evvel muayene etmekte icab eden tedavi ve tedbirlerini yapmaktadırlar. Kanı zehirlenen, güç doğuracak anneler hep bunlar sayesinde kurtuluyor ve vatana yavru hediye ediyorlar. "Doğum ve çocuk bakım evleri„ bütün dünyada çocuk ölümünü azaltmıştır. Bu ölümü bin

bin doğumunda 45 şe düşüren Yenizelant ve Avusturalya bile el'an ülküsüne varmış sayılmıyor. Umumi ölüm nisbetine en çok tesir eden doğup da on iki yaşını idrak edemiyen çocuklar olduğu muhakkaktır. Bütün sağlık idareleri bugün bu işin başında çalışıyorlar ve ülküleri de bu ölümleri en az hadde indirmektir.

İlk yavrusunu doğuramıyacak veya doğururken ölen genç annenin vatana yapacağı faydaları düşünelim. O, kırk beş yaşına kadar vatana daha birçok yavrular verecektir. Bunları da büyütünüz, çoluk, çocuk sahibi ediniz... Servet ve nüfus çoğalacaktır.

Kanadanın bir köyünde genç bir annenin mayıs ayında doğurduğu "Beşiz,, kız çocukların o memlekette ne büyük bir heyecan ve hassasiyet uyandırdığını daha unutmadık. Kanadanın büyük şehirlerinde hemen ianeler toplandı. Tayyarelerle yavrulara insan sütü, doktorlar ve hasta Bakıcılar gönderildi. Lohusanın fakir yuvası gazeteciler, muhabirlerle doldu, boşandı. Halk ve gareteler günlerce bu çocuklarla alâkadar oldu. Elhasıl beş çocuğun yaşaması için ne lâzımsa yaptılar ve yaşattılar.

"Çok çocuklu ailelere yardım,, hepimizin vazifesidir. Devlet, hususî kanununa göre bu vazifeyi son yıllarda yapıyor. Sağ altı çocuğu olan anneye muhtaç ise nakdî yardımda bulunuyor, değilse bir madalya veriyor.

Çok çocuklu ailelere bundan başka yapılacak yardımlar da yok değildir. Bunları bazı vergi ve ücretlerden de affetmeli. Bütün nakil vasıtalarında yarım ücretle gezmelerine müsaade çıkmalı. Memuriyete girmelerinde, terfilerinde rüchan sahibi olmalıdırlar.

İtalyanın her yıl çoğalan nüfusunda bu yardımın çok yararı olmuştur. Orada devlet kanunlarında çok çocuklulara birçok imtiyaz ve salâhiyetler verilmiştir. Esasen çok çocuk, çok defa fakir ve orta halli ailelerin işidir. Halk ve belediyeler de bunlara yardıma koşmalı ve bunlar için soysal yardım kurumları yapmalıdırlar.

Büyümek çağında olan genç nesli ezecek, yıpratacak ağır işlerden korumak için kanun bütün ulusal vazife veriyor. 12 yaşına kadar çocuklar amele ve çırak almıyacak; 12-18 yaş arası çocuklar sekizsaatten çok çalışmıyacak ve geceleri iş görmiyeceklerdir. Bu tedbirler hep yavrularımızın normal büyümeleri için alınmıştır.

Bundan maada çocuklara evde ve dışarda fena muamele yapanlar, eziyet edenler, onları tehlikeye bırakanlar da kanun pençesine geçerler. Devlet esasen 12 yaşına kadar çocuklar için ilk tahsil mecburiyeti koymuştur. Bu çağdaki çocuklardan mektebe gitmiyenleri ve bunların ana ve babalarını devlet takib etmelidir.

Şehir idarelerinin de çocuklar için yapacakları şeyler az değildir. Bunların bir kısmı paraya bağli ise de diğer bir kısmı heyecan, heves ve iyi düşünce ile pek kolay yapılabilir.

Her şehir ve kasabamızda bir ve-

ya birkaç tane "çocuk oyun yeri„ yapılması neden güç olsun? az bir masrafla, sade fakat şirin çocuk oyun yerlerini bahusus deniz kıyısı kasabalarda hemen kuruvermek pek mümkündür.

Burada büyüyen yavrularımız açık, temiz havadan ve güneş ziyasından azamî derecede istifade etmiş olurlar. Bunlarda kum, havuz, salıncak, kayak, gibi oyun vasıtaları az masrafla temin olunabilir.

Cümhuriyet yavrusu artık pis, tozlu sokaklarda dolaşmamalı, zararlı oyunlar oynamakla inkişaflarını körletmemelidir. Cümhuriyet "sokak çocuğu„ istemiyor. "Spor ve tenbiye çocuğu„ arıyor.

Amerikada ve bazı Avrupa memleketlerinde belediye dairelerinde çocuklar için bir de "Eğlence şubesi„ açılmıştır. Bu şubenin başlıca vazifeleri arasında o şehir çocuklarına en asrî şekillerde eğlence yerleri ve bahçeler yapmak, yüzme havuzları ve pilâjlar kurmak, dağ sporları, kayaklar, sandal ve kayık âlemleri, türlü top oyunu sahaları, canbazhaneler ve saire tesis etmektir. Bu şubenin tahsisatı şehrin bütçesinde mühim bir yer tutar.

Çocuk sinema ve tiyatrolarının lüzumuna kani olmıyan bugün acaba kaç kişi kalmıştır?

Sıhhat dairelerinin korumu altında bulunan yüzme havuzlarında yüzmeği öğrenen genç neslin iradesi ve adelesi kuvvetli olur. Herhangi bir deniz kazasında kendini ve arkadaşını kurtarmak azminde bulunan böyle bir delikanlının iradesi kuvvetli ve yüksektir. Bunlar bu havuzlarda veya deniz kıyılarında "can kurtarma„ usullerini de öğrenirler.

Çocuk ve mektebli seyahatları tertib ederek gençlere yurdun dört bir tarafını görmek fırsatını verecek olan belediyeler bu gibi faaliytlerini yabancı ellere kadar uzatabilirler. Tatil müddetinde mekteblilere "kamp„ hayatı yaşatmak, onları bir ders yılı içinde yorulan dimağ ve adelelerini dinlendirecek ve onlara yeniden kuvvet ve şevk verecek çok sıhhî bir tdbirdir.

Şehir ve kasabalarda hayvanat ve nebatat bahçeleri tesis ve burada en mühim cinsleri tedarik ederek çocukları ve gençleri eğlendirmek ve onlara bilgi vermek çok lüzumludur. Bilhassa "Aquarium„ ların yeni yetişenlerin bilgilerine olan tesiri pek mühimdir. Yurdumuzun en kalabalık şehirlerinde bile henüz göremediğimiz bu tesisata Cümhuriyet yavruları acaba ne zaman kavuşacaklardır?

Belediyelerin umumî hıfzıssıhha kanunu mucibince açmak mecburiyetinde bulundukları "Süt çocuğu muayene ve müşavere evi„ nden bu güne kadar birkaç tanesi açılmıştır. Bu evlere bağlı olarak yapılmasını gene kanunun emretiği "Süt damlası„ nı Anadoluda acaba kaç yerde görebiliriz?

Yukarıda adı geçen kanunun emrettiği "Metrûk ve kimsesiz çocuklar, için açılacak yurdlar da el'an eksiktir. Belediyelerin en mühim vazifelerinden biri olan bu mesele de yıllardanberi ihmal edilmiştir. Bütün

dünya bu gibi bedbaht yavruları şefkat kucağına alıyor, büyütüyor, okutuyor, vatana yararlı bir hale getirerek nüfusunu çoğaltıyor. Biz neden yapmıyalım?

Şehirlerimizde ve kasabalarımızda ufak olsa da birer "Kütüphane,, ve "Halk okuma salonu,, bulunmalıdır. Burada yeni yetişen nesil için ayrı kısımlar ayrılmalıdır. Bu kısımda çocuklar için yerli ve yabancı mecmua mevkuta ve gazeteler bulundurulmalı ve çocuklara yarayacak ve fikirlerini açacak kitablar ve romanlar getirtilmelidir. Köy halkını okuma zevkine alıştırmak ve nurlandırmak için de "gezici kütüphaneler,, usulü kurulmalıdır. Bir kamyon veya arabaya doldurulan faydalı neşriyat bu usul sayesinde diğer memleketlerde pek büyük iyilikler yapmaktadır.

Bundan maada sağlık ve cemiyet işlerini ve diğer bilgileri öğretecek değerli sinema filmleri tedarik edilerek köylere kadar götürüp parasız gösterilmelidir. "Gezici sağlık müzeleri,, de köylerin genç nesli üzerinde pek değerli tesirler yapabilir.

Mekteblerimizde çocuklara çok yararlı işler yapılıyor. Bunların içinde en mühimmi "Gençlik Hilâliahmer,, i faaliyeti ve "Himayei Heyetleri,, dir. Yediden on sekizine kadar bütün mektebli gençler, kızlar ve erkek, Türkiye Gençlik Hilâliahmeri azasıdır. Bu cümhuriyetimiz için en mutlu bir hadisedir. Bugün daha küçük yaşda iken başkasını sevmek, fakire ve felâkete uğrıyana yardım etmek duygularile büyüyen böyle bir nesil yetişiyor. İstikbal için bundan umutlu bir şey olabilir mi ?

Çocuklara diş temizliği ve diş hıfzıssıhhasını öğretecek mektebleri,miz bunu sağlık için en lüzumlu bir nesne olarak gençlere telkin etmelidir. Dişin kıymeti, diş ağrısından diş çürümesinden ve ağızda yeri boş kaldıktan sonra anlaşılıyor. Yavrularımıza ömürlerinin sonuna kadar ağızda vazifeleri olan ve hazım ile pek yakından ve ehemmiyetli alâkası bulunan dişler hakkında arasıra konferanslar verilmeli ve filmler gösterilmelidir. Mekteblerimizde diş bakımına hekimler ve hocalar çok ehemmiyet vermeli ve alâka göstermelidir.

Bütün dünyada nakil vasıtaları kazaları ve ölüleri gittikçe çoğalmaktadır. Bilhassa motörlü vasıtaların yaptıkları kazalar kalabalık şehir ve kasabalarda büyük bir yekûn tutmaktadır. 25 milyon motörlü vasıtası olan Müttehit Amerika Cümhuriyetlerinde her yıl otomobil yüzünden ölenler 40 bini geçmektedir. Bunun 8, 10 bini acı ile söyilelim ki mekteb çocuklarıdır. Bunca dikkat ve ihtimamlara ve inzibati tedbirlere rağmen bu kazaların önüne büsbütün geçilemiyor. Onun için bugün bütün mekteblerde talebeye bu gibi kazalardan korunmak için teneffüs zamanlarında talim yapdırılmaktadır. "Safety First,, denilen bu talimler sayesinde mektebliler nakil vasıtaları ka-

zalarından nasıl kurtulacaklarını öğrenmektedirler.

Çocuklarımızdaki "Duruş düzeni„ de ancak mekteblerde temin ve tashih edilebilir. Yeni yetişen nesli mütenasip endamlı, dik durur ve yürür şekilde hazırlıyacağız.. Duruşu düzgün olmıyan yavrularımızı düzeltecek, doğrultacak tedbirler almalıyız.

Büyümekte olan yavrularımızın içkisi yalnız süt olduğunu bilmeli ve 18 yaşına kadar çocuklarımızın ağzına çay, kahve gibi münebbih içkiler girmemesine dikkat etmeliyiz. Bilhassa yeni nesli ispirtolu içkilerden ve uyuşturucu zehirlerden pek kıskanç bir tarzda korumalıyız. Bizden sonra gelecek soylarımızın temizliği, güzelliği, sağlığı namına bu hususa gözlerimizi dört açmak lâzımdır. Halkevlerinde, halk toplantılarında, mekteblerde ve her fırsat düştükçe gençliğe bu yönde konferanslar verilmeli, öğüt yapılmalı ve sinema filmleri gösterilmelidir.

Yurdda "Kusurlu çocuklar„ da ayrı bir meseledir. Bunların bir kısmının bedenleri kusurlu, sakattır, diğerlerinin beyinleri ve düşünceleri. Her ikisi için de yurdlar kurulmalıdır. Vücuddan ve akıldan kusurlu çocukların metodik bir program altında iyiliğe yüz tuttukları ve yurda yararlı bir hale geldikleri görülmektedir. Bir taraftan bu gibileri iyileştirmeğe çalışırken diğer taraftan da kusurlu doğumların önüne geçecek tedbirleri almalıyız.

Mekteblerimizde gözü iyi görmiyen, kulağı iyi işitmiyen yavrularımız için - bütün dünyada olduğu gibi - hususî dersaneler açmak mecburiyetindeyiz. Vücudları sakat olan çocuklarımızı bir müessesede düzeltirken, okutmak, bilgilerini arttırmak cihetlerini düşünmeliyiz.

Akıl noksanlığından, bozukluğundan çocuklarda olacak kaza ve cürümlere bakacak "Çocuk mahkemeleri„ yurdumuzda hâlâ kurulmamıştır. 20 yaşına gelmemiş yavrularımızın böyle cürümlerden dolayı umumî hapisanelere tıkılmasına daha ne kadar tahammül edeceğiz.

Memleketimizde "Çocuk esirgeme kurumu„ nun çalışması gittikçe genişlemektedir. Bu kurumun bilhassa süt ve oyun çocukları için ne kadar lüzumlu olduğunu hepimiz anlamışızdır. Bu kurumun yapacağı, başaracağı işler oldukça çoktur. Bilhassa anneleri çocuk büyütmek ve bakmak hususunda nurlandırmak, fakir yavrulara ve annelerine yardım etmek, sokağa bırakılan çocukları toplamak ve bakmak, büyütmek başlıca vazifelerindendir.

Her yıl gürbüz çocuklar arasında "Sağlık müsabakaları„ yaparak halkımızı teşvik ve irşad etmek de pek verimli bir işdir. Hatta bu müsabakalar mekteb çocukları arasında, kız ve erkek ayrı ayrı yapılmalıdır.

Yurdumuzun oldukça eski bir kurumu olan "Çocuk Esirgeme kurumu„ ile hepimiz alâkadar olmalı ve

onun çalışmasını yürütecek yardımlarda bulunmalıyız. Bu, hepimize bir yurd borcudur.

Barış Türkiyesi sağlık ve ökonomi yolunla elele verir ve elbirliğiyle çalışırsa, ve sağlık ve soysal yardım işlerini başaracak paramız yetişecek kadar olursa, yurdumuzun nüfusunun az vakitte çoğalacağına, ve yeni yeti, şen Cümhuriyet neslinin atalarından daha gürbüz ve iradeli olacağına inanmız olmalıdır.

Atatürkün ve fırkasının programı ve ülküsü de budur.

AYIN POLİTİKSİ

Kaynaşan Avrupa — Aracı İngiltere — Streza Konferansı — Uluslar Derneği — Kadınlar Kongresi

ZEKİ MESUD ALSAN

KAYNAŞAN AVRUPA

ACUNSAL siyasanın bütün ağırlığı yeniden Avrupa üzerinde duyulmağa başladı. Almanyanın silâhanma kararile alt üst olan Avrupa denkliğini düzeltmek işi bu siyasanın baş amacı oldu. Japonya ve Amerikadan başka öteki büyük devletler şimdi bu işle uğraşmaktadırlar. Rusya bile bütün özeni batı tarafına çevirmiş ve Avrupa barışının korunması için ilk plânda çalışmağa başlamıştır. İngiltere de Avrupa durumunun Büyük Britanya imparatorluğu için oynadığı büyük rolü daha iyi anlamış görünerek siyasasına o yolda bir hız vermiştir. Anlaşılıyor ki, acun barışının anahtarı Avrupanın elindedir.

Avrupanın kavgası, bütün siyasal kavgalar gibi iki şey çevresinde toplanmaktadır: Toprak ve pazar... Toprak kavgasının alanı daha çok Asya ve Afrika, pazar kavgasının alanı da bütün dünyadır. Bu bakımdan Avrupadaki kaynaşma dolayısile, başta Asya olmak üzere, diğer dünya parçalarını da ilgilendirmektedir. İşin bu kertesinde Japonya ve Amerika da kavgaya katılmaktan kaçınamazlar.

Avrupada toprak ve pazar isteğile çok kımıldanan devletin Almanya olduğuna kuşku yoktur. Yaşayışının geregenleri dolayısile Almanya sınırları dışında açılmak ve yayılmak arzusunu beslemektedir. Fakat Almanya Avrupanın göbeğinde sıkışık bir durumda bulunduğu için onun bu arzusu dört taraftan engellerle karşılaşmaktadır. Alman dinamizmi başta kendi komşuları olmak üzere diğer ulusları kuşkulandırmıştır. Bu dinamizim ve kuşku sonucunda Avrupa devletleri iki cepheye ayrılmıştır. Birinci cepheyi teşkil edenler, bugünkü düzenin ve statükonun devamını istiyenlerdir. İkinci cephedekiler ise şimdiki siyasal durumun değişerek kendileri için daha faydalı, daha uygun bir düzenin kurulmasına çalışmaktadırlar. İşte bütün Arupanın kaynaşmaları bu iki çeşit isteğin çatışmasından ileri geliyor.

Bu çatışma devam ettikçe onun bir gün harbe dayanması ihtimali çoktur.. İş buraya varmazdan önce devletler barışı korumak için türlü çarelere baş vurmaktadırlar.. Devletler bu çarelerden birçoğu üzerinde birleşememekle beraber, insanlık tarihinin her devrinde denenmiş olan biri üzerinde ayni fikri besliyor gibi görünmektedirler.. Bu da barışın silâh gücü

ile korunması fikridir ki hiç bir devirde devamlı ve verimli olamamıştır. Çünkü güç denilen şey devir devir değişir.. Bugünün güçlüleri yarın zayıf düşebilirler.. Avrupanın arkamızdaki yüz yıllık siyasal tarihini gözden geçirmek bunu anlamak için yeter.. Viyana kongresinin kurduğu düzen çok sürmedi. Sedan ona kesin darbeyi vurdu. Ancak Versay şatosunda temelleri atılan alman imparatorluğu da üzerinden elli yıl geçmeden ayni şatoda yere serildi.. Şimdi sıra yeni Versay düzenine geldi.... Ona saldıranlarla onu korumak istiyenler arasında açık ve gizli korkunç bir uğraş başladı.. Bunun önüne nasıl geçilecek?.. Barış nasıl korunacak?.. Bütün iş dönüp dolaşıp bu soru çevresinde toplanmaktadır.

ARACI İNGİLTERE

Avrupada biribirine aykırı iki istekle hareket eden iki grup var dedik. İş yalnız bu kadarla kalsaydı, genel durum göründüğü kadar bulanık olmazdı.. İki grupun kendi çevrelerinde topladıkarı güçlere göre durum şöyle böyle anlaşılabilirdi.. Hiç kuşkusuz, devir devir, hangi taraf daha güçlü ise onun dediği olur, ve harp ile barıştan hangisinin gelecek günlerin siyasasına hükmedeceği önceden bilinirdi.. Fakat büyük devletlerden biri vardır ki, hangi taraftan yana olduğu belli değildir. Onun bu kararsız durumu üçüncü bir istek sonucudur ki, açık olarak hangi grupa katıldığı anlaşılamadığından karışıklık devam edip gitmektedir.

Başkalarına göre kararsızlık içinde olan ve fakat bu kararsızlık kendisine göre bir karar demek olan devlet anlaşıldığı gibi, İngilteredir. İngiltere büyük harpten önce olduğu gibi tekrar bu aracı rolüyle bütün gözleri kendine çevirmiştir. İngiliz devlet adamları yukarıda anlattığımız iki isteğin düşüncelerini yakından öğrenmek için gezip dolaştılar.. Her devlet onlara kur yaptı.. Ve kendi tarafına çevirmek için dil döktü. İngilizler, Berlinden, Moskovadan, Varşovadan, Pragdan, Strezadan hep memnun ve umutlu ayrıldıklarını söylediler. Fransa İngiltereyi kendi tarafında biliyor, Almanya karar ve hareketlerinde bir dereceye kadar İngiltereye güveniyor. Rusya Avrupa barışı için ona bel bağlıyor... Her devlet İngilterenin ağzına bakıyor. Fakat o hiç bir yerde, son sözünü söylemiyor... İngilterenin bugünkü Avrupa durumuna göre ne istediği henüz anlaşılmamış olsa bile şurası açıkça bilinmektedir ki, o eski tarihsel rolünü tekrar oynamağa başlamış ve Avrupa barışının anahtarlarını Britanya imparatorluğunun menfaatine kullanmak üzere yeniden kendi eline almıştır.

İngiltere, Avrupa siyasasını, dünyanın her köşesinde ilişiği olan büyük Britanya imparatorluğunun korunması bakımından takib ettiği için, ne Fransa ve tarafdaşlarının muhafazakâr ve taşlaşma politikası.

na, ne de Almanyanın devrimci siyasasına yalnız prensip tutgunluğu ile yardımcı olamaz. İngilterenin iç siyasası onun dış siyasasının yöndemlerini de aydınlatmaktadır. İngiltere iç yaşayışında nasıl onun gereklerine göre biribirine zıd ve aykırı görülen düzen ve çarelere baş vurmaktan çekinmezse, dış yaşayışında da öylece zamanına göre iki tarafı da şaşırtacak bir yol tutabilir. İngiltere şimdi gene dört yol ağzına gelmiştir. Fransa, Almanya, Rusya ve daha birçokları bekliyor. Ne tarafa gidecek? Ne Memel, ne Dançig, ve ne de orta Avrupa sorumları İngilterenin kararı üzerinde dokunaklı olacak özde değildir. Britanya imparatorluğunu ilgilendiren daha acunsal sorumlar vardır ki, İngiltere ancak onlara göre, zamanında ve sırasında gideceği yolu tayin eder. Streza konfrensı ile son uluslar derneği toplantısı da bu zamanın ne vakit geleceği hakkında henüz bir işarette bulunamamıştır.

STREZA KONFERANSI.

İngiltere devlet adamları ülke ülke dolaştıktan sonra onlarla Fransa ve İtalya devlet adamları arasında Strezada bir toplantı oldu.. Üç devletin Almanyaya karşı takip edeceği sıyasa buradaki görüşmelerin neticesinde az çok belirmiş olacaktı.. Hayli merakla beklenilen sonuç anlaşıldı.. Siyasal durum kesin olarak bu konferansın sonunda da aydınlanmış olmamakla beraber, genel bakımdan denilebilir ki, Streza konuşmaları vakit kazanmak politikasile Avrupa barışına hizmet etmiştir. Yıllardanberi devletleri uğraştıran barış sorumunun ne özünde, ne de şeklinde bir yenilik yapacak kararlar alınamamış ise de, bugün için olsun, onu büyük bir sarsıntıdan kurtarmak yolu bulunmuştur. Fransanın uluslar derneğine yaptığı müracaat üzerine orada alınacak kararların taslağı hazırlanmış ve Cenevrede acı sürprizlerle karşılanmak ihtimalinin önüne geçilmiştir. Bunun arsıulusal siyasa bakımından ne kadar önemli ve değerli bir hareket olduğunu onamak gerektir.

Fransa kendi savasında haklıdır. Hiç bir devlet bir taraflı bir karar ve hareket ile bir andlaşmayı bozmamalıdır. Bir daha bozarsa ona karşı ne yapmak gerekeceği konuşulmalı ve bilinmelidir. Bu bir prensip sorumudur ki, arsıulusal geçim bakımından çok önemlidir. Ancak Almanyada prensip bakımından haksız olmakla beraber, hayatın ve hele arsıulusal siyasanın gidişi bakımından pek o kadar suçlu sayılmamaktadır. Artık olan olmuş.. Eski duruma dönmek imkânı yok.. Bunun üzerine uğraşılıp konuşulacağına yeni duruma göre yeni barış düzenleri aramak realitelere daha uygun bir hareket görülmektedir.

Arsıulusal siyasanın çok faydalı gördüğü yöndemlerden biri de vakit kazanmaktır. Vakit kazanmak bugünün işlerini şöyle böyle pamuk ipliğine bağlıyarak bütün yükü geleceğe

bırakmak demektir. Gelecek insanlar için belli olmıyan bir durumdur. Kendisinde daha çok ihtimaller ve imkânlar saklıyan bir durum... O vakte kadar hadiseler değişebilir. İnsanların düşüncelerine şekil veren türlü etkeler başka biçimler alabilir. Yarın umud acunudur. Bugün olamıyanın yarın olması, bugün olanın yarın olmaması düşüncesi insanlar için olduğu kadar uluslar için de en büyük yaşayış gücüdür.

Bugün şöyle böyle kurtarıldıktan sonra sıra geleceği düşünmeğe kalır. Bunun için de önümüzde vakit vardır. Almanya ile Fransayı ayaklandıran prensip savası her iki tarafın da azçok yatıştırılması ile bittikten sonra Avrupanın barışı ve düzeni soru - mu üzerinde daha soğuk kanlılıkla düşünmek imkânı vardır. İngiltere bu görüşmelerde aracı rolünü oynamakta devam edecektir. Vakit kazanmak harb yükümünün, sonuclarını da düşünmeğe ve tartmağa imkân bırak. tığı için sıyasanın pratik metodların. dan biri olmuştur.. Streza konferan. sı da bu metoddan istifade etmiş ve şimdiki Avrupa düzenini bağlıyan pamuk ipliğine yeni bir düğüm daha vurmuştur.

ULUSLAR DERNEĞİ

Almanyanın, Versay andlaşma - sının askerî hükümlerini bundan sonra tanımıyacağı hakkındaki kararı üzerine Fransanın uluslar derneğine başvurması bu arsıulusal kurumu yeni ve önemli bir durum ile karşılaş - tırmıştır. Büyük devletlerden İngiltere, Fransa ve İtalya uluslar derneğinde Fransanın şikâyet muhtırası konuşulurken nasıl bir vaziyet alacaklarını Streza konferansında aşağı yukarı tayin etmiş bulunuyorlardı.. Zaten uluslar derneğinde ötedenberi alınan kararlar önceden büyük devletler arasındaki uzlaşmalara dayanmakta olduğu için, Cenevrede başka bir vaziyetin hadis olacağı beklenilemezdi.. Nitekim, Fransız — Alman davası uluslar derneği kurulunun üsnomal toplantısında, Strezada konuşulduğu gibi karara bağlanarak bitirildi.. Prensip bakımından Almanyanın hareketi kınandı.. Ve bir daha böyle hareketler olursa, onlara karşı ne yapmak gerekeceği konuşuldu.. Bununla beraber, Almanyayı kararından döndümek imkânı gödüleme - diği için, emrivaki de yaşamakta devam etmektedir.

Fransızlara göre uluslar derneği sonkarar ile daha canlanmış ve itibarını arttırmıştır. Almanlara göre ise bu karar kendilerini Cenevre kurumundan çok soğutmuş, ve böylelikle de onun acunsal mahiyetini kökünden baltalamıştır.. Almanyanın içinde bulunmıyacağı sıyasal bir kurum Avrupa bakımından bile faydalı işler göremez. Genel barış ve düzen hakkında konuşmalar yapan ve kararlar alan bir kurumun her şeyden önce bütün ulusların emniyet ve itimadını kazanmış olması gerektir.. Yaşıyan realiteler ile karşılaşan bir kurum sonsuz olarak kuşkulu bir durumda devam edemez.

Devamın ilk şartı yapıcı güçlerin, yıkıcı güçlere üstün çıkmasıdır. Uluslar derneği de şimdi bu iki türlü güç arasındaki çarpışmanın bir sonuca varacağı güne yaklaşmış bulunmaktadır.

Bir kurum her şeyden önce onu meydana getirenlerin düşünce ve duygularına bağlı olduğu için uluslar derneği üzerinde fikir yürütürken onun üyelerini ve hele büyük devletleri gözden geçirmek gerektir. Büyük devletler arasında acunsal sıyasa bakımından bir düşünce ve hareket birliği olsa idi uluslar derneği de hiç kuşkusuz büyük bir uyum içinde iş görebilirdi. Şimdiye kadar uluslar derneğinin iki türlü eksikliği görülmüştür: biri ona hareketlerinde yol göstermesi gereken fikir ve yöndem noksanlığı, öbürü de yapısında ve mekanizmasında realiteleri karşılıyabilecek esneklik gücünün eksikliği.. Daha derin düşünülecek olursa, ikinci eksikliğin de birinciden doğduğu anlaşılır. Cenevrede oynanan oyunun ipuçları Cenevrede değil hep Pariste, Londrada, Moskovada ve irili ufaklı diğer sıyasa alanlarındadır.

Bu bakımdan uluslar derneği kurulunun son kararı ile de Avrupa barışı ve düzeni için kesin bir şey yapılmış olduğu kanaatini beslemek imkânı yoktur. Arsıulusal konuşmaların, temasların verimli sonuclara varması, şimdiye kadar yapılan denemelerden sonra da, pek gerçek görülmediğinden metodlarda yeniden bir ayrılık başgöstermiştir. Genel uzlaşma istiyenler, başta İngiltere olmak üzere Almanyayı da uluslar derneğine alarak o çerçeve içinde bir düzen kurmağa çalışıyorlar. Beri tatraftan buna inanamıyanlar, iki veya daha çok taraflı uzlaşmalar ile barışı bucak bucak koruma yolunda ilerlemeğe savaşıyorlar.. Bu iki metoddan şimdilik sonuncusunun daha üstün gelceği belirmektedir. Karşılıklı yardım andlaşmaları eski ittifak politikasından ayrı bir şey olmamakla beraber, daha iyi, daha uygun çareler bulununcaya kadar birçok devletlerin hem kendilerini, hem de barışı korumak için, bu yolda yürümekte devam edecekleri anlaşılmaktadır.

KADINLAR KONGRESİ

Arsıulusal kadınlar birliğinin on ikinci kongresi geçen ay içinde İstanbluda toplandı. Bu kongreye, anlaşıldığına göre, her vakitkinden daha çok ulus, aha çok kadın katılmıştır. Kongrede soysal hayat ve kadın ile erkeğin karşılıklı geçimi bakımından çok önemli meseleler konuşulmuş, kararlar alınmıştır. Birkaç gün, sıyasal haberlerin gerdiği sinirler, bu kongrenin haberleri ile oyalanmış, kadınların da dünya işlerini nasıl düzeltmek istedikleri sorumu herkesçe merakla takib olunmuştur.. Kongre bitti.. Şimdi hayat, gene söylevlerin ve kararların üstünde olarak nomal akışına devam edip gitmektedir.

Kadınlar kongresinin on ikincisi çok mutlu imiş.. O öyle bir ülkede toplanmıştır ki, ortaya attığı sorum-

lar orada çoktan kotarılmıştır. Arsıulusal kadınlar birliği kadınların siyasal, soysal ve hattâ moral alanda erkekler ile, aynı hakları kazanarak bir olması amacını gütmektedir. Türkiyede artık böyle bir sava kalmamıştır. Türk kadını, ulus hayatının her alanında, erkek ile beraberdir... Türk sosyetesinin kadın ve erkek sorumu üzerindeki tekâmül tarzı, dünya kadınlığı tarafından çok özen ile inceleştirilmeğe değer yüksek bir mahiyet taşımaktadır.

Kadın erkek kavgası, arzu edilen soysal yükselmeyi kolaylaştıracak bir yol değildir. Her kavganın sonunda elde edilen sonuclar kesin ve evamlı çareler olmaktan uzaktır. Bir düzenin devamı, hayatın hangi alanında olursa olsun, ilgili tarafların onu içten beğenmeleri, onamaları ile gerçekleşir. Bir tarafın öbür tarafa, zorlıyarak üzerek yüklettiği şeylerin devamı da, verimi de az olur. Onun için ulusal ve soysal hayatta ne kadının, ne de erkeğin yenmesi veya yenilmesi sevinilecek ve kendisinden hayır beklenecek bir hâdise değildir. Hayırlı ve verimli hadise kadın ile erkeğin elele vererek beraber çalışmaları ve her çeşit iş alanında karşılıklı yardımlar ile biribirlerini tamamlamalarıdır.

Bir bedenin şu veya bu parçası nasıl bir üstünlük dileğinde bulunarak öbürlerine hükmedemezse bir sosyetenin kadın ve erkek üyeleri de öylece biribirlerine karşı bencil iddialar ileri sürmezler. İşin ve ödevin çeşidine göre şu veya bu üye zamanında ve sırasında ilk plâna geçebilir. Her erkek her şey olamadığı gibi kadın da cinsine tanınan her haktan ancak kendi özel gücü derecesinde istifade eder. Erkeğin bugün eski üşüncelere takılarak üstünlük satmağa kalkışması ne kadar yalnış ise kadının da cinsi ayrılığı kalktıktan sonra aynı şekilde harekete geçmesi o kadar uygunsuz olur. Kadın, erkek geçimi bir arda içinde ne ise sosyete içinde de öyledir. Biribiriyle hoş geçinmek ve verimli iş görmek istiyenler yalnız kanunlara sığınamazlar.. Kanunlar kadar sevişmenin ve içten gelen duygular ile karşılıklı yardımda bulunmanın da bu yoldaki büyük rolünü unutmamak gerektir.. Erkekler kadar kadınlar da bu hakikati anlar, ve çalışmalarına ona göre istikamet verirlerse ülkülerine daha çabuk kavuşurlar...

H İ K A Y E

SEL

FERİD CELÂL GÜVEN

DURMUŞ dayı un çuvallarını biribiri üzerine iyice yerleştirip üstlerini sıkı sıkı bastırdı. Yağmur olanca hızı ile yağıyor, Seyhan yavaş yavaş yükselip kabarıyordu. Başını değirmenin küçük penceresinden dışarı uzattı; arkasında değirmenler taşı çeviren dolapları bağlamışlar, iskeleleri içeri almışlardı. Bulutların karanlığına, kalınlığına bakılırsa yağmur daha sürecek, büyük bir sel gelecekti. Pencereyi kapadı, taşı durdurup, dolabın kanatlarını bağladı.

Karanlık iyice çökmüştü. Değirmen kıyıdan uzaklaşmış ve biraz yükselmişti. Gerilen zincirler biribirine sürtünerek gıcırdıyordu. Şehir geride kalmış gibi idi, yolların kenarlarındaki büyük lâmbalardan çıkan soluk sarı ışıklar suyun dibine saplanmış gibi duruyorlardı, selin sürükleyip getirdiği, odun, kütük parçaları kenar tahtalarını tokatlıyordu.

Durmuş dayı, artık kamburlaşmıya başlıyan sırtını çuvallara dayayarak çatal bir yer iskemlesine oturdu. Yorgunluğunun ağırlığını tâ iliklerinin içinde duyuyordu. Artık eskisi gibi çuvallarla topla oynar gibi oynıya mıyor, işinde güçlük çekiyordu.. Tavanda kırık camlı bir fenerin içindeki idare kandili sallandıkça kısılıp açılıyor, değirmende kalmış bir kaç yarasa kenilerini oradan oraya çarpıyorlardı... Selin uğultusu gitgide artıyor, değirmen bir beşik gibi sallanıyordu.

Tam kırk yıldır bu değirmende, çerçevesi, çeşnisi değişmiyen uzun br güne benziyen bir yaşayış içinde ihtiyarlayıp gitmişti. Tahta, teneke yamaların üstüste kapadığı bu kara çatının her bucağı onun için bir dost, bir arkadaş olmuştu. Bu ıslı değirmen köşesi ne kadar kendi içine benziyordu; şimdi ortada duran büyük taş nasıl dişlerinin altında küçük buğday tanelerini ezip öğütmüşse onun yüreği de kırk yılı tıpkı onun gibi geveleye geveleye öğütüp bitirmişti. Biliyordu ki günün birinde kendisinin içine de bir el uzanacak, göğsünün içinde bütün bir ömrü öğüten yüreği de bir taş gibi duracak.. Kendini, sel ağzında yıllarca döğüşen bu değirmene, taşı yıllarca döndürmek için sularla yılmadan, bezmeden kucaklaşan dolaba ne kadar benzetti.

Tavanın daha yüksek bir bucağında yuvalarının kenarlarına karşılıklı tünemiş olan kırlangıçlar, dışardaki gök gürültüsünden, selin azgın

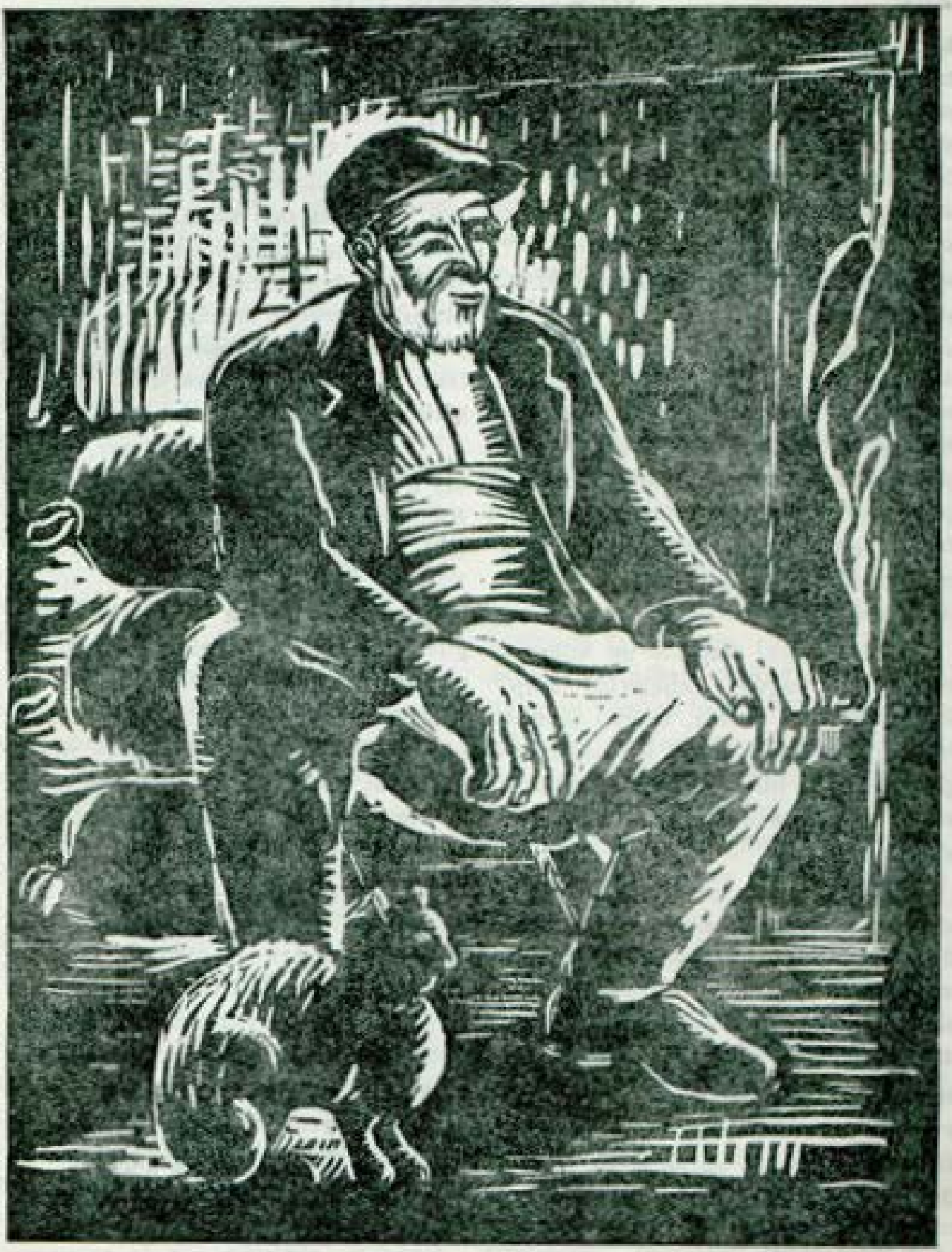

homurtusundan kurtulup da başlarını bir türlü kanatlarının altına sokup uyuyamıyorlardı. Kırk yıl süren bu yalnız yaşayışın her yıl yüreğinde bir kat daha derinleştirdiği ince sızıyı unutmak için bütün bir kış onların yolunu beklerdi. Uzun bir ayrılıktan sonra, kırlangıçların dönüşü, içinde uyuşup kalan bir hatırayı uyandırır, iyice anlayıp iki ucunu bir araya getiremediği sisli bir sevgi masalının düğümlerini çözer, puslarını siler gibi olurdu. Her akşam onlar yuvalarına dönmeden değirmenin kapı, pençerelerini kapamaz, onlar başlarını kanatlarının altına sokup uyumadan, duman onları rahatsız eder diye, mangalı yakmazdı...

Hele, yanık, taze bir un kokusunu yayarak buğday tanelerini ezip, öğüten taşın sesine, taşın arasına buğday akıtan oluğun üzerinde küçük çomağın bir ayardaki tıkırtısına kendi varlığından ayıramıyacak kadar alışmıştı.

Durmuş dayı çuvalların üzerinde uyuklıyan beyaz kediyi kucağına aldı. Katı, nasırlı avuçları içinde yumuşaklığını hissedemediği sırtını okşamıya başladı. Çoktan parmaklarının duygusu uyuşmuş, demirden ,tahtadan başka hiç bir şeyin sertliğini, yumuşaklığını ayırdedemez olmuştu. Bütün gövdesinin içindeki ve dışındaki şeylerin artık nasır bağlayıp katılaşmıya başlaığını anlyordu. Kediyi bir kenara bıraktı, biten cıgarasının ateşinde bir yenisini yakarak derin bir düşünceye daldı.

Hangi yıl olduğunu kestiremiyordu, bir mayıs ayında narlar çiçek açmış, kırlar yeşermiş, buğdaylar başak vermişti. Günlerden beri yağmurun arkası kesilmiyordu. Seyhan gene azıp kabarmış sarı köpüklü dalgalarla şehrin kenar mahallelerini bastırmıştı. Gece değirmenlerden biri zincirlerini kırarak köprüye çarpmış, bir yumurtanın taşa düşmesi gibi parçalanıp dağılmış, içindekileri kurtarmak mümkün olamamıştı.

O zaman Durmuş dayı toy, güçlü bir delikanlı idi, değirmenciliğe yeni başlamıştı. Dışardaki sel gürültüleri, can korkularını hiç bilmiyordu. Ellerini başının altından geçirmiş, buğday çuvallarının üzerine gelişi güzel uzanmış, gürültüden tedirgin olan kırlangıçlarla yarasaların uçuşurken biribirlerine çarpışmalarını bir cirid oyunu seyreder gibi seyrediyordu; sanki dalgalardan korkmaz büyük bir geminin güvertesinde, duru bir ay ışığı altında idi.

Bu sırada büyük bir kütük parçasının gelip değirmenin önce ucuna çarptığını, sonra da oradan kurtularak dolabın kanatlarına bir çatırdı ile saplanıp kaldığını duymuştu. O bunu yukarıdaki değirmen zincirlerini kırarak üzerine düştü sanmış, yerinden fırlayınca pencereye koşmuş, büyükçe bir salı andıran bir ağaç göğdesinin değirmenin kanatlarına takılıp kaldığını görmüştü.

Neredeyse dolabın kanatları kopup parçalanacaktı. Sular kök kenarlarile birleşmiş, kımıldıyan kurşun

renginde bir düzlük gibi görünüyor, değirmen bu düzlük üzerinde, neredeyse kopup sürüklenecek gibi, sallanıyordu.

Durmuş kancayı kapınca pencereye koştu, kanatları bu ağaç göğdesinden kurtarmağa çalıştı. Ağaçın üzerinde kancanın ucuna yumuşak bir şey dokunuyordu. Çok kere sel suları kuzuları, küçük danaları ağaçlarla sürükleyip getirir, değirmenin kanatlarına tıkardı. Fakat bu yumuşak şey daha ziyade bir adama benziyordu. Hemen değirmenin kapısını açtı, güçünün yettiği kadar bağırdı.. Sesini kendi güç duyabiliyordu. Mütemadiyen uğuldıyan sel bütün sesleri bastırıyor, kendi uğultusu içinde eritiyordu.

Durmuş kapıyı kapadı, beline bir bağlıyarak kendini pencereden dışarı attı, değirmenin kanatları arasındaki ağaca yapıştı. Dalgalar başından geçerek dağılıyor, çamurlu sular boğazını tıkıyordu. Kollarının bütün güçüyle kanadın bir kenarına yapıştı. Ağacın göğdesinde bağlı şeyin bir kadın olduğunu gördü..

* * *

Bulutlar dağ tepelerine doğru sıyrılıp yükselmişlerdi. Kırmızı bir güneş ışığı pencerelerin kapakları arasından içeri sızmış, değirmenin içini yarı bir aydınlıkla doldurmuştu. Buğday çuvallarının üzerinde, kırmızı çiçekli bir yorganın altında arkasında Durmuşun çizgili gömleği gürünen, ağzından çuvalların üzerine sarı çamurlu sular sızmış, toprak altında uzun zaman kalıp küflenmiş ve sararmış bir mermer heykeli andıran bir genç kız görünüyordu.

Şimdi Durmuşun içinde gittikçe genişleyip açılan bir sevinç vardı. Çuvallardan birisinin tepesini kesmiş başından geçirip belini bir sicimle bağlamıştı. O bu haliyle eski masallardaki korkusuz delikanlılara benzeyordu.

Yorganın bir kenarını açmış, genç kızın ağır ağır kabarıp inen doru beyaz göğsünün üzerindeki sıyrıklara, berelere bakıyorlu. Keskin bir taş parçasile açılmışa benziyen omuzundaki yaralara kanturun bastırıyordu.

Aradan iki gün geçmiş, bu genç kızı arayıp soran olmamıştı, Durmuş başından ayrılmıyor, yeniden bir sel dalgası gelip kapacakmış gibi korku ile onun yüzüne bakıyordu. Sel artık çekilmiş, değirmenin kanatları dönüyor, taş buğdayları öğütüyor, kırlangıçlar uçuyor, Seyhanın sarı suları mavileşiyor, mayıs güneşi çamurları kurutuyor, çayırlara köpüren bir yeşillik seriyordu.

Bir akşamdı, genç kız Durmuşun kollarına dayanarak yerinden kalktı. Durmuş onu kapının önündeki iskelenin başına kadar götürdü. Buğday çuvallarının üzerine yanyana oturdular. Güneş suyun yüzüne sarkan söğüt dallarının arasından, bir dantel perde arkasından bir gezi parçası üzerine düşen ışık oyunlarile batıp gidiyordu. İskelenin kenarlarına dizilmiş tenekelerin içinde şabboylar, karanfiller açmıştı. Bunların koku-

ları hafif bir rüzgârla dalgalanarak insanın en ince, en duygulu damarlarına kadar yayılıyordu.

Durmuş genç kıza biraz daha sokuldu. Onun, sık kirpiklerinin çerçevesi içinde koyu bir göl duruluğu ve güzelliğile parlıyan gözlerinin içinden kaynıyan bir şeyin kendi içinden hayat fışkırttığını, korkunun çatlaklıklarını taşıyan dudaklarından taşan bir sıcaklığın yüreğini ısıttığını duyuyordu. Durmuş, şimdi her akşam beraber gelip, her akşam beraber giden, yuvalarına beraberce ot taşıyan, bir yuva kenarında karşı karşıya tünereyek uyuklıyan, yavrularının pembe, küçük ağızlarına yem taşıyan kırlangıçların ötüşlerini, çift yaşayışlarındaki gizliliği daha iyi anlıyordu. İçinde uğuldıyan bir sel vardı, bu sele kapılmış gidiyordu.

Başını bu genç kızın dizlerine koymak, onun gözlerinde akşam ışıklarına dalarak gözlerini kapamak isteğile yanıyordu. Çekiniyordu; ömründe bir genç kız eline eli dokunmamıştı, bir kadın dizine başını dayamamıştı. Kadın kokusu onu korkutuyordu.

Genç kızla uzun uzadıya dereden, tepeden konuştular, Durmuş ona kim olduğunu sormak istemiyordu. Ona selin kendisine kısmet diye getirip uzattığı bir nimet diye bakıyordu. Serinlik basıncıya kadar değirmenin kenarında oturdular.

O gece değirmenin kapısını birisi yumrukluyordu. Durmuş yerinden fırladı, kapıyı açtı. Karanlıkta iyice seçemediği bir kalabalıkla karşılaştı. Öndekinin bir jandarma olduğunu farkedebildi. Kendini toplamıya vakit bulamadan jandarma onu omuzlarından tuttu:

— Yanında bir kız varmış.. Nerede ise göster bakalım... dedi.

— Evet var.. Çavuş.. Selde değirmene takılmıştı.

— Takılmış.., takılmamış onu karakolda söylersin... Ana, babası senden davacı...

— Davacı olacak ne var ki. Canını yoluna koyarak kurtardım..

Un çuvallarının üstünde uyuklıyan genç kız yerinden sıçramış, jandarmanın yanına gelmişti...

— Ağa, aradığınız kız bu mu?..

— Bu.. Bu... Çavuş..

Yaşlıca bir kadın kızın boynuna sarılarak... "Ayşe, Ayşe....., diye bağırdı.

— Haydi bakalım koca değirmenci!.. Kapıyı kapa da önüme düş... Yanında böyle bir genç kız vardı da neye şimdiye kadar bize bildirmedin ..

— Sel... Sel... Getirdi.

— Sel mi?. Bu ne iyi selmiş, delikanlı..

Değirmenden karşıya uzatılmış uzun, dar bir iskeleden beş gölge sallana sallana geçiyorlardı.. Ayşe Durmuşun elini tutmuştu.. Jandarma ıslıkla bir sokak türküsünün bir parçasını tekrar edip duruyordu. Jandarmanın arkasından bir köy delikanlısı ikide bir arkasına önerek Ayşeye bir şeyler söylüyordu.

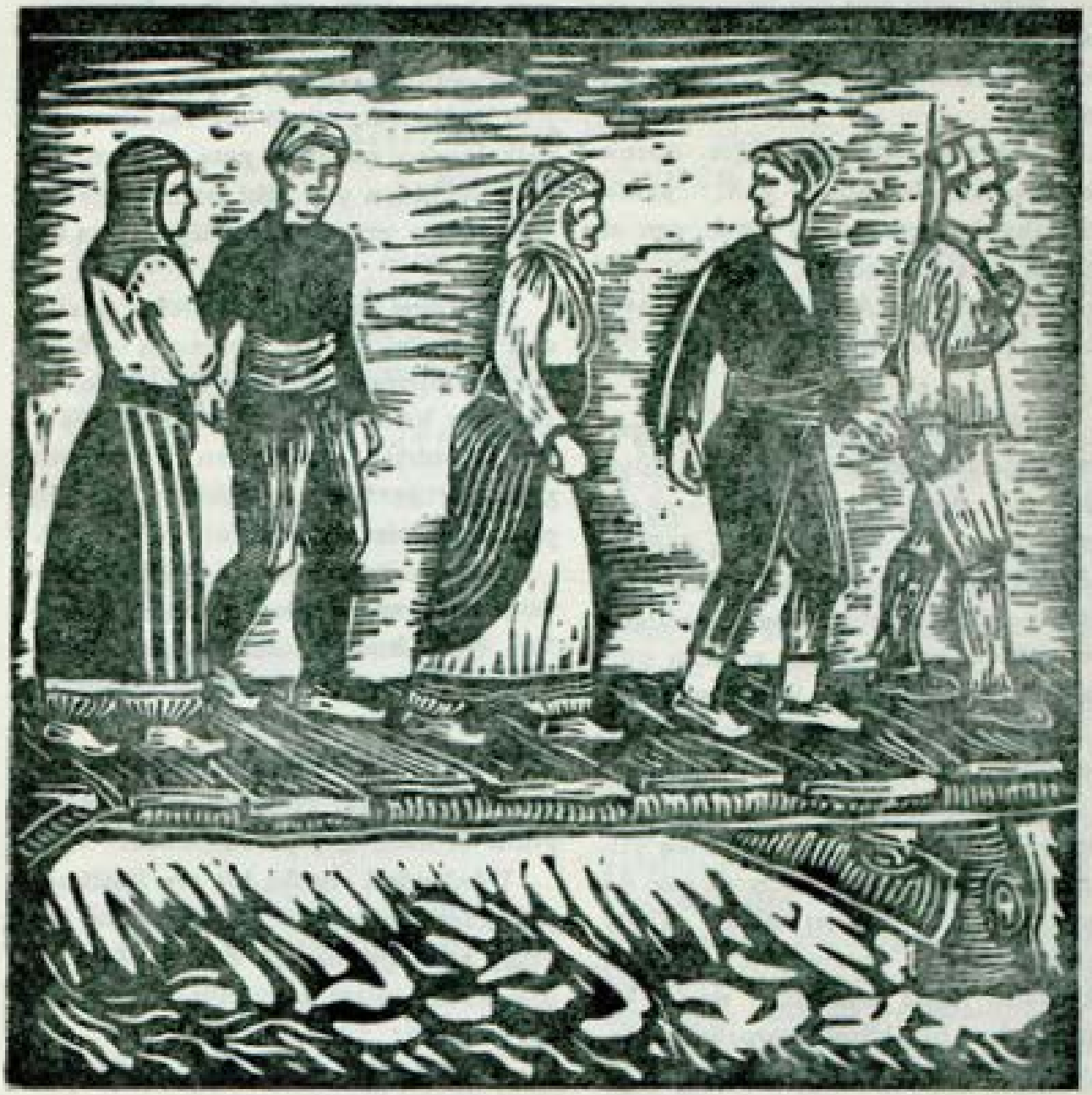

Durmuş Ayşeye sordu:

— Bu da kim?

— Nişanlım.

— Nişanlın mı?...

Durmuş onu Ayşenin kardeşi sanmıştı. Hergün koca çuvallarla belki yirmi defa sekerek geçtiği iskelenin üzerinde yürümesini şaşırmıştı. Altındaki suyu tersine akıyor gibi gördü. sağa, sola eğilerek güçlükle tutunabildi. Avucunun içindeki elin eriyip dağılacağını sandı. İlk defa baş kasının canı gözünde küçüldü. Katı saplı keskin bir bıçak onu bu baş dönmesinden kurtarabilirdi.. Güçlükle ayağını toprağa attı.

Ertesi gün onu göz hapsinden çıkararak kumandanın odasına götürdüler, kumandan onun arkasını okşıyarak:

— Aferin Durmuş, yiğit çocukmuşsun.. Hiç bir suçun yok, yalnız bir daha değirmene mal olsun, çan olsun ne talılırsa hemen karakola haber vermelisin... Anladın mı... Haydi şimdi işine... dedi.

* * *

Değirmene her kütük parçası çarptıkça Durmuş dayı o geceyi düşünüyordu. Ayşeyi nasıl sellerin ağzından almıştı, onu nasıl sularla döğüşerek değirmene çıkarmıştı.. Kollarını yukarı doğru kaldırdı, yana salladı, yumruğunu sıktı, hayır, artık o güçten bir iz bile yoktu. Şimdi sel suları karşısında o, dizinin dibinde uyuklıyan kedi gibi âciz bir mahlûktu.

Artık kaburgası gevşemeye başlayan bu değirmeni döğen sel, kırk yıldır büyümüş büyümüş, acısına güç dayanılır bir ateş dalgası halini almış, içinden akıp geçiyordu.. Bütün göğdesini tutan kemikler, şu içi kararmış, her bir köşesi çarpılmış değirmen gibi en ufak bir çarpışma ile parçalanıp dağılacak hale gelmişti. Sanki birisi şu koca değirmen taşını onun omuzlarına vurmuştu.

Değirmen, güçlü bir sarsıntı ile çalkalandı, çuvallar yere düştüler, kedi yerinden yay gibi fırladı, tavandaki lâmba yere düşüp parça parça oldu.

Durmuş dayı birkaç defa yerinden kalkmak istedi, omuzuna düşen çuvalın altından bir türlü kalkamadı. Dolabın kanatlarına ağır bir şey gelip çarpmıştı. Değirmen zincirini gerdikçe geriyor, esneyen zincirin paslı gacırtısı artıyordu.

Durmuş dayı çuvalı güçlükle bir yana itti, yan pencereye koştu, kanatlara tıpkı kırk yıl önce olduğu gibi koca bir ağaç kütüğü gelip takılmıştı.

Kancayı omuzladı pencereden uzattı, sel bir dal gibi onu Durmuş dayının elinden kapıp sürükledi..

Uğultudan başka bir şey işitilmiyen karanlıklarda dolabın arasına takılan ağaç göğdesine doğru eğilebildiği kadar eğildi, güçünün yettiği kadar bağırdı:

— Ayşe... Ayşe.....

BÜYÜK KURULTAYDAN DİLEKLER VE KANADADA KÖYCÜLÜK

mark
malik

NUSRET KÖYMEN

"Türkiyenin sahibi hakikisi ve efendisi hakiki müstahsil olan köylüdür.,, *ATATÜRK*

"Millî kültürümüzü muasır medeniyetin üstüne çıkaracağız.,, *ATATÜRK*

TÜRKİYENİN, onu tek parti ile idare edilen bütün memleketlerden ayıran iki büyük hususiyeti vardır:

1 — İdare başında olan partinin ileri ve geniş fikirli, milliyetçi her türkü içine alabilecek kavrayışta, kapalı gözle inanılan ve zorla telkin olunan dar dogmalar değil, mantığa hitab eden geniş ana prensipler üzerine kurulmuş bir programa malik bulunması;

2 — Tam bir fikir hürriyeti tanıması ve yapıcı tenkidlere davetkâr bir saha bırakması.

Eğer ortada çok fikir görülmüyor, tenkid az yapılıyor ve yapılanlar iyi yapılmıyorsa bunun sebebini Türkiyenin tek parti ile idare edilmesinden ziyade memlekette umumî kültürün, müşterî düşünüş ve duygunun ,fikir adamlarına ve tenkidcilere üzerinde düşünülecek meseleleri gösterecek ve bunlar üzerinde etraflı ve derin müşahedeler ve sentezler yapmak için lâzım olan fikrî mesuliyet hissini verecek, onları ifrat veya tefrite, medhiyeciliğe veya demagojiye sapmaktan, *malâyani* söylemekten koruyacak yükseklik ,derinlik ve olgunluğa henüz varmamış olmasında aramak lâzımdır.

Eğer inkılâbın bir "dava,, sı varsa onu burada aramak lâzımdır. Millî kültürü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak yöndemini almış olan parti ve bütün memleket münevverliği bu büyük işin gerekliğini anlamaktadır. Bu direktifte kültür kelimesinin "muasır medeniyet,, tabiri ile birlikte kullanılmış olması kastedilen manadaki ihatanın genişliğini ve derinliğini gösteriyor.

Parti kurultayları işliyen bütün kafaları memleketin en mühim muayyen meseleleri üzerinde hep birden harekete geçirdiği ve bu meseleler üzerinde birçok şeyler söylendiği, münakaşa edildiği ve yazıldığı için büyük bir kültür hareketi ve bu harekete gelmeyi takib edecek büyük bir kültür inkişafı devresinin başlangıcını teşkil etmektedir. Üçüncü kurultaydan bu kurultaya kadar geçen dört yıl içinde tarih, dil, ve musiki sahasında başarılmış ve başarılmakta olan işler, memleketin girmiş olduğu plânlı iktisat devri, yapılmış olan demiryollarının inkişafına hizmet ettiği birlik duygusu ve memleket kavrayışı, halkevlerinin memleket münevverlerini

ve umumiyetle halkı mâşeri düşünüş ve duyuş, ve milli kültür içinde teşkilâtlanma yoluna sokmuş olması, fırkanın "Ülkü„ ve "Yurd„ gibi doğrudan doğruya yaptığı neşriyat, halkevleri tarafından yapılan neşriyat ve halkevlerine satın almak ve yaymak suretile koruduğu neşriyat vasıtasiyle ergin terbiyesi sahasındaki çalışmasını genişletmesi, ve ilk tahsil meselesi üzerine el koymuş bulunması, köy meselesinin lâyik olduğuna yakın bir chemmiyetle ortaya çıkmış olması, ve nihayet on altı senelik bir inkılâb hayatı içinde yetişmiş ve bugün düşünür ve *söyler* bir hale gelmiş bir inkılâb neslinin büyük bir yekûna varmış bulunması dördüncü kurultayın kültürel değerini çok arttırmaktadır. Esasen politika dalaverelerinin oyuncağı olmayan bir memlekette kurultay bir fikir ve kültür faaliyetinden başka nedir? Öyle bir fikir ve kültür çalışması ki bütün memleketin düşünüş ve görüşlerini bir araya toplayıp özleştirerek tatbik edilmek üzere parti merkezine ve devlete veriyor. Bu itibarla bu kurultayı memleketin kültürel inkişafında yeni bir merhale başlangıcı saymak icab eder.

Bu kurultayda Türkiyenin her tarafından gelen murahhaslar memlekette en ıslaha muhtaç şeyler, en çabuk yapılması icab eden işler üzerinde temsil ettikleri muhitlerden aldıkları ilhamlarla fikirlerini söyliyecekler, büyük türk inkılâbının halk hâkimiyetini kurma yürüyüşünde başarması icab eden yeni işleri kararlaştıracaklar. Dört sene evel hedef olarak gösterilmiş ve bugün türk inkılâb tarihinin şerefli başarmaları arasına geçmiş olan işler programdan silinecek ve bunların yerine yenileri yazılacak.

Dileriz ki programa [illegible] den yazılacak sözler arasında "köy„ ve "köycülük„ kelimeleri sık geçsin, "halkçılık„ sözünün "köycülük„ anlamı aydınlatılsın. Köy meselesi içine aldığı birçok münakaşalı sorgularla öyle girift bir iştir ki parti programında, belki bunların hepsine birden bu kurultayda sarih hükümler koymak mümkün olmaz. Bu meseleler Ülküde şimdiye kadar çıkmış köycülük ve bilhassa 26 ıncı sayıda çıkan ve kitab halinde neşredilmiş olan "köycücülük programına giriş„ yazısında ortaya konulmuştur. Kurultayın bu ve bu gibi meseleler üzerinde konuşmasiyle parti köycülük işini ele almış olacaktır. Burada şunu kaydetmek isteriz ki, Ülküde neşredilmiş olan fikirleri şimdiye kadar takib etmiş ve köycülük üzerinde derin düşünmüş olanların teslim edecekleri gibi, yeni köycülük anlayışı *köy için* muvakkat yardım tedbirleri almaktan fazla bir ülkü gütmektedir: köyü demokrasisinin temeli, millî varlığın kültür, iktısad, ve sanayi nüvesi ve köylüyü, ıslah edilecek bir seçim sistemi ve süratli bir köy ergin terbiyesi ile, memleketin "hakiki efendisi„ yapmak.

"„

Bütün dünyada en dikkate değer köy ve köycülük çalışmaları Danimarka, Meksika ve Kanadada yapılmak-

tadır. Maamafih şunu da söylemek lâzımdır ki köy çalışmaları, bu sahada, bugün ,en büyük hız ve kavrayışla yürüyen bu üç memlekette dahi, Danimarkada üç çeyrek asırlık bir ömre malik olmasına, Meksikada bir köylü ihtilâlinin çocuğu olmasına, Kanada'da derin bir köy ıztirabından doğmuş olmasına rağmen, henüz toplu ve sarih hedefli bir "köycülük„ görüşü altında tezlendirilmiş ve sistemleştirilmiş olmaktan çok uzaktır. Bununla beraber, her üç memlekette de, bilhassa Meksika ve Kanadada, bizim için ibretle tetkik ve takib edilmesi icabeden noktalar ve inkişaflar vardır. Meksika ve Danimarka hakkında **ÜLKÜ**'de yazılar çıkmıştır. Burada Kanada köycülüğünün en mühim safhalarını bu meseleler üzerinde düşünenlerin ve bilhassa Kurultayda toplanmış olan *halk* murahhaslarının, gözüönüne koymak istiyorum.

Amerikada on dokuzuncu asrın sonunda büyük bir hız alarak yirminci asrın ilk çeyreğinde azamî inkişafını bulan sanayileşme esas itibariyle bir köy ve ziraat memleketi olan Kanada'da da tesirlerini göstermiş ve şehirleşme yolunda yürüyen bu sanayileşme Kanada'nın köy varlığını temellerinden sarsmıştı. Şehrin para ile fazla alışkanlığı olmıyan köy delikanlısına teklif tetiği yevmiye ve bu yevmiyenin temin ettiği ferdî istiklâl köy delikanlılarını şehirlere çekiyordu. Bu suretle esasen dağınık ve ufak köylerde az nüfusa malik olan Kanada kırı en zeki ve en müteşebbis insanlarını kaybediyordu. Süratle şişen ve yayılan şehirleri beslemeğe Kanada kırının akan en özlü nüfusun yetmediği zamanlar oldu; İngiltereden ve Avrupadan bir çok sergüzeştçi insanlar Kanada şehirlerine geldiler. Büyüyen, gitgide kozmopolitleşen şehirler politika dalaverelerinin, grevlerin, türlü fesad ve propagandaların ocağı haline geldi.

En basit bir maşeri varlığı yaşatmağa, toplu yaşamanın en iptidai ihtiyaçlarını karşılamağa gücü yetmiyecek kadar küçülmüş, rehber ruhlu insanlardan mahrum kalmış olan köyler fazla kalabalıklaşmış, kozmopolit şehirlerin doyuramadığı melez simsarların istismar pençesine düşmekte gecikmedi. 1929 yılı buhran bayrağını dünyanın üzerine çekmeden çok daha evel Kanada köyleri candamarlarına sülükler üşüşmüş bir gövdenin ölüm ihtilâçları ile kıvranıyorlardı. Her türlü umut ve kuvvetlerini kaybetmiş olan köylüler devlet yardımile canlarını gövdelerinde tutabiliyorlar, derdlerine çare bulmak yolunda en ufak bir kıpıranış gösteremiyorlardı. Devlet bütçesinde aç köylere yardım yükü ağırlaşmağa başlıyordu.

Kanadanın bu ıztırabı en şiddetle duyan bir kır yerinde, Nova Scotia'da Antigonish kasabasında bulunan St. Francis Xavier üniversitesi köy derdini anlamakta, sebeblerini ve çarelerini araştırmakta idi. Bu üniversite aynı zamanda bir mektebin vazifesinin hayatta yerini arıyan, fakat çok defa bulamıyan diplomalı zengin çocukları yetiştirmekten ibaret olma-

dığını da anlamıştı. Bu üniversite yirmi sene kadar süren tetkikler, tecrübeler, ve parça çalışmalardan sonra 1928 de bir "köy ergin terbiyesi„ fakültesi açtı. Bu fakültenin maksadı köy erginlerini köylerinin derdlerini anlıyan ve buna çareler arıyan kafaları işler insanlar haline getirmekti. Fakülte köylerde bir uyandırma misyonerliği ile işe başladı ve açtığı "halk mektebi„ nde en müsteid köylüleri köy rehberi olarak yetiştirip köylerine göndermek ve bunlara köylerinde başladıkları işlerde yardım etmek işine koyuldu.

Bu çalışmaların köylerin manevî yükselmesi üzerinde ve hakiki bir demokrasiye doğru yönelme yolunda vardığı neticeleri bırakalım ve yalnız maddî ve iktısadî sahada doğmasına sebeb olduğu varlıkları gözden geçirelim. Süt ve mamûlâtı kooperatifleri, yün yetiştiricileri cemiyetleri, kooperatif dükkânları, ziraatın ıslahı tetkik cemiyetleri doğrudan doğruya bu çalışmaların semereleridir. Bir zamanlar derin bir yeis içinde bütün ruhî kudretlerini ve başarma heyecanını kaybetmiş olan köylüler şimdi bütün güçlüklerle cesaret ve muvaffakiyetle mücadele etmekte, kendilerini şehrin esaretinden kurtaracak iktısadî teşkilâtlanmalar yapmaktadırlar.

50 dolarlık bir başlangıç sermayesi ile teşekkül eden bir balıkçılık kooperatifi beş sene sonra bir konserve fabrikası kurmuştur. Nova Scotia köylü grupları aralarında birleşerek son üç sene içinde ihtiyaçları olan 15,000 ton sunî gübreyi kendi tuttukları vapurlarla toptan getirtmişler ve bu suretle 75,000 dolarlık bir tasarruf temin etmişlerdir. Bir çok köylerde her ailenin muhtaç olduğu eşyayı mutavassıtsız alan kooperatif kulüpleri kurulmuştur. Üniversitenin teklifi üzerine hükûmet 1932 de bir kredi kooperatifleri kanunu yapmış ve şimdiye kadar üniversite çevresindeki köylerde 15,571 dolar sermaye ve 1,426 aza ile 23 kredi birliği kurulmuştur. Kurulan büyük kooperatifler arasında bilhassa Kanada canlı hayvan kooperatifi, birleşmiş deniz balıkçıları kooperatifi, ve Kanada ziraî mahsûlât kooperatifini zikretmek lâzımdır. Kooperatifler tarafından kurulmuş olan yirmi beş tane istakoz ve balık konserve fabrikası sanayide serbest ve şuurlu elbirliğinin faydasını ve işlerliğini müsbet bir şekilde göstermektedir.

Elli ailelik fakir ve çok geri bir balıkçı köyü 1932 de ormandan ağaç kesip, hayvanları olmadığı için sırtlarında taşıyarak bir konserve fabrikası ve bir iskele yapmış ve bankalar kredi vermediği için dostlardan borç toplıyarak fabrikalarına lâzım olan makineleri almışlardır. 1932 de elde ettikleri 4,000 dolar kazançla borçlarını ödedikten sonra geri kalanını paylaşmışlardır. Köylerinde çocukları için süt olmadığından keçiler almışlar, ve iki büyük balıkçı kayığı yapmışlardır. Sonra bir mekteb yaparak, bilhassa erginleri okutmak suretiyle köyde okuyup yazma bilmiyen kimse bırakmamışlar ve kadınlara elişleri

öğretmişdirler. Şimdi mekteblerini büyütmekle meşguldürler.

Kanadada köycülük bakımından büyük bir aläka ile tetkik ve takib edilmesi icabeden bir şey de köy el - işleri ve köy sanatları cereyanıdır. Kanadada memleketin iktısadî ve içtimaî salâbetini temin için tek yolun köyde elişlerine, ev sanatlarına, küçük sanatlara ehemmiyet vermek ve bunları memleket ölçüsünde teşkilâtlandırmak olduğuna inananlar az değildir. Henüz bir köy snayiciliği görüş ve kavrayışına varmamış olmakla beraber bu cereyan büyük bir istikbal vadetmektedir. Bu sahada büyük bir inanla çalışan elişleri birliğinin köy işçilerine 1920 den 1934 e kadar 1,000,000 dolar emek parası temin etmiş olması İngilterenin dominiyonu, Birleşik Amerikanın komşusu ve Japon dumping'inin mühim bir faali - yet sahası olan bir memlekette azımsanamıyacak bir muvaffakiyettir.

Bu yazı için şu membalardan faydalanılmıştır:

1 — Journal of Adult Eduction, Nisan 1935.

2 — The International Quarterly of Adult Education, Mart 1935.

ZIVARIK KÖYÜ

NAMIK AYAS

Genel Durum:

1 — Zıvarık, Konyanın Cihanbeyli kazasına bağlı (120) evli ve (1005) nüfuslu bir nahiye merkezidir. 1920 yılında nahiye haline getirilmiştir.

2 — Zıvarık Konyanın (55) kilometre kuzeyinde biraz doğuya doğru, Konyadan Ankaraya giden şosenin (8) kilometre sağında, hafif yamaca kurulmuş bir köydür. Doğusunda küçük sırtlar ve tepeler uzanır. Kuzeyi ve batısı sonsuz ovalarla çevrilmiştir. Toprak kumlu ve kireçlidir. Sırtların yetiştirme gücü ovalara göre daha çoktur.

Köyün adı, "suvarmak - sulamak„ kelimelerinin parçalarından "Suvarık„ iken zamanla değişerek "Zıvarık„ biçimine girmiştir.

3 — Zıvarıkta Bizans eserlerile sıksık karşılaşılır. Bir mescit duvarıyla asari atika mütehassısların dikkatlerine çarpan bir yazılı taş vardır. Geçen sene değerli birkaç yazılı taş da Konya müzesine gönderilmiştir. Burada Bizanslılar zamanından kalma oymalı taşlar ve sütunlar kullanılmış Selçuk işi bir de han vardır. Bu hanın eskilik değeri azdır.

4 — Zıvarık köyü toplu değildir. (90) evi bir yerde, (15) i (Körkuyu) adını alan bir yaylada, (15) i Yeniyaylada yapılmıştır. Halk bu yaylalara yaylım gerekliği dolayısiyle çıkmağa mecbur olmuştur. Zıvarığa Körkuyu (7), Yeniyayla ise (10) kilometre uzaktır. Ayrıca yazın göçülerek kışın dönülen "Keşlik„ ve "Gilet„ adında iki yaylası daha vardır.

5 — Köy halkı tamamen Türktür. Nahiyenin diğer köyleri de böyledir. Nüfusunun yüzde onunu Kırımdan göçenler tutar. Bunlar otuz sene önce yerleşmişler ve halkla kaynaşmışlardır.

Soysal durum:

1 — Nahiye halkı yıllardanberi buralarda sürüp giden kuraklıktan ötürü gülmeyi, sevinmeyi unutmuştur. Kadınlar eğlencede erkeklerden daha hareketlidirler. Düğün, kına, nişan gibi fırsatlarda eğlenmesini bilirler. Böyle gecelerde içlerinden biri eline leğen veya taş alarak ahenkle çalar. Genç kızlar kaşıklarla oynarlar. Bunlar en ulusal Türk oyunlarıdır ve bu oyunlarda türküler, koşmalar da söylenir Bu türkülerden birini aşağıya yazıyorum:

Kız seni gayet güzel dediler
Zülfünü yüzüne yazar dediler.
Ağlaya ağlaya gezer dediler
Kız seni almağa geldik almağa
Açılmış gülleri geldik dermeğe

—§—

Baban değneğini alsın eline,
Türlü armagan ısoksun beline,

Gelsin, baksın şu kızının haline
Kız seni almağa geldik almağa
Açılmış gülleri geldik dermeğe

—§—

Dam başına mumlar yaktım yan - madı.
On parmağa yüzük taktım olmadı
Kız babanı ben çağırdım gelmedi
Kız seni almağa geldik almağa
Açılmış gülleri geldik dermeğe

—§—

Telli paşum sıyırdılar başımdan
Ayırdılar, boydaşımdan, eşimden
Ben gülmedim, tâ küçücük yaşım- dan
Kız seni almağa geldik almağa
Açılmış gülleri geldik dermeğe

Erkekler olsun ,kadınlar olsun, yaz günleri tarlada, bahçede, har - manda çok yorulduklarından geceleri uzak harmanlardan ay ışığının engin parıltıları arasında gelen yiğit türkülerini dinliye dinliye erkenden uyurlar .

Kışın erkekler, orta Anadolunun misafir evleri olan odalarda oturur, komşular hep o mahallenin büyüğünün odasına gelirler. Odalarda efsaneler anlatılır. Vahşî hayvanara aid vakalar söylenir. Eski günlerden konuşulur. Kadınlar evlerde yüzük, fincan oynarlar. Gruplar halinde akraba - ların ,komşuların evlerine gider - ler. Köy halkı, kışın bile karışık köy işlerinden yorgun olduklarından en geç saat dokuzda hepsi uyumuş bulunur.

2 — Kadın bu nahiyede ev ve tarla işlerinde erkeğinden fazla çalışır. Fakat soysal işlerde, dış yaşamada onun hiç reyi yokutr. Kadın, geçmişin kadınlığa yaptığı en büyük felâkete uğramış ,kapatılmış ,erkek gözlerine karşı maske takınmıştır. Bir kız ,azçok göze çarpacak bir yaşa gelince ona ak patiskadan, yahut Konya yerli tezgâhlarında işlenerek "şelme„ adı verilen bir örtü verirler. Kadın evinde çemberinin, ve dı - şarda bu ak örtünün içinde ihtiyarlar. Kendini en yakınlarından baş - ka kimse görmez. Zıvarık kadınının içinde taşıdığı ev işlerine, aile saadetine ,çocuk büyütmesine aid en iyi cevherler dört duvar içinde saklı kalmağa mahkûm olmuştur.

Mektebe giden kızlar entari ve bere giymeğe alışmışlardır. Yetişkin kızlar bütün Konya havalisinde kullanılan "içlik şalvar„ giyerler. Mamafih bu kıyafet hakkile araştırılırsa kadınların ev ve tarla işlerini yapmalarına daha elverişlidir. Kadınlar çok temizdir. Temizlik işlerini evlerinde de ihmal etmezler. Kapılarının önünü ve odalarını yakından getirdikleri ak toprakla badana yaparlar. Çiçekleri ,yeşilliği severler. Bu güzel duygu, onların hepisinde, saksıda çiçek bulundurmak, ilkbaharda çiçek yetiştirmek gibi güzel neticeler vermiştir. Dil inceliği de onlarda erkeklerden daha ileridir. Hele türü yeniliği pek çabuk kaparlar. Kentten gelenlerin, konukların yanına giderek onlara benzemek isterler. Köyde kadın muallim bulunması onların ince duygulu, ve soysal

anlam yönünden ileri olmalarına çok yaramıştır. Kadınlar ,okulda yapılan müsamerelere koşa koşa gelirler. Her zaman yenilenmesini dilerler. Böyle müsamere günleri okulda bir tek boş yer bile kalmaz .

3 — Erkek Zıvarıkta, tabiatın yol verdiği günler ,tarlasında, çiftinde, koyununun arkasında kendini unutarak çalışır. Kışın köyde kahve olmadığından halk vakit geçirmek için odalara toplanır. Buralarda, gündüz sabahtan akşama, gece de uyku vaktine kadar oturulur, konuşulur, saz çalınır, ulusal türküler söylenir. Bu odalar aynı zamanda köyün konuk odalarıdır. Gelen konuklar eğer hatırlı ve tanınmış kimseler ise bu odalarda misafir edilirler. Tanınmayanlar köy kenarındaki hanlarda yatarlar.

Erkeklerin geceleri evlerinde çoluk çocuklarile bir arada oturmaları âdet olmamıştır. Kadınlar erkeklerden ayrı otururlar. Erkekleri çok sayarlar. Bu saygı onların içine sinmiş ve değerli bir armagan gibi anadan kıza kalmıştır .

4 — Çocuk Zıvarıkta değeri olmayan bir nesnedir. Köylü çocuğuna da ancak koyununa ve çift hayvanına verdiği değeri verir. Ne doğuşuna, ne de ölüşüne fazla ehemmiyet vermez. Çocuk her evde çoktur. Ailenin büyüğü onlardan ancak koyunundan bahsettiği kadar konuşur. Bu alâkasızlık o kadar geniştir ki bazan yeni doğmuş ve herhangi bir sebeble ölmüş bir çocuğun ölümü için kendisine "Başın sağ olsun„ diyenlere, baba gülerek ve utanarak karşılık verir.

Çocuklar sokaklarda gübrelikler, süprüntüler içinde oynarlar. Sabahleyin evinden çıkan çocuk ne anası, ne babası tarafından bir kez olsun aranmaz. Karnı acıkınca bu çocuk eve gelerek bir parça ekmek alır. Bu ekmeği sokakta toz, toprak içinde kendisi gibi acınacak boydaşları içinde ısıra ısıra yer. Babalar, çocularını ancak akşam görürler. Onlarla konuşmazlar.

5 — Taassup Zıvarıkta ancak geçmişin taassuplandırdığı zümrede, yaşlılarda kalmıştır. Bunların bile yeniliğe bir özenme duydukları, kimseye belli etmeden uzaktan olsun gıpta gözleri fırlattıkları görülüyor. Gençler böyle geri duygulardan uzak yetişmektedirler. Köylerinin her yönden güzelleşmesi genç neslin ilk isteklerindendir. Batıl ihtikatlar da ge ne yaşlılarda görülür. Gençler batıl itikatlara şimdilik şüphe ile bakıyorlar.

6 — Zıvarıkta içki ancak düğünlerde eskiden alışmışlar tarafından kullanılır. Kumarın ise ancak adı duyulmuştur. Yedi senedenberi burada bulunduğum halde kumar oynayan ve sarhoş olan bir kişiye bile rastlamadım.

7 — Köyde zengin bir aile vardır. Orta halli otuz ev sayılır. Geri kalan doksan ev çok fakirdir. Sıcak yemeği iki günde bir görenler pek çoktur. Tatlıyı yılda bir kez, o da ancak komşu evlerde veya düğünlerde yerler. Bu bölüm halk iyi gıda alamadığından çok cılızdır. Bir zamanlar Konyanın buğday anbarı sayılan bu köyün bu çalışkan bölümünün bu

kerte düşmesine dokuz seneden beri süren kuraklık sebeb olmuştur. Bu halkın ot yediği, Kızılay'dan aldığı una sıcak su katarak yediği günler olmuştur. Bu bölümün üst başları da böyledir. Geçen yıl köy okulunu teftiş eden maarif müdürü gezdiği bütün köyler içinde bunlar kadar kötü ve eski giyinmiş okullu bulmadığını söylemiştir. Bu halkın büyük bir kısmı ve en çok gençleri geçen yıl uzak yerlere iş aramağa gitmişlerdir. İçlerinde bulamadan dönenler olmuştur. Ötekiler (30) kuruş gündeliğe bile razı olmuşlardır. Beş ay sonra çoluk çocuklarının yanlarına ise ancak 10 - 15 lira ile dönmüşlerdir.

8 — Zıvarığın orta halli ve fakir halkı çok borçludur. Bu borcun çoğunu Ziraat bankasına olanı teşkil eder.

Bunun sayısı (12,000) liradır. Ziraat bankası beş yıl önce bu halktan (yüzde 14) faiz toplamıştı. Faizin yüksekliği halkın evelce aldığı paranın iki kata varmasına dayanmıştır. Zıvarıklı bu borçları hep kuraklık yüzünden, değerli ev eşyasını sattıktan sonra yapmıştır. Kuraklık senelerin sürüp gideceğini bilemediğinden de haline göre bankadan bir az para almış, ve borç yükü altında kalmmıştır.

9 — Zıvarıkta evlerin çoğu tek katlıdır. İki oda, bir aralık olarak yapılmıştır. İki katlı ev sayısı altıyı geçmez. Bu tek kat evlerden birine girersenız önce oldukça geniş bir avludan geçersiniz. Bu avluya her ev yerine göre bir iki akasya fidanı dikilmiştir. Yaz günü sizi bu evlerde renk renk çiçekler karşılar. Avlu duvarları dışarıdan görülmiyecek kadar yüksek bir çitle çevrilmiş ve bu çitin üzeri dikenle kapatılmıştır. Karşıdaki küçük kapıdan ya bir iki merdivenle, yahut doğruca girersiniz. Karşınızda aralık ve aralığın ortasında da çokluk bir ocak bulunur. Aralık adamı çok evlerde yatak odası işini de görür. Sağda ve solda birer oda vardır. Odaların ikişer penceresi bulunur. Güneşe karşı yapılmıştır.

Güneş girmeyen ev pek azdır. Zıvarıkta her odaya da ayrıca "ev„ aralığa da "Araev„ denir. Evler pencelerine kadar yıkıklardan getirilen (*) taşlardan, geri kısmı da kerpiçten yapılır. Toprak çok sağlam olduğundan üzerine beş on senede bir vurulan çamur sıvalarla bu evler uzun seneler yıkılmaz. Bu yapılarda kullanılan harç belli ki gene çamurdur. Toprak Zıvarık gibi ova köylerinde köylünün her eşidir. Köylü ona eker, ondan alır. Zahiresini onun içinde saklar. Fazla samanının üzerini onunla kaplıyarak kıştan, yağ-

(*) *Çünkü Zıvarık eskiden (1000) evli bir köymüş. Nüfus çokluğu, yaylanın darlığı ve tarlaların uzaklığı yüzünden otuz senedenberi halk yaylalara dağılmağa ve oralarda kışlamağa başlamışlar. Yavaş yavaş köyden ayrılmışlar. Şimdi Zıvarıktan ayrılarak kurulmuş (6) köy vardır. Bunlar: (Ölmez, Sarınç, Zengicek, Maydos, Hoydos, Dedeler) atlarını taşır.*

murdan korur. Yazın yattığı yer o - nun üzeridir, kışın da keçesini onun üstüne serer. Evlerinin bütün malze- mesini o verir. Damını bile toprakla toprakla sıvayarak yağmura karşı a- kıntı yapar. Çocuğu toprakla oynar. Hamrunu toprak tandıra yapıştırarak ekmek haline getirir. Köylünün çok zengini de altın liralarını gene toprak kaplarda toprak içinde muha- faza eder.

Evlerin dışına hiç badana yapıl - maz. İçi sıkısık (Aktoprak) denilen ve yakından getirilen bir cins top - rakla çırpılır.

10 — Evlere keçe denilen ve köy- lü yününden kentte yaptırılan bir sergi serilmektedir. Tektük evlerde halı da kullanılır. Masa ve sandalya kullanmak adet olmamıştır. Odaların köşesine sıra ile oturarak minderleri konur. Köylünün geceleri yattığı yataklar ve bazı küçük eşya odalar- da "oymaca„ denen kapaksız dolap- larda saklanır. Bu oymacaların üs - tüne yünden yapılmış "cicim„ ya - hut "tülü„ denen birer örtü asılır. Köylü yerde yatar. Köylü odalarını süslü göstermeğe çok düşkündür. Meselâ raflara evde renkli ne varsa konur. Renkli tabaklar kâseler, tas - lar süs kabakları rafların süs eşya - sıdır. Geceleri seyrek gelen misafi- re bir yiyecek çıkarmak âdet olmuş- tur. Buna "Çetnevir„ denir. Çetne - viri, büyük bir sini üstüne konan; üzüm, leblebi, iğde, şeker, bulgur, düvü teşkil eder.

11 — Köyde ortalama olarak yıl- da (25) doğum (10) ölüm sayılır. (4) evlenme olmaktadır. Uzun yıllardan- beri boşanma olmamıştır.

12 — Zıvarık nahiye merkezi bir köy olduğundan halk nüfusa aid iş - lerini nahiye nüfus memurluğunda yaptırmaktadır. Evlenme işleri de nahiyede görülür. Zabıtaya aid işler gene yerinde karakolda görülmekte- dir. Nahiye müdürü halkın idarî iş- lerini görmekte, şikâyetleri dinle - mektedir. Halk bunların gayri işle - rini yapmak üzere kaza merkezi olan Cihanbeyliye gider. Bunlar yaş de - ğiştirme, ufak tefek davalar, vergi, icra işleridir. Ancak kazada asliye teşkilâtı, doktor, ağır ceza mahkeme- si olmadığından halk bir kazada vi- lâyet merkezine yollanmaktadır. Ci- hanbeyli, Zıvarığa (45) kilometre u- zakta, kuzey yöndedir.

Zıvarıkta inzibat çok iyidir. Halk çok geçimli ve namusludur. On yıl- danberi yerinde görülen bir iki hır- sızlık vakasından başka bir yaralama vakası bile olmamıştır. Zıvarıkta a - dam öldüren bir kişi bile yoktur.

13 — Halkın çoğu köyünden ve Konyadan başka yer bilmez. İçlerin- de askerlik dolayısile yurdun birçok yerini, hattâ Galiçya, Hindistan, Hindiçini, Mısırı görenler bile var- dır. Bir aile Konyada (Zıvarıklı za- deler) adı altında oldukça mühim bir ticarethane idare etmektedir.

Kültürel durum:

1 — Zıvarığın yedi yıl önce mes- citten bazı değişmeler ve ayrılmalar yapılarak okul haline getirilmiş, taş yapılan beş sınıflı, bir salonlu, mu- allim odası bulunan bir okulu var - dır. Okulun bu hale getirilmesi için

(300) lira kadar bir para harcanıl - mıştır. Şimdiye kadar (3) muallimle i- dare edilen okulun kadrosu iki se . nedenberi (2) ye indirilmiştir. Muallimler karı koca çalışmaktadır. Altı buçuk yıldanberi burada bulunmaktadırlar.

2 — Okulun devam eden talebe sayısı (100) dür. Köyde tahsil çağında çocuk sayısı (150) den çoktur. Yılda çıkan talebe onu geçmemektedir. Buna çocukların baba - larına yardım, darlık yüzünden başka yerlerde çalışmağa mecbur olmak gibi sebeplerle okuldan vakitsiz ay - rılmaları sebeb olmaktadır.

3 — Okulu bitirenler köylerinde kalmakta ve çiftlerile çubuklarile uğraşmaktadırlar. İçlerinde üniver - sitede tıp bölümünde babasının bü . yük para yardımlarile okuyan yalnız bir genç vardır. Diğer çocukların babaları kendilerini başka okullara gönderecek durumda değillerdir.

4 — Muallimlerin okul dışındaki uğraşmaları iyi sonuçlar vermiştir. Bu uğraşmaları talebenin ve okulu bitirenlerin yaptığı müsamerelere köylünün gelmesi, sıksık okulda sıhhi, içtimaî, terbiyevî konferanslar vermek, kanunun verdiği köy işle - rile uğraşmak ,okul bahçesinde fidan yetiştirmek ve Konyadan getirilen fidanları parasız halka dağıtarak dik. tirmek, bayramlarda candan alâkadar olmak, köy evlerini süsletmek, meydanda konferanslar vermek, köy odalarında gündelik gazeteleri okuyarak halkı tenvire çalışmak teşkil eder.

Bu yıl da okulda kadınlara saylav seçme hakkının verilmesi üzerine toplantılar yapılmış, soyadı işinde de bütün köylü okulda toplatılarak ilk ayda soy adlarını seçmişlerdir.

5 — Köyde erkekerin hepsi - yaş. lılar ayırt - okuma yazma öğrenmiş. lerdir. Kadınlardan okuma yazma öğrenerek ulus okulunu bitirenlerin sayısı (58) dir.

6 — Köyde medreseden başka yerlerde okuyanlar yoktur. Köy okulunu bitirenlerin sayısı (60) kadardır.

7 — Köye Konyada çıkan "Baba. lık, "Ulus,, "Yurt,, "Akşam,, gaze - teleri "Ülkü,, mecmuası gelmektedir.

8 — Posta nahiye müdürlüğünden alınır. Nahiye müdürlüğüne de ara sıra işi düşerek kazaya gidenler getirirler. Posta işi emniyette değildir.

9 — Köylünün hükûmete yapacağı dilekleri muallimler, yahut okulu bitirenlerden biri yazmaktadır. Okur yazar çok olduğundan mektupları bilmiyenler en yakınına yazdırırlar. Bu mektuplarda açık ve gönülden kopan sözler göze çarpar.

10 — Halk dersanesinden 1929 da 108, 1930 da 62, 1931 de 12, 1932 de ise 7 yurttaş çıkmıştır. Ya - zık ki içlerinde ilerliyenler pek azdır. O zaman ısrarla açılması istenen okuma odaları işinin takip edilmemesi köylünün öğrendiğini bile unuta - rak duruma gelmesine sebeb olmuştur.

11 — Zıvarıklılar öz türkçe kelimelerle konuşurlar. Muallimler dil seferberliğinde buradan tam (1000) tane derleme fişi göndermişlerdir.

B I B L I Y O G R A F Y A

Türkiyat Mecmuası — Gaziantep Büyükleri

TÜRKİYAT MECMUASI: IV üncü cilt, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstiüsü neşriyatından.

Her zaman ilmî ve ciddî yazılarla çıkan bu değerli mecmuanın dördüncüsünün de çıktığını okuyanlarımıza memnuniyetle haber verebiliriz. Avrupa bilgi acununda da yüzümüzü ağartan bu kıymetli mecmuanın içindeki yazıları okuyanlarımıza tanıtmağı bir borç bilmekteyiz.

Mecmuanın ilk yazısını Cağfer oğlu Ahmedin Uygur'larda hukuk ve maliye ıstılâhları adlı makalesi teşkil etmektedir. Müellif burada neşrolunan Uygur metinlerindeki hukuka ve maliyeye ait ıstılahları birer birer mevzuu bahsetmekte ve bunlar hakkında mevcud literatürü toplamaktadır. Cafer oğlu 33 hukuk, 17 maliye ıstılâhını toplamıştır. Türkçedeki ifade tarzı ekseriya bozuk ve bundan dolayı da bazan pek müphem olan bu makale bilgi acununa yeni hiç bir şey öğretmeyip yalnız bunu bilmiyenler için iyi bir toplamadan ibaret kalmaktadır.

Dr. Ali Nihad'ın Şeyhî'nin dili hakkında yazdığı çok değerli bir yazısı, Birinci Mengli Giray Han yarlığı adlı makale ile Şerefeddin'in Mevlânada Türkçe kelimeler ve şiirler başlıklı çok mühim ve esaslı bir makalesi mecmuanın belli başlı makalelerini teşkil etmektedir.

Bize göre mecmuanın en esaslı ve mühim makalelerinden birisi de Bang ve Rahmeti imzasını taşıyan bir Uygur metninin aslını ve tercümesini ihtiva eden bir makaledir. Avrupa'da dahi yüzümüzü ağartan bu çok değerli gencin mesaisi yalnız dil tarihimizin yadigârlarını zenginleştirmekte değil, aynı zamanda din ve edebiyat tarihimize dair de mühim malzeme vermektedir. Mevcudiyetile her zaman iftihar edebileceğimiz bu değerli gencin mesaisinin Türkiyat mecmuasına girmesi mecmua için bir kazanç bizim için de bir sevinç teşkil etmektedir.

Mecmuada Romaskeviç'de evelce Thury Jozef'in Behçet ül lûgat adlı çıkardığı eserinin başka bir yazmasının bulunduğunu haber vermekte ve bu hususta izahatta bulunmaktadır. Bundan sonra Fehrengnâmei Sadi'nin neşrolunan nüshasından gayri bulunan bir yazma ile matbuu mukayese edilmektedir.

Bu değerli mecmua yabancı ülkelerde Türklüğün yüzünü ağartan biricik eserimiz olduğu için bu hususta biraz titiz davranarak tenkid etmekte kendimizi haklı görmekteyiz. Rahmeti gibi kıymetil bir gencin mecmuada yer alması bizi ne kadar sevindirdi ise ilme hiç de yeni bir şey ilâve etmiyen yazıların mevcudiyeti bize bu nüshanın biraz acele edilerek çıkarıldığı hissini vermektedir. Türk Dili Tetkik

Cemiyetine takdim olunan yazıların mecmuada yer tutması mecmuanın hacmini büyütmek gayesinin takib olunduğundan başka bir maksada atf olunamaz. Her nüshasında ilme yeni bir şeyler ilâve ettiğini görmeğe alışığımız Türkiyat Mecmuası şimdiye kadar bu kadar zayıf çıkmamıştı.

H. N. O.

GAZİANTEP BÜYÜKLERİ; Yazan: Şakir Sabri, Gaziantep Dil, Edebiyat, Tarih komitesi neşriyatından, 1934, Gaziantep.

Halkevlerimiz durmadan çalışıyor; hergün elimize bir halkevinin kitabı geçmekte ve her çıkan esere memnun olmaktayız. Gaziantep de evelce çıkardığı üç güzel esere bir de yukarda adını yazdığımız kitabı ilâve etti. Bu kitap canlı membalara ve mahalli eserlere müracaat edilerek yazıldığı için ayrıca bir ehemmiyeti haizdir. Başta meşhur Aynîden bahsedilmektedir. Şakir Sabri pek mütevazi ve yerinde olmak üzere her aldığı membaı kaydetmektedir. Gençlerimizde görmekte olduğumuz malûmat furuşluğa bu eserde tesadüf edemezsiniz. Mütevazi ve değerli arkadaşımız bu mühim eserinde Antepteki kitabelere de dayanmış, bilmediğimiz birçok noktaları aydınlatmıştır. Eserde bir ilim iddiası, malûmat taslamak yolları bulunamaz. Ve işte eserin kıymeti de buradadır. Şakir Sabri didinmiş, tırmanmış; çalışmış, çabalamış ve iddiasız bir eser vücuda getirmiştir. Kitabın bizim adını dahi bilmediğimiz bazı Anteplilerin bulunması ve büyükler hakkında kitabelere, cünklere, canlı membalara da müracaat edilmesi eserin kıymetini daha fazlalaştırmaktadır.

Gaziantebin bu değerli çocuğunu candan tebrik ederken kendisinden bir ricada daha bulunacağız ve eminiz ki; araştıran ve ciddî bir surette çalışan bu arkadaş bu ricamızı yerine getirebilecek bir iktidardadır; Gaziantebin en eski devirlerden itibaren kitabelerini bir araya toplıyarak neşretmek zaten dil, edebiyat ve tarih komitesinin çalışmaları içindedir. Bihaenaleyh Antebin bu asil çocuğundan bu işi üzerine almasını ve başarmasını diliyerek kendisini tekrar tebrik ederiz.

H. Namık Orkun

HALKEVLERİ MECMUALARI

Uludağ — Taşpınar — Kaynak — Yeni Tokat — Altan

ULUDAĞ; Bursa Halkevi mecmuası, Sayı 1, ikinci kânun 1935.

Dergi çıkaran birçok halkevlerine Bursanın da karışmasını sevinçle karşılamaktayız Daha ilk sayısında dolgun yazılarla çıkan bu mecmua bu sayısı ile dahi bize yarına aid bir çok umud vermektedir. Yalnız değerli yoldaşımızdan bir isteğimiz iddialı yazılardan vazgeçerek memleket araştırmalarına birinci derecede yer vermesidir. Bu suretle bilgi acununa daha faydalı olacağını sanmaktayız. "Bize göre bu böyledir.,, "Bu yanlıştır.,, gibi cümleler büyük otoritelerin kaleminden çıkabilir, fakat onlar bile böyle bir iddiada bulunurken çok müteyakkızdırlar. Velhasıl Bursa halkevi tetkik dürbününün ucunu uzaklara değil Bursaya çevirirse oranın eski eserlerini, tarihini, folklorunu bize tanıtmağa çalışırsa muhakak, ki beş on kitaptan çıkarılan bir yazıdan daha mühim ve bilgi acununun gözlerini üzerine çeken bir yazı çıkarmış olur.

Birinci iddialı yazıyı bir şiirden sonra ikinci iddialı yazı takib etmektedir. Burada yalnız fikirlerimizi yazmak istediğimiz için teferrüata girerek tahliller yapmak niyetinde değiliz. Yalnız şurasını kaydetmek icab eder, ki her Halkevinin en birinci amacı evin programı içinde yürüyerek ona en kısa yoldan erişmektir. Bu sözlerimizle ilmî yazılara yer verilmemesini, bunların ihmal edilmesini istemiş olmadığımız da açıktır.

Mecmuanın üzerinde çalışıldığı ve araştırıldığı anlaşılan en belli başlı yazısını Divanı Lüğatüttürkdeki halk şiirleri başlıklı yazısı teşkil ediyor. Bu değerli arkadaşın harcadığı emeği ne kadar yerinde bulduk ise bir kısmının da boşa harcandığına o kadar acı duyduk. Şiirlerin trankripsiyonları tamamiyle yanlıştır. Dada sonra bazı çok tanınmış kitab ve müellif adları da yanlış yazılmıştır. Ne bizim imlâmıza, ne de aslındaki imlâya riayet edilmemiştir.

Bu yazıdan sonra merinos koyunları ve Bursa vilâyeti adlı güzel bir makale, Uludağ hakkında bir şiir, hükûmet otoritesine saygı başlıklı yazılar mecmuanın iddiasını ve çok değerli makalelerini teşkil etmektedir.

TAŞPINAR; Afyon Halkevi mecmuası; sayı 28 ve 29.

Ülkülü ve çalışkan gençlerin çıkardığı bu mecmuada Rıfkı Melûl Meriç'in Şeyyad Hamza'nın kızına aid bir mezar taşı adlı makalesi bilgi acununa çok mühim noktalar ilâve etmektedir. Bu değerli arkadaşın bilerek, duyarak ve çalışarak yaptığı araştırma, edebiyat tarihimizin bir

noktasını aydınlatmaktadır. İşte bu nevi yazılar mecmuada ekseriyeti teşkil ettiği gün mecmua her zaman aranacak ve dikkatle koleksiyonu yapılacaktır. Süleyman Güngör'in Firikya abidelerine doğru yaptığı bir gezinti çok güzel semereler vermektedir. Gezintisine devam etmesini dileriz. İçindeki yazıları ile okuyanlara Taşpınarın taşmadığını, sahasını bulduğunu ve tabii mecerasında aktığını görmekte olduğumuzdan büyük bir sevinç duymaktayız. Değerli arkadaşlara yollarında muvaffakiyyeler dileriz.

Taşpınarın 29 uncu sayısı da bilgi acunu için değerli yazılarla doludur. Her nüshasında seve seve okuduğumuz pek mühim ve değerli yazılar arasında Rıfkı Melûlün mezar taşları üzerindeki araştırmaları ayrı bir kıymet teşkil etmektedir. Gökpınarın yazısı da çok değerli bir araştırma olup chemmiyetle takib edilmesi gerek olan bir makaledir.

KAYNAK; Balıkesir Halkevi mecmuası; sayı 24 ve 26

Üç yıldır kaynayan Balıkesir gençliği kendisini Kaynakta gösteriyor. Kemal Özer'in Kepsudun tarihine genel bir bakışı, Kalkan oyunları adlı yazısı memleket araştırmalarına birinci safta chemmiyet verdiğini göstermesi itibarile bizi çok sevindirmektedir. Çok eskiden tanıdığım ve değerini her zaman takdir ettiğim İbrahim Şevki Işıkman da işli ve özlü yazıları ile mecmuada mühim bir yer tutmaktadır. H. Akay'ın topladığı ve çok iyi bir surette zapt ettiği, mahalli şiveye chemmiyet verdiği halk şiirleri de halk edebiyatımıza yeni malzeme getirmektedir. Akay'ın bu yazılara devam etmesini, halk edebiyatımızı zenginleştirmeğe çalışmalarını beklemekteyiz. Bu değerli arkadaşların da tercümeleri şimdilik bir tarafa bırakıb memleket araştırmaları yolunda ilerlemelerini bekler ve muvaffakiyetler dileriz.

Kaynağın 26 ncı sayısının baş yazısı ülkü edebiyatı gerekliği hakkında olup bu değerli yazıdan sonra Bâki hakkında güzel bir yazı ve M.Ekremin Zagnos Paşaya dair bir tetkiki bulunmaktadır. Kaynak memleket araştırmalarına birinci derecede yer verdiği için günden güne daha mütekâmil ve daha dolgun bir halde çıkıyor. Gene bu nüshaa Çağatay manileri, yeniköy ve içme suları, maniler gibi her münevveri ve ciddî okuyucuyu yakından alâkadar eden yazılar da vardır. Kıymetli arkadaşları tebrik eder ve muvaffakiyetler dileriz..

YENİ TOKAT Tokat halkevi mecmuası; sayı 39.

Yeni Tokat'ın bu nüshasında Tokadlı seyyah İbrahim oğlu Ahmet ve eseri hakkında bir tanıtma yazısı vardır. Bundan sonra diğer sayıfalar muhtelif hikâye ve tercümelere tahsis edilmiştir.

AKNIPAR; Niğde halkevi mecmuası; sayı 8.

Niğdede ellerinden geldiği kadar çalışan değerli arkaaşlar mecmualarını gittikçe ilerletmekte ve halkevle-

rinin ülküsüne uygun bir şekilde çıkmaktadır. Niğde tarihi hakkında çalışan değerli arkadaşlardan Oral topladığı malûmatı mütevazi bir şekilde neşretmektedir. Yalnız arkadaşlar şiir yazmaktan ziyade halk şiirlerini toplıyarak neşretmiş olsalar bilgi âlemi için daha faydalı yazılar çıkarmış olurlar. Daha sonra zabıta memurları için verilen bir konferansın da Akpınarda yeri olmasa gerek..

ALTAN; Elâziz halkevi mecmuası; sayı 2.

Daha iyi bir tertible çıkmasını çok arzu ettiğimiz bu mecmua biraz da memleket araştırmalarına yer vermiş olursa muhakkak ki daha düzgün ve daha ülkülü ve amaca daha doğru bir surette yürümüş olacaktır.

İŞ

Türkiye içtimaî ve ahlâkî ilimler mecmuası

Adres: İŞ mecmuası, Bayazit

İSTANBUL

Son nüshası Ziya Gökalp'a hasredilmiştir. Felsefe ve içtimaiyat ile ilişiği olanlara tavsiye ederiz.

"ÜLKÜ" nün birinci sayısı bunu almıyan abonelerimiz için yeniden basılmış ve postaya verilmiştir. Ancak bazı abonelerimizin mecmualarını adres değişiklikleri yüzünden almamaları ihtimali vardır. Bu sebeble hangi makam vasıtasiyle hangi tarihte abone olduklarını ve borçlarını ne suretle ödediklerini bildiren okuyucularımıza birinci sayımız derhal gönderilecektir.

NUSRET KÖYMEN'in

KÖYCÜLÜK KİTABLARI:

	Kr.
Halkçılık ve Köycülük	*50*
Meksika'da Köycülük	*75*
Köycülük Rehberi	*20*
Köycülük Esasları	*20*
Köycülük Programına giriş	*30*

Ankara'da Tarık Edib Kütüphanesi, ayrıca posta parası göndermek istemez

---

Anadolumuzun tarih ve arkeologisinden:

Ege Havalisinde

Sardes - Larise - Yıldıztepe - İzmir.

Yazan: Avni Candar

Anadolunun eski sekenesinin ırkları etrafında ve Etilerle İskitlerin ayni kandan olduklarına dair etüd, arkeolojik tahliller.

Ankarada Tarık Edip ve Akba kitap evlerinden tedarik edilebilir. Değeri bir liradır.

ABONE PARALARINI ANKARA'DA ULUS BASIM EVİNDE "ÜLKÜ" HESABINA GÖNDERİNİZ.

ULUS Basımevi